

ปัจจัยอุปสรรคและปัจจัยเสริมสร้างในการมีความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกัน

ก. ความเกี่ยวข้องกับปัจจัยภายใน การตัดสินใจของรัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ในการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีนเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2518 ส่วนหนึ่งเป็นผลผลักดันจากปัจจัยภายในของไทยเอง ทั้งปัจจัยที่มีผลโดยตรงและโดยอ้อม อาจแยกพิจารณาปัจจัยสำคัญดังกล่าวได้ดังนี้

1. สภาวะผู้นำ (ทัศนคติของผู้นำ) โดยทั่วไปอำนาจสูงสุดในการตัดสินใจในการบริหารประเทศตามระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาจะอยู่ที่นายกรัฐมนตรี โดยความเห็นชอบของรัฐสภา แต่ภายใต้ระบอบการปกครองของไทยตั้งแต่สมัยการเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทยเมื่อ พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา นายกรัฐมนตรีของไทยส่วนใหญ่มักจะเป็นทหารที่ได้อำนาจมาจากการทำรัฐประหารมากกว่าเป็นผู้นำพลเรือนที่มาจาก การเลือกตั้ง¹ ดังนั้นการตัดสินใจในประเด็นปัญหาสำคัญที่เกี่ยวกับความมั่นคงของชาติ เรื่องความสัมพันธ์กับประเทศคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะสาธารณรัฐประชาชนจีน นายกรัฐมนตรีซึ่งมักจะเป็นรัฐมนตรีกลาโหมด้วยจึงมักจะมีอิทธิพลสูงสุดในการตัดสินใจ ทั้งที่หลักการของระบอบประชาธิปไตยถือว่าเป็นเรื่อง การทูตอันเป็นภาระหน้าที่ของกระทรวงการต่างประเทศมากกว่าทหาร ซึ่งคนไทยมักจะเข้าใจผิดว่าเรื่องความมั่นคงเป็นเรื่องเฉพาะของฝ่ายทหาร จึงจำกัดบทบาทของกระทรวงการต่างประเทศเหลือเพียงเรื่องเกี่ยวกับพิธีรับรอง ที่ตามหลักสากลนิยมแล้วถือว่าการใช้กำลังเป็นมาตรการขั้นสุดท้ายในกระบวนการด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ แต่ในทรรศนะของผู้นำฝ่ายทหารมักมองในแง่อุดมการณ์และความปลอดภัย ไม่ใช่ในแง่กฎหมายระหว่างประเทศหรือเศรษฐกิจ จึงไม่ยอม

¹โปรดดูการจำแนกประเภทของรัฐประหารในการเมืองไทยใน สุจิต บุญบงการ, การแทรกแซงทางการเมืองของทหารไทย (กรุงเทพมหานคร : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2521), หน้า 1. (เอกสารอัครสำเนา.)

ติดต่อกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ทั้งทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรมและการทูต นอกจากนั้นยังเชิญ สหรัฐอเมริกาเข้ามาต่อต้านสาธารณรัฐประชาชนจีนในทางทหาร โฆษณาให้ประชาชนเกลียดและกลัวสาธารณรัฐประชาชนจีนและลัทธิคอมมิวนิสต์ และร่วมมือกับต่างประเทศในการต่อต้านสาธารณรัฐประชาชนจีน และลัทธิคอมมิวนิสต์ด้วย¹

เนื่องจากค่านิยมของทหารที่มีวินัย เข้มงวดภายใต้ระบบบังคับบัญชาที่เข้มงวด จึงไม่ค่อยอดทนในการแก้ปัญหาด้วยวิธีการอะลุ่มอล่วย แต่ถนัดแก้ปัญหาการเมืองโดยวิธีการทางทหาร ทั้งการเมืองภายในและการเมืองระหว่างประเทศ และผู้นำทางทหารมักเข้าใจว่าตนเท่านั้นที่มีหน้าที่ในการรักษาความมั่นคงของชาติ จึงมีความโน้มเอียงที่จะผูกขาดความถูกต้องของวิธีการรักษาความมั่นคงของชาติ แต่ในความเป็นจริงแล้วขาดความรู้ในหลักการและการดำเนินการสัมพันธ์กับต่างประเทศ รวมทั้งขาดความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับนโยบายและเหตุการณ์ระหว่างประเทศที่เกิดขึ้น นอกจากนั้นยังไม่ยอมรับข้อมูลจากนักวิชาการที่แท้จริง แต่จะแสวงหาข้อมูลจากแหล่งข่าวที่ตรงกับอารมณ์กับความเชื่อถือของตนเป็นสำคัญ ซึ่งมักจะเป็นข้อมูลที่คับแคบ อคติ และสนองประโยชน์ของทหารเท่านั้น จึงทำให้นโยบายของไทยที่เกี่ยวกับสาธารณรัฐประชาชนจีนที่ผ่านมาเป็นนโยบายที่ผิดพลาด เพราะมีใ้คงอยู่บนพื้นฐานที่ถูกต้องในการรักษาดลประโยชน์ของชาติในระยะยาวที่แท้จริง

เหตุผลสำคัญอาจเป็นค้ำยันฐานอุดมการณ์ทางการเมืองของคนไทยส่วนใหญ่ ตั้งแต่ในอดีตเป็นแบบอำนาจนิยม² ที่มักให้ความสำคัญและความเชื่อถือตามผู้นำทางการเมืองในค้ำ

¹เขียน ชีระวิทย์, "ไทยจะค้ากับจีนไปทำไม," จุดสารซุกเบื้องหลังเหตุการณ์ปัจจุบัน 6 (มิถุนายน 2517), หน้า 51 - 52.

²กมล สมวิเชียร เห็นว่าคนไทยโดยทั่วไปนิยมยกย่องผู้มีอำนาจ และคนไทยส่วนมากจะพยายามค้ำยันเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจ และกฤษฎเทพ สุวรรณจินดา เชื่อว่าคนไทยมีลักษณะยอมรับอำนาจโดยไม่ตั้งข้อสงสัยหรือมีปฏิกริยารุนแรง แต่จะยอมรับอำนาจโดย "คุณดีเยภาพ" เห็นได้จากไม่มีการต่อต้านเมื่อทหารทำรัฐประหารล้มล้างรัฐธรรมนูญ

ไปรกรู กมล สมวิเชียร, "ปัญญาชนกับอำนาจ," สังคมนศาสตร์ปริทัศน์ 11 (มีนาคม 2516), หน้า 67 และกฤษฎเทพ สุวรรณจินดา, "แล้วแต่ใ้ใ้จะกรุณา ... วัฒนธรรมทางการเมืองในเมืองในสังคมไทย," สังคมนศาสตร์ปริทัศน์ 11 (มีนาคม 2516), หน้า 49.

กิจการบริหารทั้งภายในและต่างประเทศ เฉพาะอย่างยิ่งค่านการต่างประเทศคนไทยมักให้ความสนิชอบมาก และจำนำสามารถอ้างเหตุการณ์ต่าง ๆ ให้เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของชาติได้มากเท่าใด ก็ย่อมได้รับการยอมรับจากประชาชนและมีความชอบธรรมมากขึ้นเท่านั้น แม้อาชีพการแสวงการประท้วงไม่เห็นด้วยจากคนไทยบางกลุ่มบ้าง โดยเฉพาะพรรคการเมืองฝ่ายค้านของรัฐบาลในบางกรณีเช่นในปี พ.ศ. 2500 พรรคการเมืองฝ่ายค้านสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เสนอให้เพิ่มการค้าขายกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ในค่านสินค้าที่ไม่ใช่ยุทธปัจจัยให้มากขึ้นเพื่อช่วยฐานะทางเศรษฐกิจที่ตกต่ำอยู่ แต่ได้รับการปฏิเสธจากรัฐบาลซึ่งอ้างว่ากลัวจะทำให้สหรัฐอเมริกาไม่พอใจ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม พลันน้อยมากจนไม่อาจโน้มน้าวต่อรองให้รัฐบาลปฏิบัติตามได้

ลักษณะดังกล่าวเปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัดภายหลังการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเมื่อ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ที่ผู้นำเผด็จการทหารได้ถูกประชาชนขับไล่ออกนอกประเทศ อำนาจการตัดสินใจที่เคยผูกขาดอยู่กับจอมพลถนอม กิติขจร ซึ่งเป็นทั้งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีต่างประเทศ และกระทรวงกลาโหม รวมทั้งเป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุดด้วย เปลี่ยนมาขึ้นกับความรับผิดชอบของกระทรวงการต่างประเทศมากขึ้น โดยข้าราชการประจำเป็นผู้เสนอให้รัฐมนตรีเป็นผู้ตัดสินใจ¹ นอกจากนั้นประชาชนทั่วไปยังได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงประชามติในการกำหนดนโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาล โดยเฉพาะนโยบายต่างประเทศอย่างกว้างขวางอีกด้วย อันเป็นการผลักดันให้รัฐบาลต้องเปลี่ยนนโยบายจากการผูกพันกับสหรัฐอเมริกาแต่ฝ่ายเดียวไปค่านนโยบายต่างประเทศที่เป็นมิตรกับประเทศเพื่อนบ้านในอินโดจีน และสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งไทยถือเป็นศัตรูมาตลอดมาขึ้นด้วย²

หลังจากสถานการณ์บัญญัติแห่งชาติสมัยรัฐบาลนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ร่างรัฐธรรมนูญเสร็จ ได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2517 และได้จัดให้มีการเลือกตั้งในวันที่ 26

¹นิสสัย เวชชาชีวะ, "ประชาชาติสัมพันธ์," ประชาชาติรายสัปดาห์

3 (15 เมษายน 2519), หน้า 26.

²Sarasin Viraphol, Directions in Thai Foreign Policy, p. 60. และวิวัฒน์ มุงการดี, "ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศมหาอำนาจ," การเมืองและสังคม, หน้า 536 - 537.

มกราคม พ.ศ. 2518 ซึ่งรัฐบาลผสมพรรคประชาธิปัตย์-เกษตรสังคม ไม่ได้รับความไว้วางใจ ในการแถลงนโยบายต่อสภาเมื่อวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2518 **คณะรัฐบาลของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช** ได้รับความไว้วางใจให้เป็นรัฐบาลในวันที่ 20 มีนาคม พ.ศ. 2518 ทั้ง ๆ ที่พรรคกิจสังคมซึ่งเป็นแกนกลางในการจัดตั้งรัฐบาลมีสมาชิกอยู่ในสภาผู้แทนราษฎรเพียง 18 คนเท่านั้น จากสมาชิกทั้งหมดจำนวน 269 คน เหตุผลสำคัญน่าจะเนื่องจากคุณสมบัติของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ซึ่งเป็นหัวหน้าพรรคกิจสังคมเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปในหมู่ประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สมาชิกพรรคการเมืองในขณะนั้นส่วนใหญ่เห็นว่า เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์เหมาะสมกับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในยุคนั้น¹ อีกทั้งยังเป็นผู้ที่มีความรู้ทันเหตุการณ์ในฐานะที่เป็นนักหนังสือพิมพ์อาวุโส ทำหน้าที่เขียนวิพากษ์วิจารณ์เหตุการณ์บ้านเมืองทั้งภายในและต่างประเทศมาเป็นเวลานาน และมีประสบการณ์ที่สำคัญทางการเมือง ในฐานะนักการเมืองที่แข่งขันต่อสู้ตลอดมาด้วยความยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตย ฐานะความเป็นผู้นำของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ในขณะนั้นจึงเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวาง **จนอาจถือได้ว่าเป็นผู้นำขารมี (charismatic leadership) ที่เชื่อกันว่าจะสามารถบริหารประเทศไปได้อย่างราบรื่น**

นโยบายบริหารประเทศของรัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เน้นแก้ไขปรับปรุง ทั้งปัญหาภายในประเทศและต่างประเทศควบคู่กันไป พยายามขจัดปัญหาทางเศรษฐกิจภายในประเทศ โดยเฉพาะปัญหาช่องว่างทางรายได้ระหว่างเมืองกับชนบทที่ขาดความเป็นธรรม ควบคู่ไปกับนโยบายต่างประเทศที่พยายามสร้างความเป็นมิตรกับประเทศเพื่อนบ้านและมหาอำนาจ รวมทั้งประเทศคอมมิวนิสต์ในอินโดจีนและสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยมีสมมุติฐานว่าหากสามารถแก้ปัญหาเศรษฐกิจภายในได้และใช้นโยบายต่างประเทศแบบเป็นกลาง จะช่วยให้รัฐบาลมี

¹คาร์ล คัมเบิลยู. คอยซ์ กล่าวถึงทฤษฎีผู้นำว่า การจะทำให้เป็นที่ยอมรับในหมู่ชนชั้นนำได้ต้องใช้เวลานานทีเดียว รวมทั้งต้องมีปฏิภาณเฉียบแหลม สามารถอ่านนายประโยชน์ให้กับผู้ใกล้ชิดด้วย และจะได้รับการสนับสนุนจากประชาชนมากยิ่งขึ้นถ้าทำเพื่อส่วนรวม

เสถียรภาพและความมั่นคงอย่างแท้จริง¹ ดังนั้นนโยบายโดยสรุปของรัฐบาลที่แถลงต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 19 มีนาคม พ.ศ. 2518 ที่ว่า

รัฐบาลมีเป้าหมายในทางเศรษฐกิจเน้นต่อฐานและซัพพอร์ตความยากจน โดยมุ่งให้ประชาชนที่บรรลุนิติภาวะทุกคนที่ทำงานมีรายได้อย่างน้อยไม่ต่ำกว่าเดือนละ 1,000 บาททั่วทุกคน สร้างงานให้ประชาชนคนไทยในประเทศได้ทำทั่วทุกคน ภายในเวลาไม่เกิน 5 ปี และต่อต้านภาวะเงินเฟ้อ เป้าหมายทางสังคมเพื่อลดช่องว่างระหว่างคนมีเงินกับคนจนและจัดสวัสดิการสังคมให้ดีขึ้น เป้าหมายทางการบริหาร เพื่อกระจายอำนาจการบริหารไปสู่ท้องถิ่น โดยให้จังหวัดเป็นศูนย์กลางในการบริหารอย่างแท้จริง และส่งเสริมการบริหารท้องถิ่นโดยสภาตำบล เป้าหมายการต่างประเทศ เพื่อสร้างคลยภาพในความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจ โดยให้การรับรองและมีความสัมพันธ์เป็นปรกติกับประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน และถอนทหารต่างชาติออกจากประเทศไทยภายในระยะเวลา 1 ปี โดยคำนึงถึงสถานการณ์ในภูมิภาคนี้และเจรจากันอย่างฉันท์มิตร และรัฐบาลจะกระชับความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน และสนับสนุนความร่วมมือกับกลุ่มประเทศอาเซียน กับพยายามหาทางติดต่อกับสาธารณรัฐประชาชนเวียดนาม

ในกรณีการสถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นผลเนื่องมาจากผลประโยชน์ของทั้งสองประเทศสอดคล้องกัน เพราะต่างก็ปรารถนาที่จะมีความอิสระในการแก้ไขปัญหภายในของตนเอง โดยปราศจากการข่มขู่คุกคามจากมหาอำนาจภายนอก โดยเฉพาะสาธารณรัฐประชาชนจีนพอใจที่เห็นไทยปลอดจากอิทธิพลของสหภาพโซเวียต เพราะเป็น

¹คาร์ล คัมเบิลยู. คอยซ์ ได้กล่าวถึงพฤติกรรมการตัดสินใจของผู้นำแบบนั้นว่า บางครั้งการตัดสินใจของผู้นำก็เป็นการเปลี่ยนโฉมหน้าประวัติศาสตร์ทีเดียว แต่ก็สามารถทำได้จำกัดตามสถานการณ์และสติปัญญา นอกจากนั้นยังขึ้นอยู่กับความเหมาะสมต่อเวลาและสถานที่อีกด้วย และหากผู้นำเป็นผู้ที่มีความเข้มแข็งอยู่แล้ว และได้รับความสนับสนุนจากกลุ่มที่มีความสามารถยิ่งจะช่วยให้ประสบความสำเร็จได้มากขึ้นด้วย อย่างไรก็ตามการประสพการณ์และการมองสถานการณ์ของโลกก็ช่วยคลายความกังวลใจได้ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้บังคับบัญชามีความศรัทธาเชื่อมั่นผู้นำมากขึ้น

โปรดดู *ibid.*, p. 66.

²โปรดดูรายละเอียดนโยบายของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรีเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรใน สดะ ลีขิตกุล, คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายกฯ ชีวิตและงาน (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศึกษาสัมพันธ์, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์), หน้า 39 - 65.

ผลคือยุทธศาสตร์ของทศในเอเชีย ส่วนเหตุผลของไทยรัฐบาลต้องการแก้ปัญหาคอมมิวนิสต์ในประเทศอันเป็นปัญหาสำคัญ รัฐบาลจึงต้องการทั้งเวลาและความเป็นอิสระจากการรบกวนจากต่างชาติ เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคนี้ ซึ่งรัฐบาลได้เตรียมแผนการเอาไว้เป็นเวลา 4 ปี ในการรวมศูนย์การพัฒนาและอำนาจการบริหารท้องถิ่นให้กับสภาตำบลและสภาจังหวัด โดยวิธีการเลือกตั้ง ทั้งนี้จึงเป็นความจำเป็นที่รัฐบาลไทยจะต้องสร้างสัมพันธไมตรีกับสาธารณรัฐประชาชนจีน เพื่อสามารถบรรลุความมุ่งหวังดังกล่าว¹

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ในฐานะนายกรัฐมนตรีย่อมมีบทบาทสำคัญต่อแนวนโยบายดังกล่าว เฉพาะอย่างยิ่งทรงระงับการสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน ในฐานะที่ทัศนคติของผู้นำมีความสำคัญในส่วนที่เป็นปัจจัยภายใน จึงจำเป็นต้องศึกษาพัฒนาการทางความคิดของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ที่มีต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนตั้งแต่ในอดีต เพื่อทราบเหตุผลที่แท้จริงในการกำหนดแนวนโยบาย

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ในสมัยที่เป็นนักหนังสือพิมพ์และนักการเมือง ได้เคยแสดงทรรศนะเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนไว้ ตั้งแต่ครั้งเริ่มมีการติดต่อกันมากยิ่งขึ้นในระหว่างปี พ.ศ. 2514 ว่า เป็นความจำเป็นที่ไทยจะต้องผูกมิตรด้วย ซึ่งไทยเคยดำเนินนโยบายดังกล่าวมาตั้งแต่อดีต ในสมัยพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหมื่นสุโขทัย ที่ไต่ส่งราชทูตไปเจริญทางพระราชไมตรีกับพระเจ้ากรุงจีนตลอดมาจนถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา และกรุงรัตนโกสินทร์ จนกระทั่งสมัยรัชกาลที่ 5 ที่ชาติตะวันตกได้แผ่อำนาจเข้ามาในเอเชีย ฝ่ายไทยจึงระงับการส่งเครื่องบรรณาการ เพราะชาติตะวันตกได้ถอนตัวจากการเข้ามามีอิทธิพลในเอเชียไปแล้ว ไทยจึงไม่อาจหลีกเลี่ยงอิทธิพลของสาธารณรัฐประชาชนจีนในยุคใหม่ได้ แต่จำเป็นที่ไทย

นอกจากนั้น ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ยังหวังด้วยว่ามาตรการดังกล่าวจะช่วยให้รัฐบาลได้รับเสียงสนับสนุนจากประชาชนเพิ่มขึ้นอีกด้วย มิใช่เป้าหมายเฉพาะเพียงต่อต้านคอมมิวนิสต์ในชนบทของไทยเท่านั้น

โปรดดู Sarasin Viraphol, Directions in Thai Foreign Policy, pp. 51 - 55. และ Theh Chongkhadikij, "A mutual desire for friendships," Bangkok Post (8 July 1975), p. 8.

จะต้องการมาตรการป้องกันมิให้สาธารณรัฐประชาชนจีนขยายอิทธิพล และต้องมีการเตรียมการ เพื่อมีความสัมพันธ์ต่อกันอีกมาก¹

ต่อมาในปีเดียวกัน ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้เสนอแนะการแก้ปัญหาของไทยใน ส่วนที่เกี่ยวกับสาธารณรัฐประชาชนจีนไว้ว่า

ถ้าหากเราไม่สนใจว่าเมืองไทยจะกลายเป็นคอมมิวนิสต์ ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของจีนแดง เราก็ไม่ต้องเตรียมตัวอะไรทั้งสิ้น แต่หากเราไม่ต้องการให้เมืองไทยเป็นคอมมิวนิสต์ การคบกับสาธารณรัฐประชาชนจีนจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงนโยบายภายในประเทศ โดยการปราบปรามคอมมิวนิสต์ในเมืองไทยอย่างแข็งขันเอาจริงเอาจังที่สุด และจะต้องสกัดกั้น นักการเมืองฝ่ายซ้าย ถ้าจำเป็นต้องจับกุมคุมขังก็ต้องยอมทำ และการคบกับจีนจะทำให้ รัฐบาลในเมืองไทยมีได้เพียงสองรูปเท่านั้นคือ รัฐบาลคอมมิวนิสต์หรือรัฐบาลทหารซึ่งเผด็จการ²

ทรรศนะดังกล่าวของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช แสดงถึงแนวความคิดในการใช้กำลัง เข้าปราบปรามลัทธิคอมมิวนิสต์ในฐานะที่เป็นลัทธิอันไม่พึงปรารถนาสำหรับสังคมไทย โดยมีได้ พิจารณาถึงมูลเหตุของปัญหาคังกล่าวอย่างแท้จริง ซึ่งจะเห็นได้ว่าทรรศนะนี้เปลี่ยนไปเมื่อ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้เป็นนายกรัฐมนตรี ที่ยอมรับว่าส่วนหนึ่งเป็นปัญหาอันเกิดจากความ ไม่เป็นธรรมทางเศรษฐกิจและสังคมภายในของไทยด้วย ดังจะเห็นได้จากแนวนโยบายที่เสนอขอ รับความไว้วางใจจากสภาผู้แทนราษฎร เพื่อเป็นรัฐบาลเมื่อวันที่ 19 มีนาคม พ.ศ. 2518

การตัดสินใจของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เพื่อเดินทางไปสถาปนาความสัมพันธ์กับ สาธารณรัฐประชาชนจีนในฐานะนายกรัฐมนตรีจึงเป็นการกระทำด้วยความเข้าใจ เพราะเห็น เป็นความจำเป็นต้องยอมรับฐานะความเป็นประเทศเอกราชของสาธารณรัฐประชาชนจีน ที่ไทย ไม่เคยยอมรับฐานะดังกล่าวมาตลอดระยะเวลา 25 ปี และ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เห็นว่า แม้จะมีความสัมพันธ์ต่อกันก็เป็นเพียงการติดต่อกันในระดับชาติ โดยถือว่ารัฐบาลและประชาชน

¹ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, สยามรัฐ (19 พฤษภาคม 2514), หน้า 5.

²บทนำ "ความคิดถึงของคึกฤทธิ์ในปักกิ่ง," จุดรู้ดี 1 (15 กรกฎาคม 2518),

ของทั้งสองประเทศมีหน้าที่ที่จะต้องช่วยกันเสริมสร้างมิตรภาพให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริง¹ อันเป็นความสำคัญต่อกันในระบอบรัฐบาลต่อรัฐบาลโดยไม่คำนึงถึงลัทธิการเมือง เพราะถือว่าลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นเรื่องของพรรคการเมือง ซึ่งฝ่ายสาธารณรัฐประชาชนจีนอ้างว่าแยกออกจากกัน² ดังนั้น ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช จึงเห็นว่าไม่จำเป็นต้องเจรจาให้สาธารณรัฐประชาชนจีนเลิกการสนับสนุนขบวนการคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย เพราะถือว่ามิเกี่ยวข้องกับการไม่แทรกแซงกิจการภายในของทั้งสองประเทศอยู่ในแถลงการณ์ร่วมแล้ว³

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เข้าใจว่านโยบายต่างประเทศของสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็น "การทูตปฏิวัติ" หรือ "การทูตสองระบอบ" คือรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนถือว่า การสนับสนุนของพรรคคอมมิวนิสต์จีนต่อพรรคคอมมิวนิสต์ไทยทางด้านการเมืองและกำลังใจเป็นเรื่องที่แยกออกจากรัฐบาล และเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระบอบพรรคต่อพรรค โดยที่รัฐบาลของสาธารณรัฐประชาชนจีนก็มีความปรารถนาที่จะมีความสัมพันธ์ทางการทูตเป็นปรกติกับรัฐบาลไทยด้วย ดังนั้น การที่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ยินดีที่จะสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน จึงมีเป้าหมายเพื่อลดความตึงเครียดต่อกัน และหวังว่าเมื่อรัฐบาลต่อรัฐบาลได้ติดต่อกันแล้วการติดต่อกันในระบอบพรรคต่อพรรคอาจลดความสำคัญลงไป ควบคู่ไปกับการแก้ปัญหาความไม่เป็นธรรมในสังคมไทยและการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เป็นกลาง โดย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้แสดงทรรศนะความจำเป็นที่ต้องตกลงยอมสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนว่า

¹ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, "คึกฤทธิ์เล่าเรื่องจีนแดง," เศรษฐกิจการเมือง

1 (2 - 8 กุมภาพันธ์ 2521), หน้า 36.

²ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, "สัมภาษณ์," รวมประชาชาติ (12 กันยายน 2519), หน้า 2.

³โปรดดูรายละเอียดคำให้สัมภาษณ์ของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ต่อสื่อมวลชนก่อนออกเดินทางไปสาธารณรัฐประชาชนจีนเมื่อวันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2518 ในกรมสารนิเทศกระทรวงการต่างประเทศ, "เรื่อง ๖๗๓ หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรีเดินทางไปเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีนเพื่อฟื้นฟูสัมพันธภาพทางการทูต," สรุปข่าวน่าสนใจ (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงการต่างประเทศ, 2518), หน้า 47 - 51. (เอกสารอัดสำเนา.)

ความจริงใครเขาเป็นพวกใครในบ้านเรานี้เรารู้ ๆ อยู่แล้ว ใครเขาช่วยก่อกรรมทำเข็ญ เรารู้อยู่แล้ว การวิจารณ์นโยบายต่างประเทศทั้งของเขาและของเราจะไม่ทำให้อะไรดีขึ้น หรือทำให้ใคร เลิกช่วยใครขึ้นมาได้ การเป็นศัตรูกับคนที่เขาช่วยศัตรูของเราก็ไม่เกิดประโยชน์อะไรขึ้นมา เพราะเขาจะพอกุ้เต็มปากกว่าเราเป็นศัตรูต่อเขา ๆ จึงช่วย ผ.ก.ค. และยิ่งจะช่วยหนักมือขึ้นไปอีก ผมจึงเห็นว่าทางของเราที่เหลืออยู่ทางเดียวคือ พยายาม เป็นมิตรกับทุกฝ่าย แต่เราคงจำไว้เสมอว่า ถ้าวบ้านของเราแข็งแล้ว เพื่อนบ้านของเราจะดีไปเอง¹

แนวความคิดสำคัญของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช จึงน่าจะมีเหตุผลที่จะสร้างความเป็นมิตรต่อกัน เพื่อเป็นการป้องกันมิให้มีการสนับสนุนหรือส่งเสริมอิทธิพลตามลัทธิคอมมิวนิสต์ได้อย่าง เบ็ดเตล็ดด้วยเหตุผลที่ว่ารัฐบาลมีสัมพันธไมตรีอันดีต่อกันอยู่ ซึ่งน่าจะส่งผลให้สถานการณ์อัน สับสนของไทยทั้งในเมืองและในชนบทดีขึ้นได้บ้าง และในทหรรณะของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ถือว่านโยบายดังกล่าว เป็นเรื่องที่ได้มีการ เตรียมการล่วงหน้าก่อนการ เปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญใน อินโดจีน ซึ่งสหรัฐอเมริกาถูกขับออกจากพม่าและไต้หวัน คั้งที่ ได้ตอบคำถามของผู้แทนสำนักข่าวทาสส์แห่งสหภาพโซเวียต ที่ได้สัมภาษณ์ภายหลังการลงนามในแถลงการณ์ร่วมสถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2518 ว่า

ประเทศไทยได้ดำเนินการที่จะมีสัมพันธไมตรีทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีนมานานแล้ว และได้ดำเนินการต่อเนื่องกันมา เมื่อรัฐบาลปัจจุบันซึ่งได้ผ่านการ เลือกตั้งผู้แทนมารับตำแหน่งก็ได้แถลงไว้ในนโยบายอย่างชัดแจ้ง เหตุการณ์ในอินโดจีนนั้นได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วแต่ก็เปลี่ยนไปที่หลัง ซึ่งประเทศไทยได้กำหนดพิธีการที่จะมีสัมพันธกับ สาธารณรัฐประชาชนจีนแล้ว เรื่องนี้จึงไม่เกี่ยวกับเหตุการณ์ในอินโดจีน²

นอกจากความจำเป็นทางด้านการเมืองแล้ว ในทหรรณะของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ยังเห็นความสำคัญและความจำเป็นของความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็น อย่างมาก เพราะเป็นคู่ทางให้มีการเจรจาซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้ากัน อันเป็นการขยายขอบเขตของการค้าระหว่างประเทศของไทยให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้แสดง

¹ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, ข่าวนอกนา (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สยามรัฐ, 2520), หน้า 31 - 32.

²สละ ลิขิตกุล, คึกฤทธิ์ไปเมืองจีน (กรุงเทพมหานคร : ก้าวหน้าการพิมพ์, 2518), หน้า 39 - 40.

พรรคสังคมนิยมในการปาฐกถาเรื่อง "การสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน" ที่โรงเรียนสตรี
วิทยา เมื่อวันที่ 22 มกราคม 2521 ว่า

เคยมีคนกล่าวกันว่า การไปสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับจีนแล้ว เขาจะหมดตลาด เขาจะมาทำ
ให้การผลิตของเราปั่นป่วนจนเราขายประการทั้งปวง ความจริงก็ไม่ได้เป็นเช่นนั้น เพราะ
ประเทศจีนเขามีระบบของเขา เขามีวิธีการที่จะค้าขายกับประเทศอื่นซึ่งจะต้องผ่านรัฐบาล
ทั้งสิ้น ถึงแม้ว่าเขาพยายามจะเขามาครอบงำทางด้านเศรษฐกิจของเราจริง ๆ อย่างที่
เรากลัวลี้ภัยความหมายไว้ เราก็มีมาตรการที่จะป้องกันได้ จะไม่ให้เขาทำเช่นนั้น แต่พอจริง
เขาแล้วปรากฏว่าเขาต้องการสินค้าเราหลายอย่าง และเขาก็มีสินค้าหลายอย่างที่เร
ต้องการ ... ส่วนเราก็ต้องการน้ำมันจากเขา ต้องการสินค้าอื่น ๆ จากเขามากมายชนิด
ที่จะช่วยความขาดแคลนของเราได้ แต่ว่าการซื้อขายเป็นเงินเขาไม่ทำกัน เขาขอแลกเปลี่ยน
สินค้าเราก็ขอแลกเปลี่ยนนั้น¹

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เชื่อว่าสาธารณรัฐประชาชนจีนมีความจริงใจต่อไทย เพราะ
มิได้แสดงความปรารถนาจะมีอำนาจเหนือไทย เพราะยังต้องการพัฒนาประเทศของตนอีกมาก
ให้ประชาชนมีความกินดีอยู่ดีกว่าในปัจจุบัน นอกจากนั้นยังเห็นว่าผู้นำของสาธารณรัฐประชาชนจีน
ยังเป็นผู้ที่มีธรรมะ เป็นผู้ที่มีเกียรติ ใซชีวิตที่พำพันและเสียสละมาได้อย่างมาก และยังได้ให้คำ
สัญญาที่แน่ชัดว่าสินค้าที่จะขายให้กับไทยนั้น ถ้ามีสินค้าใดกระทบกระเทือนต่ออุตสาหกรรมใน
ประเทศไทย ทางสาธารณรัฐประชาชนจีนก็จะไม่ขายสินค้านั้น แม้ว่าจะเลิกสัมพันธ์ทางการทูตกับ
จีนไต้หวันก็ตาม แต่ทางด้านความสัมพันธ์ทางการค้าและวัฒนธรรมยังคงติดต่อกันเช่นเดิม และยัง
ได้ให้พรรคสังคมนิยมจีนโพ้นทะเลในไทยที่มีอยู่ประมาณ 316,235 คน ว่าจะเป็นพื้นที่ไปหรือ
เป็นไทยก็ได้ ถ้าเป็นจีนจะต้องขึ้นอยู่กับสาธารณรัฐประชาชนจีน แต่ถ้าเป็นไทยรัฐบาลไทยก็ยินดี
ช่วยเหลือให้ออนชาติได้ หากมีคุณสมบัติถูกต้องตามกฎหมาย และกล่าวย้ำว่าการเป็นมิตรกับ
สาธารณรัฐประชาชนจีนนั้นไม่มีอะไรเสียหาย เพราะรัฐบาลได้วางมาตรการไว้เรียบร้อยแล้ว

เมื่อพิจารณาถึงการวางแผนนโยบายในการบริหารประเทศของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์
ปราโมช โดยสรุปพร้อมแล้วจะเห็นได้ว่า มีลักษณะของการประสานประโยชน์เพื่อความอยู่รอดของ
ชาติในระยะยาวเป็นอันมาก ในการพยายามแก้ปัญหาความไม่เป็นธรรมภายในประเทศควบคู่ไป

¹ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, "ภาษาเศรษฐกิจ," สยามรัฐ (30 มกราคม 2521),

กับการพยายามสร้างบรรยากาศระหว่างประเทศที่ดีขึ้น โดยการใช้นโยบายเป็นมิตรกับทุกประเทศ โดยไม่คำนึงถึงลัทธิอนุกรมการทางการเมืองเพื่อลดความกักกันต่าง ๆ เฉพาะอย่างยิ่งความกักกันจากการโจมตีของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย แนวทางการบริหารประเทศของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ดังกล่าวเป็นพรรคชนะที่สอดคล้องกับเหมาเจ๋อตุง ประธานพรรคคอมมิวนิสต์จีน ที่ได้สนทนากันในคราวเดินทางไปสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตที่ปักกิ่ง ซึ่งเหมาเจ๋อตุงได้แนะนำ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ให้ละเว้นทำในเรื่องสำคัญสามประการหรือหลัก "ทรีโน" ต่อฝ่ายคอมมิวนิสต์ในไทย ทั้งนี้ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้กล่าวถึงหลักการดังกล่าวว่า

ประการแรกอย่าไปถ่มน้ำ คนพวกนี้มันหน้าด้านมันไม่เจ็บหรือ ประการที่สองอย่าไปถ่มน้ำ คนพวกนี้มันอยากเป็นวีระบุรุษ ขุนนางตายเขาคอนหนึ่งมันจะรีบเข้ามาให้ซ้ำอีกเพราะความอยากดัง และประการสุดท้ายอย่าส่งทหารไปรบกับมัน คนพวกนี้มันจะวิ่งหนี พอทหารเห็นวาคอมมิวนิสต์ไม่มี ทหารก็จะถอยถอยถอยถอยแล้วคอมมิวนิสต์ก็จะถอยกลับมาใหม่ กับทั้งได้แนะนำทางแก้ปัญหาต่อไปอีกว่า เลี้ยงราษฎรให้เขาอิ่มท้อง มีงานทำ มีความเป็นอยู่ที่ดีเถิด คอมมิวนิสต์ทำอะไรไม่ได้ออก¹

ช่วยโลกทัศน์ทางการเมืองที่กว้างไกล และช่วยความสามารถในฐานะผู้นำของ

1.ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช, ข้านอกนา, หน้า 18. แต่วิสา คุ้มทัพ ได้วิจารณ์การตีความหลัก "ทรีโน" ตามพรรคชนะของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ว่า ประธานเหมาเจ๋อตุงแห่งพรรคคอมมิวนิสต์จีนน่าจะกล่าวถึงหลัก "ทรีโน" ว่าประการแรก รัฐบาลไทยไม่ควรทำหนีหรือกล่าวร้ายป้ายสีคนธรรมดา ๆ ที่รักความเป็นธรรมและต้องการเปลี่ยนแปลงสังคมว่าเป็นคอมมิวนิสต์ เพราะถ้าคนที่ยื่นอยู่บนความถูกต้องเช่นนี้ถูกกล่าวและถูกป้ายสีเช่นนั้น คนทุกคนก็พร้อมที่จะไม่แคร์และชินชากับการยึดเยียดไปในที่สุด ประการที่สอง รัฐบาลอย่าใช้ทหารปราบคอมมิวนิสต์เลย ยิ่งปราบก็จะยิ่งเพิ่มขึ้น คนจนหนีไปเป็นคอมมิวนิสต์กันมากขึ้นเพราะคอมมิวนิสต์ก็คือคนที่อดคัดค้านข่มขืน ทุกข์ยาก และถูกเอารัดเอาเปรียบ รวมทั้งไม่ได้รับความเป็นธรรมในสังคม ประการที่สามคนที่ต่อสู้เพื่อความชอบธรรมยื่นอยู่ฝ่ายเดียวกับประชาชนนั้นฆ่าไม่ตาย ทำลายไม่หมดเหมือนจันทร์หอมยิ่งทุบก็ยิ่งหอม

โปรดดู วิสา คุ้มทัพ, "การตีความของคึกฤทธิ์," รวมประชาชาติ (13 กรกฎาคม 2518), หน้า 10.

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ในการจัดให้มีการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ได้ส่งผลกระทบไปถึงเสถียรภาพความอยู่รอดของประเทศในการมีแผนนโยบายต่างประเทศที่ก้าวทันกับยุคสมัยการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยดำเนินควบคู่ไปกับแผนนโยบายต่างประเทศที่ดำเนินไป เพื่อสามารถบรรลุตามเป้าหมายด้านนโยบายต่างประเทศที่ได้ตั้งไว้ใน การส่งเสริมหลักการดำรงอยู่ร่วมกันโดยสันติ อันจะก่อให้เกิดคุณภาพในความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจ เพื่อความเป็นกลางในการรักษามลประโยชน์ของชาติบ้านเสถียรภาพและความมั่นคง โดยปราศจากการแทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน ความสามารถของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ในฐานะผู้นำจึงมีความสำคัญต่อแนวทางของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาของชาติทั้งภายในและภายนอก เป็นอันมาก

2. กลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มอิทธิพลและพรรคการเมือง เป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งของพลังทางการเมือง ในฐานะที่เป็นปัจจัยภายในที่ทำให้ระบบการเมืองเคลื่อนไหว อันมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล ทั้งนโยบายภายในและนโยบายต่างประเทศ สำหรับการตัดสินใจของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ในการเดินทางไปสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน นับได้ว่าเกิดจากแรงผลักดันของกลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มอิทธิพลและพรรคการเมืองมากที่สุด แม้ว่าจะมีกลุ่มดังกล่าวบางกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับนโยบายดังกล่าวอยู่บ้างก็ตาม

ก) กลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มอิทธิพล เนื่องจากไทยมีระบอบการปกครองแบบเสรีประชาธิปไตย จึงทำให้มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มอิทธิพลมากมายหลายกลุ่ม มีบทบาทแตกต่างกันไปตามผลประโยชน์ของแต่ละกลุ่มและในแต่ละกรณี แม้ปรกติกลุ่มผลประโยชน์สำคัญ ๆ จะรวมตัวกันค่อนข้างแน่นอนเพราะมีผลประโยชน์ระยะยาวร่วมกัน แต่ในบางกรณีอาจมีการรวมกลุ่มผลประโยชน์กันใหม่ตามสถานการณ์ของความเปลี่ยนแปลง เพื่อรักษาผลประโยชน์เฉพาะหน้าก็ได้ ในกรณีที่ไทยตัดสินใจสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนอาจแยกพิจารณาพรรคคณะของกลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มอิทธิพลของไทยได้ดังนี้

- 1) กลุ่มข้าราชการ
- 2) กลุ่มนักวิชาการ
- 3) กลุ่มพ่อค้าและนักธุรกิจ

1) กลุ่มข้าราชการ เนื่องจากระเบียบราชการของไทยมีอิทธิพลต่อการกำหนดแนวคิดและการดำเนินงานของกลุ่มข้าราชการไทยเป็นอันมาก โดยเฉพาะเน้นความมั่นคงของระบบอย่างแน่นแฟ้น จึงไม่ค่อยยอมรับความเปลี่ยนแปลงตามลักษณะอนุรักษนิยม ขณะเดียวกันลักษณะการเมืองไทยก็ได้เป็นไปตามกระบวนการเลือกตั้งแบบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง แต่เป็นไปในรูปของการใช้กำลังทางการเมืองจากการปฏิวัติรัฐประหารเป็นส่วนใหญ่ และข้าราชการการเมืองส่วนใหญ่จะมาจากข้าราชการประจำ จึงมักถูกอิทธิพลแนวคิดดั้งเดิมครอบงำทำให้ขาดการพัฒนาทางการเมือง¹ ในด้านการต่างประเทศจึงเน้นการผูกพันกับสหรัฐอเมริกาแต่ฝ่ายเดียว ทำให้อิทธิพลของสหรัฐอเมริกาเข้าไปแทรกซึมอยู่ในกระบวนการบริหารและการวางนโยบายต่าง ๆ ของไทยอย่างลึกซึ้ง จนยากที่ไทยจะวางนโยบายที่เป็นอิสระอย่างแท้จริงได้ ทำให้ขาดการเตรียมตัวศึกษาข้อมูลรายละเอียดต่าง ๆ ของหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับนโยบายต่างประเทศระดับสูง นอกจากนั้นกลุ่มข้าราชการไทยโดยเฉพาะฝ่ายทหาร ยังมีทัศนคติที่หวาดกลัวสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างฝังรากลึกมานาน ทำให้ไม่ยอมที่จะศึกษาปัญหาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน เพราะไม่เคยเชื่อว่าจะสามารถเป็นมิตรและติดต่อกันได้ จึงเป็นผลให้มีการติดต่อกับสหรัฐอเมริกาอย่างลึกซึ้งแต่ฝ่ายเดียว กลุ่มข้าราชการไทยทั่วไปจึงมีทรรศนะที่เป็นปฏิปักษ์ต่อการสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน สำหรับกลุ่มข้าราชการไทยที่มีบทบาทในความรับผิดชอบโดยตรงต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน คือ

- (ก) สภาความมั่นคงแห่งชาติ
- (ข) กระทรวงกลาโหมและกระทรวงมหาดไทย
- (ค) กระทรวงการต่างประเทศ

(ก) สภาความมั่นคงแห่งชาติ เป็นหน่วยงานที่ประกอบด้วยผู้รับผิดชอบในการตัดสินใจนโยบายของรัฐบาลจำนวนมากที่สุด และมีอิทธิพลมากที่สุดประกอบด้วย นายกรัฐมนตรี เป็นประธาน รองนายกรัฐมนตรี เป็นรองประธาน สมาชิกประกอบด้วย รัฐมนตรีว่าการ

¹ Likhit Dhiravegin, "The Bureaucrats' Role in Thai Politics : The Bureaucratic Polity Confirmed?", วารสารสังคมศาสตร์ 15 (กรกฎาคม - กันยายน 2521), หน้า 132 - 133.

กระทรวงกลาโหม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และผู้บังคับบัญชาการทหารสูงสุด เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติเป็นสมาชิกและเลขานุการ¹ หน้าที่สำคัญของสภาความมั่นคงแห่งชาติตามที่ระบุไว้ในมาตรา 5 และ 6 ของพระราชบัญญัติความมั่นคงแห่งชาติ คือ พิจารณาเสนอคณะรัฐมนตรีในเรื่องนโยบายภายใน นโยบายต่างประเทศ และนโยบายการทหาร กับเศรษฐกิจและอื่น ๆ อันเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งชาติและให้สอดคล้องต่อกัน เพื่อให้กิจการทหารและกระทรวงทบวงกรมและองค์การอื่น ๆ ของรัฐสามารถประสานกันได้อย่างใกล้ชิดเป็นผลคือความมั่นคงแห่งชาติ นอกจากนั้นยังมีหน้าที่พิจารณาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงแห่งชาติตามที่คณะรัฐมนตรีมอบหมายอีกด้วย

ในทางปฏิบัตินับได้ว่าสภาความมั่นคงซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบสูงสุดในการตัดสินใจมีแนวโน้มที่เป็นอนุรักษ์นิยม คือ มีแนวความคิดที่ฝังแน่นอยู่กับนโยบายเผชิญหน้ากับลัทธิคอมมิวนิสต์ในยุคสงครามเย็น เชื่อว่าลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นภัยอันตรายต่อความมั่นคงของชาติเป็นอย่างมาก แม้ว่าเหตุการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศจะเปลี่ยนแปลงเป็นยุคเจรจาประนีประนอม โดยสหรัฐอเมริกาหันไปคืนดีกับสาธารณรัฐประชาชนจีนแล้วก็ตาม แต่ก็เชื่อว่าเป็นกลยุทธ์ของสาธารณรัฐประชาชนจีนเพื่อปรับเข้ากับบรรยากาศทางการเมืองใหม่มากกว่าจะเปลี่ยนแปลงนโยบายอย่างแท้จริง²

อย่างไรก็ดีเนื่องจากเป็นนโยบายของรัฐบาลที่จะสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน สภาความมั่นคงจึงต้องทำการศึกษาเพื่อเสนอแนะการแก้ปัญหาอันอาจเกิดขึ้นจากการมีสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยเฉพาะในส่วนที่กระทบต่อความมั่นคงของ

¹สภาความมั่นคงแห่งชาติจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2512 โดยมีแนวความคิดในการจัดตั้งว่า ความมั่นคงปลอดภัยของชาตินั้นมิได้ขึ้นอยู่กับการดำเนินการทางการทหารเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมไปถึงด้านพลเรือนอื่น ๆ ด้วย และงานดังกล่าวยังต้องประสานกันอย่างใกล้ชิด.

²Sarasin Viraphol, Directions in Thai Foreign Policy, pp. 50 - 51.

ประเทศ ในเรื่องนี้ พล.อ.ท.สิทธิ เสวตศิลา เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ ซึ่งติดตามคณะ
ของนายกรัฐมนตรีไปเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีนได้กล่าวที่เชียงใหม่ เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม
พ.ศ. 2518 ว่า ประชาชนไทยควรเลิกความคลางแคลงใจเกี่ยวกับสาธารณรัฐประชาชนจีนเสีย
เพราะสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ให้คำมั่นอย่างเข้มแข็งแล้วว่า จะไม่แทรกแซงความมั่นคงของไทย

นอกจากนี้ทางฝ่ายสาธารณรัฐประชาชนจีนยังมีได้ตั้งเงื่อนไขต่าง ๆ
กับฝ่ายไทยมากนัก โดยเฉพาะในส่วนที่ฝ่ายไทยเห็นว่าเป็นมาตรการสำคัญสำหรับความมั่นคงของ
ไทย จึงทำให้ฝ่ายไทยพึงพอใจที่จะสถาปนาความสัมพันธ์ทวิภาคี เช่น ทางฝ่ายสาธารณรัฐประชาชน
จีนมิได้เรียกร้องให้ยกเลิกพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ ยอมรับหลักการให้
คนจีนในไทยถือสัญชาติเดียว และสนับสนุนให้ถือสัญชาติไทย ไม่เรียกร้องให้ถอนฐานที่พำนักอเมริกัน
ออกจากประเทศไทย และไม่ห้ามการที่ไทยจะมีสัมพันธภาพกับจีนใต้อหังการการค้าและอื่น ๆ
เป็นต้น

ดังนั้นแม้ว่าสภาความมั่นคงอาจยังมีทรรณะที่เป็นศัตรูกับสาธารณรัฐ
ประชาชนจีนอยู่ แต่ควยสถานการณ์และความจำเป็น ประกอบทั้งฝ่ายสาธารณรัฐประชาชนจีนมิได้
ตั้งเงื่อนไขต่าง ๆ ที่ฝ่ายไทยไม่ยินดีปฏิบัติตามนัก ขณะเดียวกันมาตรการใหม่บางประการกลับจะ
เป็นผลดีต่อไทยด้วยซ้ำ เช่น สนับสนุนให้คนจีนในไทยถือสัญชาติเดียว จึงทำให้สภาความมั่นคงลด
ทาทที่ เป็นปฏิปักษ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนลง เป็นอันมาก และไม่เป็นที่อุปสรรคต่อการสถาปนา
ความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนมากเท่านอกนี้

(ข) กระทรวงกลาโหมและกระทรวงมหาดไทย กระทรวงทั้งสองมี
บทบาทและหน้าที่สำคัญในการรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงของชาติ โดยกระทรวงมหาดไทยรับผิดชอบความ
มั่นคงภายใน ส่วนกระทรวงกลาโหมรับผิดชอบความมั่นคงภายนอก ทิศนคติของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงาน
ทั้งสองจึงมีความสำคัญในฐานะ เป็นกลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มอิทธิพลที่สำคัญในการร่วมกำหนด
นโยบายและปฏิบัติตามนโยบายของ รัฐบาลความมั่นคง โดยธรรมชาติจึงยอมเห็นด้วยกับคอมมิวนิสต์
และประเทศที่ปกครองด้วยลัทธิคอมมิวนิสต์ เช่น สาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นศัตรู เพราะเกรงว่า
อาจก่อให้เกิดการปฏิวัติการล้มล้างรัฐบาลขึ้นในประเทศไทยได้ เจ้าหน้าที่ของรัฐทั้งทหารและ
ตำรวจจากกระทรวงทั้งสองส่วนใหญ่จึงมีทรรณะ เป็นปฏิปักษ์ต่อการที่ไทยจะสถาปนาความสัมพันธ์
กับสาธารณรัฐประชาชนจีน

(1) กระทรวงกลาโหม นายทหารส่วนใหญ่มีความรู้สึกต่อต้านประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน และเป็นมิตรกับสหรัฐอเมริกา เช่น พล.ร.อ.สังข์ ชลชออยู่ ผู้บัญชาการทหารเรือในสมัยรัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เชื่อว่าสาธารณรัฐประชาชนจีนให้การสนับสนุนการปฏิบัติการค่ายอาวุธของขบวนการคอมมิวนิสต์ไทยในชนบท และ พล.อ.บุญชัย บำรุงพงศ์ รองผู้บัญชาการทหารบก เห็นว่าการคงอยู่ของสหรัฐอเมริกาเพื่อให้การสนับสนุนทางทหารในประเทศไทยยังมีความจำเป็นอยู่ เป็นต้น¹

อย่างไรก็ดีในที่สุด ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ก็ได้ตัดสินใจที่จะสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งในทหระณะของนายทหารทั่วไปยังคงมีความไม่มั่นใจในการกระทำดังกล่าวของรัฐบาลมากนักว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยให้สำเร็จไปได้ ดังเช่นทหระณะของ พล.อ.กฤษณ์ สีวะรา ผู้บัญชาการทหารบก และผู้รักษาการในตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดในขณะนั้น ได้ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ. 2518 โดยเชื่อว่าหลังจากที่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรีเดินทางไปสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน และได้มีโอกาสเจรจากับเหมา เจ๋อตุง ประธานพรรคคอมมิวนิสต์จีน ซึ่งเป็นหัวหน้ารัฐบาลและหัวหน้าพรรคคอมมิวนิสต์จีนด้วย การปฏิบัติการของขบวนการคอมมิวนิสต์ในชนบทของไทยคงจะลดลง เนื่องจากสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ให้คำมั่นสัญญาว่าจะไม่แทรกแซงกิจการภายในของไทย และรับว่าจะให้ความสนับสนุนแก่พรรคคอมมิวนิสต์ในไทยเฉพาะทางค้ำจุนจิตใจ และเห็นว่าหลังจากมีความสัมพันธ์กันแล้วปัญหาคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยจะลดลงหรือไม่ขึ้นอยู่กับฝ่ายสาธารณรัฐประชาชนจีนว่าจะมีเจตนาที่ต่อไทยเพียงใดมิใช่อยู่ที่ฝ่ายไทย²

ทหระณะดังกล่าวของ พล.อ.กฤษณ์ สีวะรา เป็นการเน้นว่าปัญหาคอมมิวนิสต์ในไทยขึ้นอยู่กับปัจจัยภายนอก คือ การให้การสนับสนุนของพรรคคอมมิวนิสต์จีนเป็น

¹ Ibid., p. 51.

² รวมประชาชาติ (5 กรกฎาคม 2518), หน้า 1. และ ประชาธิปไตย (17 กรกฎาคม 2518), หน้า 1, 12.

สำคัญ และเชื่อว่าหากพรรคคอมมิวนิสต์จีนลดการให้ความช่วยเหลือ แม้จะเป็นก้านจิตใจก็จะช่วยให้ปัญหาที่กล่าวลดน้อยลงและหมดไปได้ในที่สุด ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นทรศนะที่ตรงกันข้ามกับสาธารณรัฐประชาชนจีนที่เน้นอยู่เสมอว่า ปัญหาการปฏิวัติของประชาชนไม่ว่าในประเทศใดเป็นปัญหาที่เกิดจากเงื่อนไขภายในเป็นปัจจัยหลัก ส่วนการสนับสนุนจากภายนอกเป็นปัจจัยรอง หากประเทศต่าง ๆ สามารถแก้ไขปัญหานั้นเกิดจากปัจจัยภายในได้แล้ว การสนับสนุนจากภายนอกก็ จะไม่มีความหมายมากนัก ขณะเดียวกันพรรคคอมมิวนิสต์จีนก็ยืนยันเช่นกันว่า การให้การสนับสนุน การปฏิวัติในประเทศต่าง ๆ เป็นเรื่องที่ดีเป็นอุดมการณ์และมนุษยธรรมที่พึงปฏิบัติ แต่โดยเฉพาะใน ขอบเขตด้านการเมืองและกำลังใจเท่านั้น ความคาดหวังของพล.อ. กฤษณ์ สีวะรา จึงไม่น่าจะ บรรลุผลแต่ประการใด เพราะเป็นทรศนะที่ขัดต่อหลักการของพรรคคอมมิวนิสต์จีนตามหลักการ "การทูตสองระดั้ม" ของสาธารณรัฐประชาชนจีน ที่ต้องการมีความสัมพันธ์กับประเทศต่าง ๆ ทั้ง ระดั้มรัฐบาลต่อรัฐบาลและระดั้มพรรคต่อพรรค

ฝ่ายทหารในฐานะผู้รับผิดชอบด้านความมั่นคงของรัฐจึงเน้นก้าน การปราบปรามคอมมิวนิสต์ที่กวาดล้างอาวุธเป็นสำคัญ ถึงเจเนทรศนะของ พล.อ. สายหยุด เกิดผล ผู้อำนวยการป้องกันและปราบปรามของกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน (กอ.รมน.) ที่ได้ให้สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน 2515 ว่า การที่ไทยเปิดความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐ ประชาชนจีนแล้ว ปัญหาคอมมิวนิสต์ในไทยจะลดลงหรือไม่ขึ้นอยู่กับมาตรการในการปราบปรามของ ไทยเอง¹ เช่นเดียวกับทรศนะของ พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เสนาธิการทหารบกที่ได้ให้ สัมภาษณ์ในเรื่องเดียวกัน เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม พ.ศ. 2518 ว่าแม้ไทยสถาปนาความสัมพันธ์ กับสาธารณรัฐประชาชนจีน แต่จะยังคงใช้นโยบายในการปราบปรามผู้ก่อการร้ายเช่นเดิม โดย

¹ พล.อ. สายหยุด เกิดผล, "สัมภาษณ์," ใน ขบวนการคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย, สุชาติ สวัสดิ์ศรี, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิเศษ, 2517), หน้า 12.

ฝ่ายทหารจะทำตามนโยบายของรัฐบาล¹

อาจกล่าวได้ว่าพรรคส่วนใหญ่ของนายทหารในกระทรวงกลาโหมของไทยมีแนวโน้มไปในทางเป็นปฏิปักษ์กับการสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน หรืออย่างน้อยก็ยังมีอาการเคลงเคลงใจ มีความรู้สึกไม่เป็นมิตร แต่ที่ยอมรับการติดต่อสัมพันธ์ด้วย น่าจะเป็นเพราะสถานการณ์บังคับมากกว่า

(2) กระทรวงมหาดไทย พรรคคณะของฝ่ายมหาดไทยซึ่งรับผิดชอบด้านความมั่นคงภายในจึงมีความคล้ายคลึงกับความคิดของฝ่ายกลาโหม แต่ก็ยังยอมรับสภาพความจำเป็นไ้มากกว่า เพราะมิได้มีหน้าที่ในการปราบปรามโดยตรง เช่นฝ่ายกลาโหม ดังเช่น พรรคคณะของ นายชโล วนะภูติ ปลัดกระทรวงมหาดไทย เป็นต้น ซึ่งเห็นว่าการที่ไทยสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีนแล้ว ไม่น่าจะก่อให้เกิดปัญหาเชื้อชาติขึ้นในกลุ่มคนจีนสองเชื้อชาติแต่อย่างใด เพราะเชื่อว่าคนจีนในไทยส่วนใหญ่ต่างมุ่งทำมาหากินโดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติอยู่แล้ว² ขณะที่ พล.ต.อ.พจน์ เกษะนันทน์ อธิบดีกรมตำรวจยอมรับว่าการแก้ไขปัญหาคอมมิวนิสต์ต้อง เน้นสร้างความเป็นธรรมในสังคมไทยเป็นสำคัญ ดังพรรคคณะที่ว่า

การเกิดและเติบโตของ พ.ค.ท. และการต่อสู้ด้วยอาวุธมีมูลเหตุมาจากความคับแค้นทางจิตใจและความยากไร้ทางวัตถุของประชาชนเป็นสำคัญ ซึ่งการช่วยเหลือจากคอมมิวนิสต์ในต่างประเทศเป็นแต่เพียงบทบาทเสริมให้ พ.ค.ท. และกองกำลังอาวุธเติบโตได้รวดเร็ว

¹รวมประชาชาติ (7 กรกฎาคม 2518), หน้า 1.

พล.อ.วัลลภ โรจนวิสุทธิ์ อธิบดีนายทหารที่เคยมีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นกรรมการต่อต้านคอมมิวนิสต์ตั้งแต่สมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม แสดงทรรศนะต่อการสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนว่า ประเทศไทยจะเป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่ขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐบาลไทยเองมากกว่าว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาคอมมิวนิสต์ในสังคมได้สำเร็จหรือไม่ เพราะสาธารณรัฐประชาชนจีนถือว่าเป็นเรื่องสงครามประชาชนที่เป็นความต้องการของประชาชนภายในเองเป็นสำคัญ

โปรดดู พล.อ.วัลลภ โรจนวิสุทธิ์, "ประชาชาติสัมพันธ์," ประชาชาติรายสัปดาห์ 2 (10 กรกฎาคม 2518), หน้า 23 - 25.

²รวมประชาชาติ (19 มิถุนายน 2518), หน้า 12.

เช่นเท่านั้น หากมีการแก้ไขที่จุดนี้ก็จะแก้ไขได้ การช่วยเหลือของคอมมิวนิสต์ในต่างประเทศต่อ พ.ค.ท. ก็จะมีคามหมายน้อยลง¹

แนวความคิดของ พล.ต.อ.พจน์ เกษะนันทน์ แสดงถึงการยอมรับว่าปัญหาภายในของไทยเองต่างหากที่เป็นรากฐานของการขยายตัวของคอมมิวนิสต์ในไทย โดยทั่วไปแล้วจึงอาจประเมินได้ว่า แนวคิดของเจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทยไม่เป็นปฏิปักษ์โดยตรง นโยบายสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนของไทยมากเท่าใดนัก แม้ว่าจะมีจำนวนไม่น้อยที่มีความรู้สึกไม่เป็นมิตรกับสาธารณรัฐประชาชนจีนมากนัก แต่เนื่องจากเป็นข้าราชการประจำจึงต้องปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาล

ดังนั้นแม้ว่าพรรคนะของข้าราชการกระทรวงมหาดไทยและกระทรวงกลาโหมจะมีได้เป็นมิตรกับสาธารณรัฐประชาชนจีนมากนัก แต่ก็มิได้เป็นอุปสรรคขัดขวางนโยบายสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนของรัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช จนเกินไป อาจเป็นเพราะความจำเป็นของสถานการณ์ และคาดหวังว่าจะช่วยบรรเทาความรุนแรงของปัญหาคอมมิวนิสต์ในไทยให้ลดน้อยลงได้

(ก) กระทรวงการต่างประเทศ เป็นหน่วยงานที่มีความรับผิดชอบโดยตรงในการกำหนดนโยบายต่างประเทศของไทย มีหน้าที่ในการศึกษาข้อเท็จจริงในกรณีต่าง ๆ ด้านต่างประเทศเพื่อเสนอข้อมูล ปัญหาและแนวการตัดสินใจนโยบาย ฯลฯ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจของนายกรัฐมนตรีในขั้นสุดท้าย สำหรับบทบาทของกระทรวงการต่างประเทศของไทยในอดีตก่อนช่วงจำกัด เพราะตลอดเวลาที่ไทยปกครองภายใต้รัฐบาลทหาร การตัดสินใจนโยบายต่างประเทศของไทยมักเป็นไปตามมโนคติ (perception) ของผู้นำทหาร ซึ่งมีความสำคัญในเรื่องการรักษาความมั่นคงของชาติด้วยการใช้มาตรการทางทหารมากกว่าการทูตและการเมือง ทำให้มาตรการของกระทรวงการต่างประเทศไม่ได้รับการปฏิบัติ

อย่างไรก็ดีแนวนโยบายต่างประเทศของไทยที่จะสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนก็เป็นเรื่องที่หลายฝ่ายพิจารณาเห็นว่า เป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงได้ยาก

¹พล.ต.อ.พจน์ เกษะนันทน์, "สัมภาษณ์," ประชาชาติรายสัปดาห์ 2 (22 พฤษภาคม 2518), หน้า 42.

กระทรวงการต่างประเทศซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในเรื่องนี้โดยตรงจึงพยายามศึกษาเรื่องนี้
อย่างต่อเนื่อง เฉพาะอย่างยิ่งในสมัยรัฐบาลพลเรือโทหลวงพิบูลสงครามเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ.
2516 เป็นต้นมา

พล.ท.ชาติชาย ชุณหะวัณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
ของไทยในสมัยรัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้กล่าวถึงการตัดสินใจในการสถาปนาความ
สัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนว่า

ผมมีความคิดเห็นมานานแล้วว่าในอนาคตของเอเชียอาคเนย์ที่กำลังมหาอำนาจไม่พ้นคือ จีน
อเมริกา และรัสเซีย เพราะฉะนั้นทำอย่างไรเราจึงจะทำให้ประเทศเรามีความปลอดภัย
เอาตัวรอดให้ได้ มันมีอยู่ 3 ขาหยั่ง เราต้องยื่นให้คืออย่าให้ชิดข้างไหน อย่าให้ห่างข้างไหน
มากเกินไป ความคิดนี้ผมมีมากกว่า 20 ปีแล้ว และก็ติดต่อกันเรื่อยมาในทางส่วนตัว และก็มี
โอกาสติดต่อกับจีนมากตอนที่ผมเป็นทูตอยู่ที่ยุโรป พอมาถึงระยะที่ซาคเคลนนั้นนี่คือเชล
หมันเร็วมาก ผมก็ลองคิดว่าเรามีความเชื่อมั่นในตัวเราแค่ไหน เมื่อติดต่อกับจีนมันสำเร็จ
ก็โคตติดต่อกันมากยิ่งขึ้น ... ผมพูดมาทั้งหมื่นแล้วว่าอยากแล้วจีนเลย ก็ไม่มีใครเชื่อ
เพิ่งมาเข้าใจจีนกันตอนนั้น ... นโยบายรัฐบาลอย่างที่ท่านนายกรัฐมนตรีท่านว่า ถ้าประชา
ชนของเรามีกันมีใจ คอมมิวนิสต์ก็เอาประชาชนไปไม่ไถ่ ท่านถึงพยายามเร่งที่สุดที่จะหาที่คิด
ให้กับประชาชน คือถ้าประชาชนที่คิดเป็นของตนเองแล้ว มีร่างกายมีรังอยู่แล้วละก็ไม่มีทาง
เป็นคอมมิวนิสต์¹

นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่าง
ไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนว่า เป็นไปตามแนวโน้มความเป็นจริงของสถานการณ์ของโลกและ
ในส่วนภูมิภาค ส่วนการดำเนินงานก็เป็นไปตามขั้นตอนซึ่งในบางครั้งก็ต้องประสบกับปัญหาและ
อุปสรรคอยู่บ้าง แต่ทางสาธารณรัฐประชาชนจีนก็แสดงความเข้าใจเป็นอย่างดีโดยตลอด หลังจาก
ที่ต้องมีการเตรียมการอย่างละเอียดอ่อนและด้วยความเพียรพยายามมาเป็นเวลานาน²

¹พล.ท.ชาติชาย ชุณหะวัณ, "ประชาชาติสัมพันธ์," รวมประชาชาติ

(13 กรกฎาคม 2518), หน้า 2 - 3.

²โปรดดูรายละเอียดการสัมพันธ์ใน ชมรมจีนศึกษา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, "สัมพันธ์รัฐมนตรีต่างประเทศพลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ," วารสารจีนศึกษา
1 (เมษายน - มิถุนายน 2519), หน้า 129 - 134.

ก่อนหน้านี้ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช จะได้เดินทางไปสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน กระทรวงการต่างประเทศในฐานะหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง ได้จัดให้มีการสัมมนาปัญหาจีนระหว่างวันที่ 29 - 30 พฤษภาคม พ.ศ. 2518 โดยมีผู้แทนเข้าร่วมสัมมนาจากหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง อาจารย์มหาวิทยาลัยและผู้แทนประมาณ 40 คน

นายนิสสัย เวชชาชีวะ อธิบดีกรมสารนิเทศในฐานะประธานการประชุม ได้แถลงผลการประชุมต่อสื่อมวลชนว่า ที่ประชุมพูดถึงปัญหาคนจีนค้างค่าในประเทศไทย ซึ่งมีประมาณ 3 แสน 1 หมื่นคน ปัญหาการค้าและความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับสาธารณรัฐประชาชนจีน เมื่อสถาปนาความสัมพันธ์กันแล้ว ซึ่งที่ประชุมสรุปว่าไม่มีปัญหาเพราะคนจีนเวลานี้อาจถือหนังสือเดินทางจีนได้ทันที แต่เมื่อมีการสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน ก็หันมาถือหนังสือของสาธารณรัฐประชาชนจีนแทน สำหรับจีนได้ทันทีก็ได้พูดกันอย่างแน่นอนแล้วว่าไทยยึดนโยบายจีนเดียวและจีนได้ทันทีต้องถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของสาธารณรัฐประชาชนจีน เมื่อมีการสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนแล้วต้องปิดสถานทูตจีนได้ทันทีในไทยทันที และที่ประชุมสัมมนาเห็นพ้องต้องกันว่าเป็นการเหมาะสมที่จะมีสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีนในสถานการณ์เช่นนี้ ปัญหาต่าง ๆ ไม่ควรเป็นอุปสรรคต่อการมีความสัมพันธ์ เพราะเป็นปัญหาภายในของไทยเอง¹

การที่ไทยริบการสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนในทศวรรษของเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ท่านหนึ่งของกระทรวงการต่างประเทศกล่าวว่า เพราะทางรัฐบาลต้องเตรียมจัดการกับปัญหาภายในก่อน ซึ่งทางสาธารณรัฐประชาชนจีนก็เข้าใจและว่าไม่มีปัญหาอะไร ฝ่ายตนพร้อมเสมอทุกเมื่อ กังที่ พล.ต.ชาติชาย ชุณหะวัณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้แถลงว่า ได้แจ้งให้รัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนทราบอย่างเป็นทางการโดยผ่านนายหวังหัว ผู้แทนสาธารณรัฐประชาชนจีนประจำสหประชาชาติที่กรุงนิวยอร์ก โดยนายสุธี ประศาสน์วินิจัย ผู้แทนไทยประจำสหประชาชาติ และฝ่ายรัฐบาลไทยคิดว่าหากยังมีปัญหาเหลืออยู่ก็อาจสามารถตกลงแก้ไขได้ในภายหลัง

¹รวมประชาชาติ (31 พฤษภาคม 2518), หน้า 1, 12.

การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีนใน
ทศวรรษของฝ่ายกระทรวงการต่างประเทศของไทย จึงดูจะมีลักษณะ เป็นการสนับสนุนมากกว่า
คัดค้าน เพราะกระทรวงการต่างประเทศศึกษานโยบายใน เรื่องการต่างประเทศ และนิยมใช้วิธี
การทางการทูตมากกว่าการทหาร จึงน่าจะเข้าใจสถานการณ์ระหว่างประเทศและความจำเป็นที่
ไทยต้องติดต่อสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีนได้เป็นอย่างดี แต่เนื่องจากไม่มีอิทธิพล
มากนักต่อการตัดสินใจเลือกนโยบายดังกล่าว เพราะอำนาจขั้นสุดท้ายอยู่ที่นายกรัฐมนตรีซึ่งมักเป็น
ทหารและไม่เข้าใจกระบวนการทางการทูตที่พอ จนกระทั่งในสมัยรัฐบาลพลเรือนของ ม.ร.ว.
คึกฤทธิ์ ปราโมช มาตรการดังกล่าวจึงได้รับการปฏิบัติ

2) กลุ่มนักวิชาการ ในฐานะที่มีอาชีพโดยตรงทางด้านการศึกษาวิจัย
ระดับสูงเพื่อเปิดเผยข้อเท็จจริงให้ปรากฏแก่ส่วนรวม เป็นการเสนอแนะให้เห็นปัญหาอุปสรรคและ
การแก้ไขแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในรูปของการแสดงทรรศนะต่อปัญหาหนึ่ง ๆ และการศึกษา
วิจัยโดยอาศัยข้อมูลอย่างเป็นระบบ นักวิชาการที่ทำหน้าที่ของตนโดยซื่อสัตย์จะพยายามศึกษาปัญหา
ด้วยความบริสุทธิ์ใจ โดยเคารพในวิชาชีพของตนโดยไม่บิดเบือนเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง แต่
คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง¹ จนกระทั่งบางครั้งต้องถูกอิทธิพลทางการเมืองข่มขู่
คุกคามเพราะนักวิชาการได้เปิดเผยข้อเท็จจริงสู่สาธารณชนอันอาจเกิดผลร้ายและสูญเสีย
ประโยชน์กับคนบางกลุ่ม นักวิชาการจึงมีฐานะเป็นกลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มอิทธิพลในฐานะที่เป็น
ผู้นำทิศทางของสังคม อันเป็นการคานอำนาจการตัดสินใจของรัฐบาลให้ดำเนินไปในทิศทางที่ถูก
ต้อง และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม

¹กมล สมวิเชียร ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ว่า มีปัญญาชนไทยไม่น้อยที่เข้าไปมีบทบาท
สนับสนุนผู้มีอำนาจเพื่อเป็นที่นิยมยกย่องตามค่านิยม "อำนาจนิยม" ซึ่งมีอิทธิพลของนักวิชาการ
ทั้งนี้เนื่องจากขาดสมาคมวิชาชีพที่จะคอยตรวจสอบความประพฤติมิให้นำเอาวิชาชีพไปใช้ในทาง
เสียหาย ซึ่งจะถูกรู้ว่าบาปโดยบุคคลในอาชีพเดียวกัน

โปรดดู กมล สมวิเชียร, "ปัญญาชนกับอำนาจ," สังคมศาสตร์ปริทัศน์, หน้า 68.

ในปัญหาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนนั้น มีนักวิชาการไทยในสวนที่เกี่ยวข้องของหลายคนที่ได้ศึกษาและเสนอแนะทางออกไว้หลายประการ ซึ่งเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับปัญหาคอมมิวนิสต์และปัญหาความมั่นคงของชาติ ในทรรศนะของนักวิชาการส่วนใหญ่ก็จะมีความคิดเห็นต่อปัญหาดังกล่าวคล้ายคลึงกันอยู่ประการหนึ่งคือ ถือว่าปัญหาคอมมิวนิสต์เป็นปัญหาที่มีความเกี่ยวเนื่องโดยตรงกับสภาวะการณต่าง ๆ ภายในประเทศเป็นสำคัญ ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ปัจจัยภายนอกในด้านการสนับสนุนของต่างชาติเป็นปัจจัยรอง การแก้ไขจึงควรเน้นที่ปัญหภายในแม้ว่าควรจะได้ใช้มาตรการระหว่างประเทศควบคู่กันไปก็ตาม ดังเช่น ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ อาจารย์คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กล่าววิจารณ์ว่า

ทราบว่าใครก็ยังไม่สามารถแก้ปัญหภายในของตน ใครก็ยังไม่สร้างความเป็นธรรมในสังคมไม่ได้ ใครก็ยังไม่หันกลับมาสนใจเห็นแก่การรุกรานของคอมมิวนิสต์ ใครก็ยังไม่มองไม่เห็นปัญหาส่วนใหญ่ เป็นปัญหภายในของคนไทยที่จะต้องแก้กันเอง และใครก็ยังไม่หวังพึ่งแต่ต่างชาติ ใครนั่นเราก็คงจะต้องเวียนว่ายอยู่กับความเจ็บปวด ซึ่งนับวันก็จะทวียิ่งขึ้น¹

ความเห็นดังกล่าวสอดคล้องกับความเห็นของศาสตราจารย์ ดร.ปวย อึ้งภากรณ์ อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่เห็นด้วยกับนโยบายของรัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ที่แถลงไว้ว่าจะแก้ปัญหาคอมมิวนิสต์ด้วยมาตรการทางการเมือง โดยจะใช้มาตรการทางการเมืองทหารค่านการปราบปรามในขอบเขตจำกัดที่สุด เพราะพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พ.ค.ท.) มีหลักการยึดครองจิตใจประชาชนก่อนแล้วจึงยึดครองพื้นที่เป็นหลัก ฉะนั้น พ.ค.ท. จึงเน้นหนักการทำงานการเมืองในหมู่ประชาชนเป็นสำคัญ ศาสตราจารย์ ดร.ปวย อึ้งภากรณ์ เห็นว่าแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวถูกต้องและสอดคล้องกับความเป็นจริง เพราะจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ความไม่เป็นธรรมในการปกครอง ความล้มเหลวในระบบการศึกษาและความไม่มั่นคงในสังคม ทำให้ประชาชนมีการเคลื่อนไหวอย่างคึกคักโดยเฉพาะหลัง 14 ตุลาคม 2516 การนำพระราชบัญญัติคอมมิวนิสต์มาใช้อย่างเคร่งครัด ประชาชนจะตกเป็นผู้อยู่ใต้อาณัติของการจับกุมปราบปรามจะเป็นไปอย่างกว้างขวาง การต่อสู้ด้วยอาวุธจะขยายตัวรวดเร็วยิ่งขึ้น

¹ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, "สัมภาษณ์," ประชาชาติรายสัปดาห์ 2 (22 พฤษภาคม 2518), หน้า 40.

เจ้าหน้าที่ก็จะปฏิบัติงานด้วยความยากลำบาก การแก้ปัญหาคอมมิวนิสต์จึงต้องแก้ไขตรงจุดและแก้ปัญหาที่มูลเหตุ นั่นคือการแก้ความคับแค้นทางจิตใจและความยากไร้ทางวัตถุของประชาชน ส่วนการปราบปรามควรทำในเงื่อนไขที่คอยโตความรุนแรงของฝ่ายซ้ายที่นิยมความรุนแรงเท่านั้น¹

แนวความคิดของนักวิชาการกึ่งกลางเป็นการเรียกร้องให้แก้ปัญหาความไม่เป็นธรรมในสังคมไทย ซึ่งถือเป็นรากฐานที่แท้จริงของปัญหาความไม่มั่นคงในสังคมไทย อย่างไรก็ตามมาตรการกึ่งกลางเป็นมาตรการภายในประเทศ จำเป็นต้องทำควบคู่ไปกับมาตรการระหว่างประเทศเพื่อสร้างพันธมิตรกับมหาอำนาจภายนอก เพื่อหวังลดอิทธิพลในการให้การสนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยด้วย นักวิชาการหลายคนได้แสดงทรรศนะเรียกร้องให้รัฐบาลตัดสินใจหาทางติดต่อกับสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตเป็นปรกติกับสาธารณรัฐประชาชนจีน

ดร. เขียน ชีระวิทย์ นักวิชาการด้านจีนศึกษาแห่งคณะรัฐศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้วิจารณ์ในเรื่องความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนว่า เป็นความจำเป็นตามสถานการณ์ที่ไทยจะต้องติดต่อกับสาธารณรัฐประชาชนจีนเพื่อมีความสัมพันธ์ทางการทูตก่อนในที่สุด โดยเริ่มจากการมีการติดต่อกันทางการค้าและวัฒนธรรมก่อน เนื่องจากการที่สหรัฐอเมริกาได้ตัดสินใจยกเลิกนโยบายเป็นปฏิปักษ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนและหันมาติดต่อกับสัมพันธ์กัน แม้จะยังไม่ถึงขั้นสถาปนาความสัมพันธ์กัน และประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกก็ไปปรับนโยบายกันเป็นส่วนใหญ่ มิฉะนั้นแล้วไทยจะถูกทอดทิ้งให้อยู่โดดเดี่ยว²

นอกจากนั้น ดร. เขียน ชีระวิทย์ ยังได้อภิปรายเรื่อง "ความสัมพันธ์ไทย-จีน" ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ 17 กรกฎาคม 2518 โดยได้กล่าวถึงสาเหตุจูงใจที่ทำให้ต้องเร่งการติดต่อกันเพราะมาจากการเมืองภายใน ซึ่งพยายามแย่งกันเปิดความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน เพื่อเรียกคะแนนนิยมระหว่าง ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรี และ พล.ต.ชาติชาย ชุณหะวัณ ซึ่งอยู่ตรงพรรกกัน ภายหลังครั้งหลังสุด ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช จึงได้ตัดสินใจเดินทางรวมไปกับ พล.ต.ชาติชาย ชุณหะวัณ อย่างกระตือรือร้น ทำให้ไม่มี

¹ ปวย อังภากรณ์, "ประชาชาติสัมพันธ์," ประชาชาติรายสัปดาห์

2 (22 พฤษภาคม 2518), หน้า 36.

² เขียน ชีระวิทย์, "สัมพันธ์บุคคล," วารสารเศรษฐกิจ ธนาคารกรุงเทพจำกัด

6 (มิถุนายน 2517), หน้า 379 - 382.

การเตรียมตัวเพื่อเจรจากันอย่างเพียงพอ สาเหตุอื่น ๆ โศกนาฏกรรมของพ่อค้าซึ่งต้องการขยาย ตลาดการค้าใหม่ และสถานการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศ ส่วนผลที่เกิดจากการเปิดความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนด้านการเมืองนับเป็นความหวังแบบลม ๆ แล้ง ๆ ของรัฐบาลที่หวังจะให้ทางการช่วยเหลือพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย เพราะสาธารณรัฐประชาชนจีนเคยพูดมานานแล้วว่า จะให้ความช่วยเหลือด้านวัตถุแก่ผู้ก่อการกำเริบโดยไม่มีเงื่อนไขไปแทรกแซง สำหรับผลที่เกิดขึ้นในด้านการธุรกิจจะทำให้มีการค้าขายกันมากขึ้น โดยไทยอาจขายสินค้าได้ราคาดีกว่าเดิม และอาจจะซื้อสินค้าจากสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ในราคาถูกกว่าประเทศอื่น¹

ดร. สืบแสง พรหมบุญ นักวิชาการด้านจีนอีกท่านหนึ่ง และในฐานะโฆษกของพรรคพลังใหม่ ได้อภิปรายถึงสาเหตุที่รัฐบาล ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ต้องเดินทางไปเปิดสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนในการอภิปรายเรื่อง "สาธารณรัฐประชาชนจีนกับประเทศไทย" ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2518 ว่า มิได้เกิดจากความตั้งใจจริงของรัฐบาลเอง แต่เกิดจากสถานการณ์ทั้งภายในประเทศและภายนอกบีบบังคับให้จำต้องยอมติดคอหลังจากที่กัมพูชาและเวียดนามถูกฝ่ายซ้ายครอบครอง และสหรัฐอเมริกาเริ่มจะถอนตัวออกจากอินโดจีน ประกอบกับประชาชนในประเทศไม่พอใจรัฐบาลมากขึ้น ทั้งนี้เพราะรัฐบาลไม่สามารถที่จะแก้ปัญหาปากท้องของประชาชนได้ ภายในคณะรัฐบาลเองก็แตกแยกกันหนัก ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช จึงจำต้องเดินทางไปสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งภายหลังกลับมาแล้วปรากฏว่าคะแนนนิยมของรัฐบาลกลับสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด²

การที่ไทยดำเนินการรับรองสาธารณรัฐประชาชนจีนในทหระณะของ ดร. สารสิน วีระผล นักวิชาการด้านจีนศึกษาแห่งคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เห็นว่าเป็นความสำเร็จทางการทูต ขณะเดียวกันก็เป็นการอ่อนน้อมปรนของฝ่ายไทยต่อสิ่งที่สาธารณรัฐประชาชนจีนยืนกรานในความแตกต่างในความสัมพันธ์ระดับชาติกับระดับพรรคคือ การที่ไทยยอมรับการยืนกรานของสาธารณรัฐประชาชนจีนซึ่งเท่ากับเป็นการยอมรับสิทธิที่จะให้ความสนับสนุนทั้งใน

¹เขียน ชีระวิทย์, "อภิปราย," รวมประชาชาติ (19 กรกฎาคม 2518), หน้า 2. และ ประชาธิปไตย (19 กรกฎาคม 2518), หน้า 3.

²สืบแสง พรหมบุญ, "อภิปราย," ประชาธิปไตย (17 กรกฎาคม 2518), หน้า 3.

ค่านิยมการและในค่านอื่น ๆ แก่ขบวนการคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย โดยในสายกาของคนไทยจำนวนมากเฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายทหาร เห็นว่า การที่ไทยยอมรับข้ออ้างของสาธารณรัฐประชาชนจีนในชั้นนี้ไม่เป็นการทำให้ความมั่นคงทางการ เมืองและการทหารของไทยดีขึ้นเลย¹ แต่ก็เป็นทางออกที่ผู้บริหารของไทยหวังว่าจะช่วยแก้ไขปัญหาพื้นฐานค่านนโยบายต่างประเทศของไทยอย่างน้อย 2 ประการคือ หากสามารถปรับความเข้าใจกับสาธารณรัฐประชาชนจีนได้แล้ว การปฏิบัติต่อกับไทยอาจน้อยลง รวมทั้งความช่วยเหลือที่สาธารณรัฐประชาชนจีนให้กับกองทัพประชาชนไทย และหวังว่าสาธารณรัฐประชาชนจีนจะช่วยดวงสถานการณ์อินโดจีนแทนสหรัฐอเมริกาให้กับไทยได้ โดยที่ทางฝ่ายไทยหวังว่าสาธารณรัฐประชาชนจีนจะไม่ถือสากับการที่ไทยต้องการให้มีกำลังรบของสหรัฐอเมริกาอยู่ในไทย เพราะฝ่ายไทยเชื่อว่าสาธารณรัฐประชาชนจีนกลัวอิทธิพลทางสหภาพโซเวียต²

ทรรศนะของนักวิชาการดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลในการสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน มีทั้งปัจจัยภายในประเทศและปัจจัยภายนอกประเทศ แม้ว่าความคิดเห็นของกลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มอิทธิพลบางกลุ่มมีแนวโน้มไม่ค่อยเห็นด้วยก็ตาม แต่เป็นสิ่งที่รัฐบาลไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ทั้งในฐานะที่เป็นนโยบายที่ก่อให้เกิดประโยชน์กับเสถียรภาพและความมั่นคงของรัฐบาลเอง และต่อประเทศชาติโดยส่วนรวมด้วย

นอกจากนี้นักวิชาการไทยยังได้จัดสัมมนาเรื่อง "ทางออกของไทยในค่านนโยบายต่างประเทศกับประเทศมหาอำนาจ" ขึ้นที่สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ โดยเฉพาะเป็นการแสดงทรรศนะต่อการที่ไทยมีความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ ชูโต อธิการบดีสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ได้ชี้แจงสรุปผลการ

¹สารสิน วีระผล, "ปัญหาการต่างประเทศในปัจจุบัน," ใน การเมืองและสังคม ประณต นันทียะกุล, บรรณาธิการ, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, 2520), หน้า 550.

²พันศักดิ์ วิญญรัตน์, "ที่มาของนโยบายต่างประเทศ," รวมประชาชาติ (26 เมษายน 2518), หน้า 7.

สัมมนาว่า ไทยควรใช้นโยบายเป็นกลางโดยไม่ผูกมัดตนเองกับประเทศใด และเลือกพิจารณา
 เรื่องต่าง ๆ เองโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศชาติมากที่สุด เป็นที่น่าลือการผูกพันกับ
 สหรัฐอเมริกาดัง กระชับความสัมพันธ์กับสหภาพโซเวียตและสาธารณรัฐประชาชนจีน ตลอดจน
 ประเทศเพื่อนบ้านมากยิ่งขึ้น ควบคู่การพยายามไม่ผูกมัดตนเอง เป็นเครื่องมือของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด
 และป้องกันมิให้สหภาพโซเวียตและสาธารณรัฐประชาชนจีนใช้ไทยเป็นเวทีการต่อสู้ การปรับปรุง
 นโยบายต่างประเทศต้องคำนึงควบคู่ไปกับการใช้นโยบายแบบพึ่งตนเองและปรับปรุงนโยบายที่มี
 ต่อประเทศเพื่อนบ้าน ควบคู่การให้ความร่วมมือในการบูรณะฟื้นฟูอินโดจีน ไม่แทรกแซงกิจการภายใน
 ใน ไม่สนับสนุนการต่อต้านประเทศเพื่อนบ้านโดยผู้ลี้ภัยทางการเมือง ปรับปรุงสมาคมเอเชียให้
 มีประสิทธิภาพและขยายสมาชิกภาพ ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนทางศิลปะและวัฒนธรรม เพื่อความ
 เข้าใจอันดีระหว่างกัน พร้อมกันนั้นต้องมีการปรับปรุงภายในประเทศด้วยการยกเลิกพระราชบัญญัติ
 การกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ ปรับปรุงนโยบายการทหารเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายการต่าง
 ประเทศ ปรับปรุงการประชาสัมพันธ์ให้เป็นอิสระและตั้งอยู่บนรากฐานแห่งเหตุผลและข้อเท็จจริง¹
 โดยสรุปแล้วกล่าวได้ว่านักวิชาการด้านสังคมศาสตร์ โดยเฉพาะทางประวัติ
 ศาสตร์และรัฐศาสตร์ ส่วนใหญ่เห็นเกี่ยวกับการสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนทั้ง
 ทางการเมือง เศรษฐกิจการค้าและวัฒนธรรม เพื่อให้ไทยเป็นกลางของไทยบรรลุผลอย่าง
 แท้จริง เพราะจะเกิดจุดแห่งอำนาจระหว่างมหาอำนาจสำคัญทั้งสามคือ สหรัฐอเมริกา สหภาพ
 โซเวียต และสาธารณรัฐประชาชนจีน ควบคู่ไปกับการสร้างสัมพันธ์ไมตรีอย่างจริงจังกับประเทศ
 เพื่อนบ้าน ทั้งฝ่ายอินโดจีนและสมาคมเอเชียอย่างบริสุทธิ์ใจโดยไม่มีอคติเกี่ยวกับลัทธิการเมือง
 และปรับปรุงนโยบายภายในประเทศให้สอดคล้องกับนโยบายต่างประเทศ โดยเฉพาะการปรับปรุง
 นโยบายการทหารให้ค้ำเน้นนโยบายที่ไม่ยึดถือเรื่องศัตรูทางลัทธิการเมืองที่ตรงปรามปรามด้วย
 กำลังทหารเป็นหลัก แต่ต้องใช้หลักทางการเมืองและการทูตควบคู่ไปกับการทหาร เพื่อให้
 สอดคล้องกับบรรยากาศและความเป็นจริงทางการเมืองระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไปมาก

¹โปรดดูรายละเอียดผลการสัมมนาใน สารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, "เรื่อง
 ชาติพัฒนา หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรีเดินทางไปเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีน
 เพื่อฟื้นฟูสัมพันธภาพทางการทูต" สรุปข่าวนาสนใจ, หน้า 115 - 116. (เอกสารอัครเสนา.)

ไม่สามารถจะยึดถือและผูกพันความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกาผู้นำค่ายโลกเสรีและเป็นศัตรูกับประเทศค่ายคอมมิวนิสต์อย่างเบ็ดเสร็จเช่นในอดีตได้อีกต่อไป

ดังนั้นบทบาทของนักวิชาการต่อการสถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน จึงเป็นลักษณะของการให้ข้อเท็จจริงแก่รัฐบาล นิสิตนักศึกษา และประชาชนโดยทั่วไป ที่ก่อให้เกิดอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช อันนำไปสู่ความเข้าใจอันดีต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนและมีความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกันในที่สุด

3) กลุ่มพ่อค้าและนักธุรกิจ เป็นกลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มอิทธิพลทางการค้าที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล โดยเฉพาะในแผนนโยบายทางเศรษฐกิจของประเทศเป็นอันมาก เฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มพ่อค้าและนักธุรกิจรายใหญ่ ๆ ที่มีบทบาททางการค้าทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ในฐานะที่เป็นกลุ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ให้การสนับสนุนพรรคการเมืองที่มีแนวนโยบายตรงกับผลประโยชน์ของกลุ่มตน โดยหวังให้ได้รับเลือกตั้งมีเสียงข้างมากเข้าเป็นรัฐบาล จะได้เป็นรัฐบาลเพื่อสามารถปกป้องคุ้มครองผลประโยชน์ทางการค้าให้กับกลุ่มตน

พ่อค้าและนักธุรกิจคนสำคัญที่มีบทบาทเกี่ยวข้องอย่างสำคัญในความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนคือ นายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ และนายเล็งเลิศ ไบหยก ในฐานะมีส่วนผลักดันให้เกิดความเข้าใจกันระหว่างประเทศทั้งสอง โดยพ่อค้าและนักธุรกิจทั้งสองคนทำหน้าที่เป็นผู้เชื่อมโยงการติดต่อสัมพันธ์ทางการเมืองและการค้าในระหว่างที่ประเทศทั้งสองยังมิได้มีความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกันอย่างเป็นทางการ เป้าหมายสำคัญของทั้งนายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ และนายเล็งเลิศ ไบหยก นอกจากปรารถนาจะเห็นความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนแล้ว อีกส่วนหนึ่งน่าจะเป็นผลประโยชน์ทางการค้าที่พ่อค้าและนักธุรกิจทั้งสองคาดว่าจะได้รับจากการติดต่อค้าขายระหว่างประเทศทั้งสองด้วย

สำหรับนายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ มีบทบาทเป็นผู้เชื่อมความสัมพันธ์ต่อกันทั้งในฐานะที่เป็นพ่อค้าและนักการเมือง โดยได้ร่วมเดินทางไปกับคณะมิ้งปองของไทยเพื่อเดินทางไปแข่งขันชิงชนะเลิศแห่งเอเชียที่กรุงปักกิ่ง ในฐานะที่ปรึกษาของคณะมิ้งปอง โดยมีเป้าหมายเพื่อศึกษาท่าทีของสาธารณรัฐประชาชนจีนที่มีต่อประเทศไทย ระหว่างวันที่ 20 สิงหาคม ถึง 7 กันยายน พ.ศ. 2515 ขณะดำรงตำแหน่งเป็นรองผู้อำนวยการฝ่ายเศรษฐกิจการคลังและการ

อุตสาหกรรม กองบัญชาการคณะปฏิวัติในสมัยรัฐบาลจอมพลถนอม กิติขจร และต่อมาระหว่างวันที่ 13 - 26 ตุลาคม พ.ศ. 2515 นายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ พร้อมด้วยข้าราชการกระทรวงพาณิชย์และพ่อค้าไทย ได้เดินทางไปชมการแสดงสินค้าครั้งที่ 36 ที่นครกวางโจว มณฑลกวางตุ้ง ซึ่งคณะปฏิวัติได้มอบหมายให้สับรับฟังผู้รับผิดชอบทางการค้าของสาธารณรัฐประชาชนจีนอีกครั้งหนึ่ง เพื่อจะได้พิจารณาตัดสินใจว่าควรจะเปิดการค้ากับจีนหรือไม่ และถ้าจะเปิดควรดำเนินการในลักษณะอย่างไร

เมื่อนายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ กลับจากการเดินทางไปเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีนครั้งที่สองในฐานะตัวแทนของคณะปฏิวัติจอมพลถนอม กิติขจร ได้กล่าวถึง "ข้อสังเกตจากการไปเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีน" โดยได้บรรยายต่อนักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร วันที่ 15 ในวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2515 โดยสรุปสาระสำคัญว่า

ประการแรก ขณะนั้นสาธารณรัฐประชาชนจีนมีความสัมพันธ์ทางการทูตกับ 83 ประเทศ และการค้ากว่า 130 ประเทศ ไทยจึงควรศึกษาข้อทางการค้าได้โดยไม่จำเป็นต้องติดต่อกัน การทูต ประการที่สอง ไทยคงไม่เสียเปรียบด้านการค้าเพราะสาธารณรัฐประชาชนจีนมีนโยบายด้านการค้า โดยถือความเสมอภาคและประโยชน์ร่วมกันเป็นสำคัญ ประการที่สาม เป็นการประหยัดเงินตราต่างประเทศ โดยซื้อสินค้าเครื่องจักรกลจากสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งมีคุณภาพดีเทียบมาตรฐานสากลแต่ถูกกว่า 20 - 40% ช่วยลดการขาดดุลและมีอำนาจต่อรองกับชาติอื่น ประการที่สี่ ช่วยให้เกิดความเข้าใจกันดีขึ้นและอาพทำให้ความตึงเครียดระหว่างสองประเทศผ่อนคลายลง ประการที่ห้า การติดต่อโดยตรงจะช่วยให้ได้รับอาหารยาเขามากขึ้น และช่วยให้สามารถซื้อสินค้าหลายชนิดได้ถูกกลงโดยไม่ต้องซื้อผ่านประเทศที่สาม ส่วนในกรณีสินค้าออกก็จะทำให้มีตลาดเพิ่มขึ้น และประการสุดท้าย ปัญหาการค้าการเมืองที่มีผลกว่าสาธารณรัฐประชาชนจีนอาจใช้การค้าเป็นเครื่องมือ เป็นเรื่องที่ทางไทยต้องมีการควบคุมที่รัดกุม¹

ทรรศนะดังกล่าวของนายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ นับว่าเป็นผลดีต่อการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นอันมาก เพราะเป็นการชี้ให้เห็นผลดีในการที่ไทยควรจะต้องสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งจะเป็นผลดีต่อไทยทั้งทางการ เมืองและเศรษฐกิจการค้า ประกอบกับการที่นายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ มีฐานะเป็นทั้ง

¹ประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์, "ข้อสังเกตจากการไปเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีน,"

พ่อค้า นักธุรกิจ และนักการเมือง จึงทำให้เป็นที่น่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้นว่าจะเป็นผู้ที่พิจารณาปัญหาต่าง ๆ ไค่กว้างขวาง โดยยึดถือผลประโยชน์ของไทยเป็นสำคัญอย่างแท้จริง จนกระทั่งได้มีการสถาปนาความสัมพันธ์กันเป็นผลสำเร็จในเวลาต่อมา

นอกจากนั้นนายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ ในฐานะประธานสภาผู้แทนราษฎรของไทยในสมัยรัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ยังได้เป็นหัวหน้าคณะผู้แทนรัฐสภาไทยจำนวน 32 คน เยือนสาธารณรัฐประชาชนจีนเมื่อวันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ. 2518 โดยได้พบกับผู้นำคนสำคัญของสาธารณรัฐประชาชนจีนคือ นายเติ้ง เต๋ียวผิง รองนายกรัฐมนตรี นายเฉียว กวนฮั้ว รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และนายจู เต๋อ ประธานสภาประชาชน กอมนั้นไทยจะไค่สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตก่อน¹

นับไค่ความนายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ ในฐานะพ่อค้า นักธุรกิจและนักการเมืองเป็นผู้หนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างไค่เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างผู้นำของประเทศทั้งสอง อันนำไปสู่การมีความสัมพันธ์กันทั้งทางการ เมือง การค้าและวัฒนธรรมในที่สุด

ส่วนนายเล็ง เลิศ ไบหยก มีบทบาทสำคัญต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนในฐานะพ่อค้าและนักธุรกิจ ไค่ทำหน้าที่ประสานความเข้าใจอันดีระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยเฉพาะทางด้านการค้า ตั้งแต่สมัยรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จอมพลถนอม กิติขจร นายสัญญา ธรรมศักดิ์ และ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช นายเล็ง เลิศ ไบหยก ไค่กล่าวถึงบทบาทดังกล่าวของตนว่า

ที่ไม่ไปอยู่เพราะผมสนใจในฐานะพ่อค้า ประเทศที่พลเมืองมากที่สุดในโลก และยังไม่ไค่ใครคิดท้อค้าขาย ไค่ไค่เรื่องที่น่าสนใจหรือ ยิ่งเขาวางจีนไค่อยากขายไค่พอกิน ของอยู่ของกินไค่พอยิ่งน่าสนใจที่จะเปิดตลาด พอค้าก็ท้อคิดอย่างพอค้า ไค่เมื่อไปแล้วไค่ไค่อย่างไค่

¹นายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ ในฐานะประธานสภาผู้แทนราษฎรและหัวหน้าพรรคสังคมนิยมในกลุ่มสหพรรคไค่กล่าวชมเชย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรีที่ไค่ไค่เดินทางไปผูกสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนว่า ไค่ไค่ความสำเร็จเป็นอันดี ขณะที่ประเทศกำลังบ้นฝว่นเศรษฐกิจตกต่ำ คนบางคนคิดจะหนีเอาตัวรอดเพราะกลัวคอมมิวนิสต์ และเห็นว่าการกระทำดังกล่าวเป็นสิ่งที่ถูกต้องกับสถานการณ์

โปรดดู ประชาธิปไตย (11 กรกฎาคม 2518), หน้า 12.

พูด ๆ กัน เขาไม่ออกอยากเขามือมีกิน เขาไม่มีโจรผู้ร้าย นี่ก็น่าศึกษาต่อไปอีกว่ามัน
 เพราะอะไรเขาแก้ปัญหาอย่างไร ผมไปแต่ละครั้งผมกลับมาผมก็เล่าให้ท่านนายกฯ แต่ละ
 สมัยฟัง ท่านก็รับฟังไว้ แต่เหตุการณ์บ้านเมืองไม่อำนวยที่จะให้มีการติดต่อกัน จนกระทั่งมา
 ถึงสมัยอาจารย์คึกฤทธิ์ เป็นนายกฯ ท่านเป็นผู้เยี่ยมแหลมเห็นการณ์ไกล จึงได้มีการเปิด
 สัมพันธ์ทางการทูตขึ้น¹

นอกจากนี้นายเล็ง เลิศ ไบหยก ยังได้เสนอให้มีการติดต่อกันเพื่อการ
 ศึกษาซึ่งกันและกัน กับทั้งเพื่อการแลกเปลี่ยนประโยชน์ซึ่งกันและกันให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ดังทรงตะ
 ทว่า

เราอย่าไปคิดตรงที่เขาเป็นคอมมิวนิสต์ เขายังเป็นเรา ยิ่งต้องรู้อยู่ เห็นที่ว่า เป็นยักษ์เป็นมาร
 นั้นเป็นอย่างไรยิ่งต้องรู รู เพื่อที่เราจะได้ไม่ต้องเป็นอย่างเขา ส่วนไหนคือส่วนไหนเป็น
 ประโยชน์เราก็นำมาประยุกต์กับสภาพความเป็นอยู่ของเรา เขาเองเสียอีกที่กลัวพวกเรา
 กลัวการรุกรานของจักรวรรดินิยม เขาเจ็บปวด เขาชอกช้ำมากแหวจากจักรวรรดินิยม
 ที่ไปรุกรานเขา ไปเอาประโยชน์จากประเทศของเขา... แต่เขาเป็นประเทศใหญ่เมื่อ
 เทียบกับเรา เราอาจจะแลกเปลี่ยนสินค้าที่เขามีเราไม่มี หรือเขาอาจจะซื้อในรูปของการ
 ช่วยเหลือ ซึ่งมันจะแตกต่างจากที่เราเสียเปรียบประเทศอื่น ๆ อย่างฉุบฉุนทุกวันนี้มาก ถ้า
 เรามีการเจรจากันซื้อขายกัน อยะเอาเปรียบกันก็อยู่กันได้²

นายเล็ง เลิศ ไบหยก ยังได้วิจารณ์การเปิดสัมพันธ์ทางการทูตระหว่าง
 ไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนอีกด้วยว่าจะ เป็นผลดีกับประเทศไทยมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งทาง
 ด้านการค้าและการค้าระหว่างไทยกับญี่ปุ่นจะลดลง เป็นการแก้ปัญหาค่าเงินบาททางเศรษฐกิจของ
 ประเทศญี่ปุ่นอีกด้วย กับได้เสนอแนะให้รัฐบาลควบคุมการค้าต่างประเทศด้วยการกำหนดสินค้า
 เปรียบเทียบสถิติกับประเทศอื่น และเห็นควรให้ติดต่อกับการค้ากับสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยปล่อยให้
 เอกชนทำการค้าได้อย่างเสรีแต่รัฐบาลทำหน้าที่ควบคุมอีกชั้นหนึ่ง³

บทบาทของนายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ และนายเล็ง เลิศ ไบหยก ทั้งใน
 ฐานะพ่อค้า นักธุรกิจและนักการเมือง มีส่วนอย่างสำคัญต่อความเข้าใจอันดีต่อกันของผู้นำของ

¹ เล็ง เลิศ ไบหยก, "สัมภาษณ์," เศรษฐกิจการเมือง 1 (2 - 8 มีนาคม 2521),
 หน้า 27 - 28.

² เรื่องเดียวกัน.

³ รวมประชาชาติ (29 มิถุนายน 2518), หน้า 12.

ประเทศทั้งสอง โดยเฉพาะในฐานะพหุภาคีและนักธุรกิจที่มีผลประโยชน์เกี่ยวของหากไทยจะสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน จึงได้ทำหน้าที่เสนอแนะแนวความคิดใหญ่ๆของไทยได้พิจารณาแยกประเด็นการติดต่อกันทางเศรษฐกิจการค้าเพื่อประโยชน์ของไทย ออกจากประเด็นความขัดแย้งกันทางอุดมการณ์ อันเป็นผลผลักดันให้ผู้นำของไทยรวมทั้ง ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้มีความเข้าใจสาธารณรัฐประชาชนจีนได้อย่างถูกต้องยิ่งขึ้น เห็นความจำเป็นทางเศรษฐกิจการค้าและการเมืองระหว่างประเทศ ที่ต้องสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนในที่สุด แม้ว่าจะมีกลุ่มพหุภาคีและนักธุรกิจกลุ่มอื่น ๆ อีกจำนวนไม่น้อยที่ไม่เห็นด้วยกับการติดต่อกับสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยเฉพาะกลุ่มที่มีผลประโยชน์ทางการค้ากับจีนไต้หวัน แต่ปัญหานี้ก็ไม่นับอุปสรรคต่อการมีความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนมากนัก เนื่องจากกลุ่มพหุภาคีและนักธุรกิจไทยกลุ่มดังกล่าว ได้รับอนุญาตให้ค้ากับจีนไต้หวันได้ต่อไป

โดยส่วนรวมแล้วกลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มอิทธิพลของไทยมีแนวโน้มสนับสนุนการสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มนักวิชาการที่เกี่ยวข้องรวมทั้งกลุ่มพหุภาคีและนักธุรกิจที่สำคัญ ๆ ซึ่งได้ช่วยให้เห็นผลประโยชน์ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจและการค้าที่ไทยจะได้รับจากการมีความสัมพันธ์ต่อกัน แต่กลุ่มข้าราชการซึ่งมีแนวโน้มเป็นปฏิปักษ์ต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนมองปัญหาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนว่า อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อเสถียรภาพของประเทศชาติได้มากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มข้าราชการมักจะมีปัญหาการเมืองและเศรษฐกิจเป็นเรื่องเดียวกัน ขณะที่กลุ่มนักวิชาการกับกลุ่มพหุภาคีและนักธุรกิจมองว่าเพื่อรักษาผลประโยชน์ของชาติ จำเป็นที่ไทยจะต้องแยกปัญหาทางเศรษฐกิจและการเมืองในส่วนที่สัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนออกจากกัน และจำเป็นที่ไทยจะต้องสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน เพื่อรักษาผลประโยชน์และความมั่นคงของชาติในระยะยาวเอาไว้ อย่างไรก็ตามผลจากการที่สาธารณรัฐประชาชนจีนมิได้เรียกร้องเงื่อนไขสำคัญที่ฝ่ายไทยถือว่าเป็นปัจจัยในการรักษาความมั่นคงของชาติ จึงทำให้กลุ่มข้าราชการที่เกี่ยวข้องไม่มีปฏิริยาต่อการสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนมากนัก

ข) พรรคการเมือง การรวมกลุ่มกันทางการเมืองเพื่อสมัครเข้ารับเลือกตั้งในรูปของพรรคการเมืองของไทยนั้นเป็นเรื่องที่ไม่ค่อยเป็นระบบและมีประสิทธิภาพมากนัก เนื่องจากได้เกิดการปฏิวัติรัฐประหารบ่อยครั้งทำให้พรรคการเมืองต้องยกเลิกไป อันเป็นเหตุให้ขาด

สมาชิกพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย 15 คน พรรคพลังใหม่ 12 คน และพรรคแนวร่วมสังคมนิยม 10 คน อิทธิพลของแนวความคิดที่จะสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนจึงไม่สามารถดำเนินการได้ เพราะพรรคการเมืองดังกล่าวไม่สามารถจัดตั้งรัฐบาลได้ เนื่องจากมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นเสียงข้างน้อยในรัฐสภา จึงกลายเป็นฝ่ายค้านไปในที่สุดในการจัดตั้งรัฐบาลผสมประชาธิปไตย-เกษตรกรสังคมนิยมครั้งแรก และรัฐบาลสหพรรคภายใต้การนำของพรรคกิจสังคมในครั้งหลัง

ส่วนนโยบายต่างประเทศของพรรคการเมืองแนวเสรีนิยมนั้นมีลักษณะกลาง ๆ คือมีแนวนโยบายแบบเปิดกว้าง แต่ไม่ผูกมัดตนเองที่จะสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน ดังเช่นพรรคการเมืองแนวสังคมนิยม แต่จะพิจารณาสถานการณ์และความจำเป็นประกอบด้วย เช่น ทรรศนะของ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช หัวหน้าพรรคประชาธิปไตยที่ว่า

ฐานทัพทางชาติที่อยู่ในไทยนี้โดยเฉพาะอเมริกันนั้น เราเชิญเขาเข้ามา เพราะถ้าอยู่เฉย ๆ แล้วเขาจะเข้ามาได้อย่างไร ถ้าคนในบ้านเราไม่ไปทำสัญญาอะไรกับเขา ฉะนั้นถ้าจะไล่เขาออกไป ก็ควรจะเกิดหลักความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ดังเช่นที่กระทรวงการต่างประเทศเขากำลังทำอยู่ ผมสนับสนุนให้เป็นไปที่ละขั้นตอน โดยความสมัครใจทั้งเขาและเรา สำหรับทางชาติอื่น ๆ พรรคมีนโยบายที่จะสร้างสัมพันธ์ไมตรีกับประเทศเพื่อนบ้านทุกประเทศ เพื่อสันติภาพ ไม่ต้องการให้มีอะไรขัดแย้งกัน มีอะไรควรพูกกัน แต่ในการสร้างสัมพันธ์กับทางชาติอื่น เราต้องพิจารณาสวนโกลส่วนเสี้ยวของเราเอง ถ้ามีความเป็นธรรมชาติเหมาะสมแล้ว เป็นมิตรไม่เลือก¹

สำหรับแนวนโยบายต่างประเทศของพรรคกิจสังคม ซึ่งมีแนวเสรีนิยมเช่นกัน กำหนดนโยบายต่างประเทศไว้ค่อนข้างแน่ชัดกว่าพรรคอื่น ๆ ที่จะสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนว่า "ในค่านความสัมพันธ์กับนานาประเทศนั้น รัฐบาลพรรคกิจสังคมพร้อมที่จะหาทางเปิดสัมพันธ์ไมตรีกับประเทศต่าง ๆ ที่ยังไม่มีสัมพันธ์ไมตรี โดยจะยึดเอาหลักแห่งความเสมอภาค และประโยชน์ทางเศรษฐกิจของชาติเป็นสำคัญ" ขณะที่พรรคกรรมสังคมนิยมกำหนดแนวนโยบายต่างประเทศว่า "จะดำเนินนโยบายต่างประเทศให้เป็นประโยชน์มากที่สุดแก่ภาวะ "कुलแห่งอำนาจสามเส้า" ที่เป็นอยู่ในการเมืองโลกปัจจุบัน"

¹ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช, "สัมภาษณ์," ประชาชาติรายสัปดาห์

ดังนั้นแนวนโยบายต่างประเทศของพรรคการเมืองแนวเสรีนิยมโดยรวม จึงมีแนวโน้มว่าพร้อมจะเปิดความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน ด้านสถานการณ์เอื้ออำนวย ก็ จะเห็นได้ในเวลาต่อมาที่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช หัวหน้าพรรคกิจสังคมซึ่งได้จัดตั้งรัฐบาลสห พรรคขึ้น ได้กำหนดนโยบายต่างประเทศไว้อย่างชัดเจนว่าจะสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐ ประชาชนจีน โดยคู่สถานการณ์ในภูมิภาคประกอบ

ส่วนพรรคการเมืองแนวชาตินิยมมักไม่เน้นแนวนโยบายต่างประเทศที่แน่นอน และผูกพันคล้ายแนวเสรีนิยม ดังเช่นพรรคชาติไทยได้กำหนดแนวนโยบายต่างประเทศไว้ว่า "ดำเนินนโยบายต่างประเทศอย่างอิสระเพื่อประโยชน์ ศักดิ์ศรี และเกียรติภูมิของชาติ ส่งเสริม ความเข้าใจกันระหว่างนานาประเทศ มีความสัมพันธ์ฉันมิตรกับทุกประเทศที่มีเจตนาดีต่อไทย" ขณะที่แนวนโยบายต่างประเทศของพรรคสังคมนิยมมีลักษณะที่เป็นมิตรกับสาธารณรัฐประชาชน จีนมากกว่า อันเป็นการสะท้อนทรรศนะของนายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ หัวหน้าพรรคซึ่งเคยติดต่อกับ สาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างไม่เป็นทางการมาตลอด ดังนโยบายที่ระบุว่า "ส่งเสริมความสัมพันธ์ ไม่ตรึงกันระหว่างประเทศ โดยไม่ถือเอาระบบการปกครองที่แตกต่างกันเป็นเหตุแห่งการแบ่ง แยก" แนวนโยบายต่างประเทศดังกล่าวคล้ายกับนโยบายของพรรคการเมืองแนวอื่น ๆ คือ พรรคเล็ก ๆ ที่ไม่มีอิทธิพลมากพอที่จะได้รับเลือกเข้าไปบริหารประเทศ ซึ่งยึดถือแนวนโยบายตาม ทรรศนะของผู้นำของพรรคเป็นสำคัญ จึงไม่มีอิทธิพลโดยตรงมากนักต่อการผลักดันให้ไทยตัดสินใจ สถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน

อย่างไรก็ดีต่อมาเมื่อ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช สามารถจัดตั้งรัฐบาลสหพรรค เชนรัฐบาลผสมประชาธิปไตย-เกษตรสังคม ซึ่งไม่ได้รับความไว้วางใจจากรัฐสภา จึงได้กำหนด นโยบายที่จะสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน ควบคู่ความจำเป็นที่รัฐบาลไม่สามารถ หลีกเลี่ยงได้อีกต่อไป เพราะสถานการณ์รอบค่านับบังคับทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยระหว่าง ประเทศ โดยเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางในการดำเนินนโยบายดังกล่าว ทั้งจากฝ่ายสหพรรค ของรัฐบาลและจากพรรคฝ่ายค้านในขณะนั้น ดังทรรศนะของ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช หัวหน้า พรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งเป็นพรรคฝ่ายค้านที่ว่า

ไทยจะหลับใหลต่อไปอีกไม่ได้ว่าไซงอนแตกแล้วกรุง เทพฯ จะไม่แตก มันก็คงจะมาถึงเราสัก วัน ไทยจะต้องไมนิ่งเฉยต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ควรจะเริ่มความสัมพันธ์กับจีนรวมทั้งเขมร และเวียดนาม ทั้งนี้จะต้องดำเนินนโยบายต่างประเทศเสียใหม่ ถ้าหากสหรัฐถอนออกไปได้

ก็จะเป็นการดี ตลอดสี่สิบปีที่ผ่านมาควรค่าเนิ่นนโยบายต่างประเทศของไทยอย่างมาก
สถานการณ์ภายในประเทศมีแต่ความแตกแยกกันเป็นอย่างมาก ถ้าเรายังไม่พยายาม
แตกสาแหรกซากก็ต้องรีบแก้ไขแล้ววันนี้¹

สำหรับพรรคพลังใหม่ซึ่งเป็นพรรคฝ่ายค้านอีกพรรคหนึ่ง ก็ได้ออกแถลงการณ์
สนับสนุนการสถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนว่า

พรรคพลังใหม่พึงพอใจต่อการสถาปนาสัมพันธภาพกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐาน
แห่งความเสมอภาคเท่าเทียมกัน การเคารพอธิปไตยซึ่งกันและกัน ไม่แทรกแซงกิจการ
ภายในของกันและกัน และขอตกลงที่จะระงับกรณีพิพาททั้งหมดโดยจะไม่หันไปใช้หรือคุกคาม
ว่าจะใช้กำลัง การรุกรานและบ่อนทำลายทั้งปวงจากต่างประเทศและความพยายามทุก
ประการของประเทศใดที่จะควบคุมประเทศอื่นใด หรือจะแทรกแซงกิจการภายในของ
ประเทศอื่นนั้นเป็นสิ่งต้องห้ามและต้องถูกประณาม โดยพื้นฐานแห่งข้อตกลงดังกล่าว พรรค
พลังใหม่เชื่อว่าสัมพันธภาพที่เกิดขึ้นครั้งนี้จะมีส่วนช่วยมุ่งความสงบสุขให้เกิดขึ้นในภูมิภาค
ของโลกแถบนี้ และจะมีส่วนช่วยให้การพัฒนาประเทศก้าวรุกไปข้างหน้าตามเจตจำนงของ
ทั้งสองประเทศ²

และ พล.ต.ประมาน อภิเวทสาร หัวหน้าพรรคชาติไทยในฐานะรองนายก
รัฐมนตรีในรัฐบาลสหพรรคก็เห็นว่า การที่ประเทศไทยมีสัมพันธไมตรีกับสาธารณรัฐประชาชนจีน
เป็นไปอย่างนี้สมควรกว่าหลายประเทศที่เปิดสัมพันธด้วย และในขณะเดียวกันก็ไม่เสียความรู้สึกอัน
ดีที่มีต่อจีนไต้หวันไปด้วย³

จะเห็นได้ว่านโยบายสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน ในสมัย
รัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช นั้นได้รับความเห็นชอบจากพรรคการเมืองโดยทั่วไปอย่างกว้าง
ขวาง ไม่เฉพาะแต่สหพรรคของรัฐบาลเท่านั้น แต่ยังรวมถึงพรรคฝ่ายค้านอีกด้วยทั้งพรรคประชา
ธิปไตย พรรคเกษตรสังคม พรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย พรรคพลังใหม่ และพรรคแนวร่วม

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 40.

² โปรคคุณรายละเอียดใน กรมสารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, "เรื่อง ๖๗๓
หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรีเดินทางไปเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีน เพื่อฟื้นฟู
สัมพันธภาพทางการทูต," สรุปข่าวนาสนใจ, หน้า 115. (เอกสารอัครเสนา.)

³ รวมประชาชาติ (30 มิถุนายน 2518), หน้า 1, 12.

สังคมนิยมแห่งประเทศไทย จึงอาจกล่าวได้ว่าพรรคการเมืองทุกพรรคในขณะนั้นสนับสนุนนโยบาย การสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยไม่เลือกว่าเป็นพรรคที่มีแนวนโยบาย แบบสังคมนิยม เสรีนิยม ชาตินิยม หรือแบบอื่น ๆ

จึงสรุปได้ว่าทั้งกลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มอิทธิพลและพรรคการเมืองของไทย ซึ่งมีบทบาทในฐานะเป็นพลังทางการเมือง ได้มีบทบาทอย่างสำคัญต่อการผลักดันให้นโยบาย การสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนประสบความสำเร็จ แม้อาจมีฝ่ายที่คัดค้านอยู่บ้าง ก็ไม่มีอิทธิพลมากนัก และถึงจะเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลสำคัญในการกำหนดนโยบายอันได้แก่กลุ่มข้าราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาความมั่นคงแห่งชาติกับกระทรวงกลาโหมและกระทรวงมหาดไทย ก็ตาม แต่เนื่องจากพลังทางการเมืองในขณะนั้นส่วนใหญ่เห็นชอบกันอย่างกว้างขวาง ในแนว นโยบายดังกล่าว การสถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนจึงประสบผล สำเร็จในที่สุด

3. มคิมหาชนและสื่อมวลชน มคิมหาชนเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งของพลังทางการเมือง ที่ทำให้ระบบการเมืองเคลื่อนไหวไป ซึ่งมีอิทธิพลไม่น้อยไปกว่าพรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มอิทธิพล ฯลฯ มคิมหาชนมีอิทธิพลผลักดันให้เกิดการตัดสินใจของ รัฐบาลในนโยบายต่าง ๆ ไม่มากนักน้อย เนื่องจากมคิมหาชนหรือประชามติย่อมประกอบด้วยทัศนคติ ของสาธารณชน ที่มีต่อข่าวสารหรือปัญหาใดปัญหาหนึ่ง ทั้งในทางเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย

สื่อมวลชนก็เป็นพลังทางการเมืองที่สำคัญเช่นกัน ทั้งหนังสือพิมพ์และวิทยุ โทรทัศน์ต่างก็มีอิทธิพลและบทบาทในการสร้างมคิมหาชน ซึ่งมีความสำคัญต่อการตัดสินใจของ รัฐบาลในนโยบายต่าง ๆ เป็นอันมาก

ก) มคิมหาชน เป็นพรรคชนที่ประชาชนคนหนึ่ง ๆ มีต่อปัญหาใดปัญหาหนึ่ง ว่าควรจะเป็นเช่นไร ทั้งในทางเห็นด้วยและคัดค้านเมื่อรวมกันเข้าจะเป็นมคิมหาชน อาจแสดง ออกทางความคิดด้วยการพูดหรือการกระทำหรืออื่น ๆ การจะทราบมคิมหาชนของประชาชนโดย ทั่วไปที่มีต่อปัญหาใดปัญหาหนึ่งอาจทำได้ด้วยการสำรวจประชามติจากการสอบถาม สัมภาษณ์ ด้วย การสำรวจพรรคชนที่แสดงออกโดยผ่านสื่อสารมวลชนต่าง ๆ ทั้งวิทยุ โทรทัศน์และหนังสือพิมพ์

หรือการแสดงออกเปิดเผยกัยการเรียกร้อง ประท้วง เดินขบวน ซึ่งสามารถนำมาสรุปประเมินทัศนคติโดยทั่วไปได้ และแม้ว่าจะไม่สามารถถือได้ว่าเป็นมติมหาชนที่แท้จริงของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศก็ตาม แต่ก็ต้องยอมรับว่าถึงจะเป็นเรื่องของคนกลุ่มเล็ก ๆ ก็อาจมีผลสะท้อนถึงทัศนคติของกลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มอิทธิพลได้ไม่มากนักเลย ขณะเดียวกันอาจมีผลสะท้อนกลับไปสร้างหรือจูงใจให้ประชาชนกลุ่มอื่น ๆ เกิดทัศนคติคล้ายตามได้กัวย

สำหรับทัศนคติของคนไทยที่มีต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยเฉพาะเรื่อง การสถาปนาความสัมพันธ์ทอกันเป็นปัญหาที่ต่อเนื่องกับทัศนคติของคนไทยที่มีต่อสหรัฐอเมริกาโดยตรง มติมหาชนโดยเฉพาะทัศนคติของนักเรียน นิสิตนักศึกษา และประชาชนตั้งแต่เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เป็นไปในทางต่อต้านบทบาทของสหรัฐอเมริกาที่มีต่อไทยและภูมิภาคอินโดจีนอย่างกว้างขวาง เฉพาะอย่างยิ่งการเรียกร้องให้มีการถอนฐานทัพของสหรัฐอเมริกาออกจากประเทศอย่างไม่มีเงื่อนไข และให้แสดงท่าทีและมั่นนโยบายที่เป็นมิตรกับประเทศเพื่อนบ้านในอินโดจีนและกับสาธารณรัฐประชาชนจีน เรียกร้องให้ยกเลิกนโยบาย "รัศีกันนอกบ้าน" กัยการให้การสนับสนุนรัฐบาลฝ่ายขวาของประเทศเพื่อนบ้าน โดยให้หันมายึดหลักปฏิญญาสี่หลักการสำคัญ การเรียกร้องและประท้วงเป็นไปอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะปฏิบัติการ "มายาเกษ" ของสหรัฐอเมริกาที่ประชาชนไทยเกิดความไม่พอใจอย่างกว้างขวางที่เป็นการละเมิดอธิปไตยของไทย นำไปสู่การเตรียมการประท้วงสหรัฐอเมริกาในวันชาติอเมริกาในวันที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ. 2518 อันเป็นการแสดงออกถึงมติมหาชนครั้งสำคัญที่สุดอีกครั้งหนึ่งภายใต้บรรยากาศประชาธิปไตย

นอกจากนี้ยังอาจทราบได้จากการสำรวจหรือสัมภาษณ์ทัศนคติของคนไทยที่มีต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนกัยการสัมพันธ์อย่าง ซึ่งนับเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับรัฐบาลในระบอบประชาธิปไตย ที่จะใช้ประกอบการพิจารณาตัดสินใจ เพราะรัฐบาลในระบอบประชาธิปไตยจะมั่นคงและมีเสถียรภาพต้องไม่เลือกปฏิบัตินโยบายที่เป็นมติมหาชน การสำรวจมติมหาชนดังกล่าวเป็นผลงานการวิจัยเรื่อง "ทรรศนะของคนไทยที่มีต่อจีนและญี่ปุ่น" ของ

ดร.เขียน ชีระวิทย์ อาจารย์คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2518¹ เพื่อศึกษาทัศนคติของคนไทยเกี่ยวกับสาธารณรัฐประชาชนจีนในปัญหาต่าง ๆ ระหว่างมติมหาชนทั่วไปเปรียบเทียบกับของผู้นำมหาชนและผู้นำลัทธินักศึกษา

การวิจัยแบ่งขอบเขตเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนแรกศึกษา "ระดับความรู้ของคนไทยเกี่ยวกับจีน" ส่วนที่สองศึกษา "ทัศนคติของคนไทยเกี่ยวกับจีน" ส่วนที่สามศึกษา "ความเห็นของคนไทยเกี่ยวกับจีน" ปรากฏว่าคนไทยมีความรู้เกี่ยวกับสาธารณรัฐประชาชนจีนน้อยมาก ส่วนมาก (60.7%) ไม่ทราบว่าประเทศไทยมีอาณาเขตติดต่อกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ส่วนมาก (52.7%) ของผู้ตอบไม่ทราบว่าสาธารณรัฐประชาชนจีนมีรัฐบาลที่อ้างอำนาจปกครองขึ้นทั่วประเทศสองรัฐบาล ส่วนมาก (45.7%) ไม่ทราบว่าสาธารณรัฐประชาชนจีนมีประชากรประมาณเท่าใด ส่วนมาก (79.8%) ไม่ทราบว่าปัจจุบันใคร เป็นนายกรัฐมนตรีของสาธารณรัฐประชาชนจีน ส่วนมาก (51%) ไม่ทราบว่าเหมา เจ๋อตุง เป็นประธานพรรคคอมมิวนิสต์จีน ส่วนมาก (74.3%) ไม่ทราบว่าสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นสมาชิกของสหประชาชาติ ส่วนมาก (62.2%) ไม่ทราบว่าปัจจุบันไทยไม่มีความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีน อย่างไรก็ตามผู้ตอบส่วนมาก (68.9%) ทราบว่าจีนแผ่นดินใหญ่ปกครองในระบอบคอมมิวนิสต์หรือสังคมนิยม

ส่วนแนวโน้มของ "ทัศนคติของคนไทยเกี่ยวกับจีน" จากการตั้งคำถามเพื่อตรวจสอบทัศนคติของมหาชนโดยเปรียบเทียบ เช่น สาธารณรัฐประชาชนจีนมีนโยบายรุกรานชาติอื่นเพียงใด สนับสนุนขบวนการคอมมิวนิสต์ในไทยหรือไม่อย่างไร กลัวการรุกรานของสาธารณรัฐประชาชนจีนหรือไม่ ฯลฯ สรุปได้ว่า ผู้นำลัทธิศึกษามีไม่ตรีจิตต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนมาก

¹ การสำรวจมติมหาชนดังกล่าวกระทำโดยการออกแบบสอบถามคนไทยจำนวน 1,985 คน ซึ่งประกอบอาชีพประเภทต่าง ๆ 7 ประเภทใหญ่ ๆ คือ เกษตรกรรม กรรมกร ผู้ประกอบการค้าและบริการ เอกชน ข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ ผู้ใช้วิชาชีพทหารและตำรวจ และนักเรียนนักศึกษา ระหว่างวันที่ 15 ตุลาคม ถึงธันวาคม 2517

โปรดดูรายละเอียดใน เขียน ชีระวิทย์, "ภาค 1 : คนไทยกับจีน," รายงานผลผลการวิจัยเรื่อง "ทัศนคติของคนไทยที่มีต่อจีนและญี่ปุ่น" (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518), หน้า 13 - 41.

ผู้นำทีมหาชนยังหากระแวง "ภัยจากจีนแดง" อยู่ไม่น้อย แทนหาชนเกลียดกลัวสาธารณรัฐประชาชนจีนกว่าสองกลุ่มแรก เพศหญิงมองสาธารณรัฐประชาชนจีนในแง่ร้ายมากกว่าเพศชาย คนที่มีระดับการศึกษายิ่งต่ำยิ่งเกลียดกลัวสาธารณรัฐประชาชนจีนมาก อย่างไรก็ตามนักเรียนนิสิตนักศึกษาโดยทั่วไปมิใช่ระแวงผู้นำมองสาธารณรัฐประชาชนจีนในแง่ร้ายในอัตราส่วนสูง ผู้อาศัยข้อมูลของทางการ เช่น ทหารและตำรวจ ข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ เกษตรกรและกรรมกรเป็นผู้ที่เป็นมิตรต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนน้อยมาก ความแตกต่างกันเรื่องอายุมิได้ทำให้ทัศนคติของพวกเขาแตกต่างกันเท่าใดนัก

สำหรับ "ความเห็นของคนไทยเกี่ยวกับจีน" โครงการวิจัยสำรวจประชามติของคนไทยกลุ่มต่าง ๆ ในปัญหาที่เกี่ยวกับสาธารณรัฐประชาชนจีนพบว่า โดยทั่วไปคนไทยไม่คัดค้านที่จะให้มีการติดต่อกับสาธารณรัฐประชาชนจีนมากขึ้น ทั้งในความสัมพันธ์และในทางการค้า ส่วนในทางการทูตนั้น เฉพาะผู้นำนิสิตนักศึกษาเท่านั้นที่ทราบว่าไทยจะรับรองรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนที่ปักกิ่ง และรัฐบาลสาธารณรัฐจีนที่กรุงไทเปพร้อมกันไม่ได้ ในเมื่อให้เลือกรับรองรัฐบาลใดรัฐบาลหนึ่งแต่เพียงรัฐบาลเดียว ผู้นำนักศึกษาส่วนมาก (77.5%) ให้เลือกรัฐบาลที่ปักกิ่ง ผู้นำทีมหาชนก็เช่นเดียวกัน (55%) ส่วนมหาชนส่วนมาก (53.1%) ไม่ออกความเห็น ฉะนั้นคาดได้ว่าคงไม่มีปัญหายุ่งยากถ้าหากรัฐบาลไทยจะรับรองรัฐบาลจีนปักกิ่ง ในเมื่อมีสัมพันธทางการทูตต่อกัน ผู้นำนิสิตนักศึกษาส่วนมากไม่คิดว่าชาวจีนในไทยจะก่อความยุ่งยากขึ้น ถึงแม้ว่าทีมหาชนเป็นอันมาก (34%) กังวล ส่วนในเรื่องที่จะทำให้ผู้ก่อการร้ายในไทยเพิ่มขึ้นหรือลดลงนั้น ทั้งผู้นำทีมหาชนและมหาชนก็ไม่ได้คาดหวังว่าจะมีผลเกี่ยวพันกันเท่าใดนัก เป็นที่น่าสนใจว่ายังมีคนไทยมากกว่า 70% ไม่ทราบว่าเมืองพลที่ 93 ของก๊กมินตั๋งอยู่ในภาคเหนือของประเทศไทย ทั้งนี้คงจะเป็นผลจากการที่รัฐบาลไทยปกปิดข้อเท็จจริงอันนี้มาเป็นเวลานาน

โดยสรุปแสดงให้เห็นว่าทีมหาชนของไทยมีทัศนคติต่อการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีนไปในทางที่ดีอยู่มาก เพราะทั้งผู้นำนิสิตนักศึกษาและผู้นำทีมหาชนส่วนใหญ่เห็นด้วย แม้วามหาชนส่วนมากจะไม่ออกความเห็นก็ยอมเป็นการแสดงว่าแม้อาจไม่สนับสนุน แต่ก็ไม่คัดค้านการตัดสินใจดังกล่าวของรัฐบาล จึงมีรากฐานการสนับสนุนจากทีมหาชน ซึ่งแสดงถึงความชอบธรรมในการปฏิวัตินโยบายดังกล่าว ซึ่งยอมส่งผลก็ถึงเสถียรภาพและฐานะของรัฐบาลในระยะยาวอีกด้วย

ข) สื่อมวลชน ในสังคมไทยหนังสือพิมพ์เป็นสื่อมวลชนประเภทเดียวที่มีบทบาทค่อนข้างจะเสรี โดยเฉพาะในการเสนอข่าวและการวิจารณ์ทั้งในแง่การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ขณะที่วิทยุและโทรทัศน์ซึ่งส่วนใหญ่เป็นของราชการหรือเป็นของรัฐวิสาหกิจ จึงขาดอิสระในการดำเนินงานมากเมื่อเทียบกับหนังสือพิมพ์ซึ่งเป็นของเอกชน ทำให้ไม่คงมีปัญหาเรื่องระเบียบราชการต่าง ๆ อันทำให้การดำเนินงานล่าช้า และมักมีประสิทธิภาพสูงกว่าของราชการ โดยเปรียบเทียบ

กรมประชาสัมพันธ์เป็นหน่วยงานที่เป็นผู้รับผิดชอบด้านการเผยแพร่ข่าวสารทั่วไป และเผยแพร่ผลงานของรัฐบาลไปสู่ประชาชน หน้าที่โดยตรงจึงต้องเป็นปากเสียงให้แก่รัฐบาล ซึ่งในทางปฏิบัติรัฐบาลชุกตาง ๆ ที่ขึ้นมาบริหารประเทศก็มักจะใช้อิทธิพลครอบงำกรมประชาสัมพันธ์ให้ทำหน้าที่สนับสนุนคน แขนงประเทศไทยที่คอยพัฒนาทางการเมืองมีรัฐบาลที่ไร้เสถียรภาพ ทั้งที่มาจาก การเลือกตั้งและรัฐประหาร รัฐบาลจึงเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ กรมประชาสัมพันธ์ก็ต้องยอมเปลี่ยนแปลงบทบาทของตนไปตามนโยบายของรัฐบาลชุกตาง ๆ ซึ่งบางครั้งก็เปลี่ยนไปในทางตรงกันข้ามอย่างเห็นได้ชัดในทางปฏิบัติกรมประชาสัมพันธ์ของไทยตั้งแต่ในอดีตที่ผ่านมา มักตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของรัฐบาลทหารที่ได้อำนาจมาจากการรัฐประหาร เป็นส่วนใหญ่ มีเพียงระยะสั้นที่กรมประชาสัมพันธ์มีบทบาทที่ค่อนข้างเปิดในช่วงรัฐบาลประชาธิปไตยที่มาจาก การเลือกตั้ง อย่างไรก็ตามก็มักจะถูกครอบงำโดยอิทธิพลของพรรคการเมืองที่เป็นรัฐบาลอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น

โดยทั่วไปสื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อความรู้และความนึกคิดของบุคคลมาก แต่ทั้งวิทยุโทรทัศน์หนังสือพิมพ์ทุกภาษาอาศัยข้อมูลเกี่ยวกับสาธารณรัฐประชาชนจีนจากต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ อาศัยข้อมูลจากประเทศนั้น ๆ โดยตรงน้อยมาก ยิ่งกว่านั้นข่าวของทางราชการไทย วิทยุโทรทัศน์ที่อยู่ในความควบคุมอย่างใกล้ชิดของรัฐบาลไทย ยังต้องให้หรือไม่ให้ข่าวต่างประเทศตามแผนนโยบายของรัฐบาล ประชาชนอาศัยข้อมูลของทางการ จึงต้องมองประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนด้วยสายตาของฝรั่ง และผลงานของคนไทยที่พูดหรือเขียนตามความต้องการของคนอื่น ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นความจริง หนังสือพิมพ์ดูเหมือนจะทำงานได้เป็นอิสระมากกว่ากรมประชาสัมพันธ์ในเรื่องการเสนอข่าวแต่ผู้อ่านหนังสือพิมพ์ก็มีจำนวนจำกัด นอกจากนั้นหนังสือพิมพ์ก็อาศัย

สายตาของฝรั่งดูสาธารณรัฐประชาชนจีนเหมือนกัน¹

ในการวิเคราะห์รศนะของสื่อมวลชนไทยที่มีต่อการสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน จะเน้นหนักเฉพาะหนังสือพิมพ์กานการ เมืองฉบับภาษาไทยและภาษาอังกฤษเป็นสำคัญ คือ รวมประชาชาติ ประชาธิปไตย สยามรัฐ Bangkok Post, Bangkok World, Nation ส่วนฉบับภาษาจีนมิได้ทำการศึกษา เพราะประสบอุปสรรคทางกานภาษา² และหนังสือพิมพ์ภาษาไทยฉบับอื่น ๆ มิได้ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้มากพอที่จะกล่าวถึง

บทนำของหนังสือพิมพ์ไทยโดยเฉพาะหนังสือพิมพ์กานการ เมืองต่างก็เรียกร้องให้รัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ปรับปรุงการดำเนินนโยบายต่างประเทศเสียใหม่ เนื่องจากมีความเห็นคล้ายคลึงกันว่า นโยบายต่างประเทศในอดีตปราศจากพื้นฐานความเป็นจริง และทวนกระแสความเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์โลก เป็นการวางนโยบายที่คำนึงถึงผลประโยชน์ในระยะสั้น ที่เป็นผลให้ของสูญเสียผลประโยชน์ส่วนรวมของชาติในระยะยาวอย่างมหาศาล การดำเนินนโยบายที่พยายามยึดมั่นในสถานภาพเดิมมากเกินไป ทำให้ขาดความคล่องตัวในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ของโลกที่เปลี่ยนแปลงไป เพราะอำนาจในการกำหนดนโยบายอยู่ในกลุ่มของผู้มีอิทธิพลระดับสูงเพียงบางกลุ่มเท่านั้น จึงพยายามเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะนโยบายต่างประเทศที่ไทยมีต่อประเทศคอมมิวนิสต์ ทั้งประเทศเพื่อนบ้านในอินโดจีนและสาธารณรัฐประชาชนจีน

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 104.

² หนังสือพิมพ์ทั้ง 3 ภาษาที่ตีพิมพ์ในประเทศไทยฉบับสำคัญ ๆ คือ ภาษาไทยมี ชาวไทย คาวสยาม เกลิโหม่ เกลินิวส์ ไทยเคลี ไทยรัฐ บ้านเมือง รวมประชาชาติ ประชาธิปไตย สยามรัฐ และเสียงใหม่ (เสียงปวงชน) ภาษาอังกฤษมี Bangkok Post, Bangkok World และ Nation ภาษาจีนมี จิงหัวเยอะเป้า จงหัวเยอะเป้า ซือเจียเยอะเป้า จงหยวนเยอะเป้า ซินจงหยวนเป้า ฉินกงหัวเป้า ซิงเสียนเยอะเป้า หนานเจียงเป้า และซินหูเป้าทวนเป้า

บทนำของหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยประจำวันที 28 มิถุนายน 2518 ชื่อ "ก้าวหนึ่งในประวัติศาสตร์" วิจารณ์การเดินทางของ น.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เพื่อไปสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ณ กรุงปักกิ่งว่า

อคติของความสัมพันธ์ของสองประเทศได้ถูกบิบบังและบีบบังคับให้ของชากจากกันเพื่อผลประโยชน์ของประเทศที่สาม นั่นคือสหรัฐอเมริกา แมแต่ในวงการรัฐบาลและวงการทหารของไทยบางกลุ่มก็ยังไม่สามารถที่จะยอมรับสภาพและสภาวะที่กำลังจะเกิดขึ้นในสองสัปดาห์นี้ได้ เพราะตัวเองโคเอาตัวเขาไปเกี่ยวข้องกับอคติบางอย่าง ไม่ยอมที่จะล้มหล่อมท้าวเนมาขอเท็จจริง และปัจจุบันประเทศจีนโคแสดงออกถึงความเป็นมิตรและไมยงเกี่ยวกับเรื่องภายในของคนอื่น จากการประกาศตัวเองมาตั้งแต่การประชุมที่บันคิง โดยหลักการปฏิวัติที่ 5 ผลประโยชน์ที่ประเทศไทยจะโครับจากประเทศจีนจะมากในหลายรูปแบบ นับตั้งแต่การทศนาคไรจ่ายในการขนานนำมันไปจนกระทั่งการส่งสินค้าไทยเขาไปขายในจีน แต่ผลประโยชน์ที่สำคัญที่สุดที่ไทยและจีนจะโครับรวมกันก็คือ โอกาสที่ทั้งสองจะเริ่มเข้ามาศึกษาซึ่งกันและกัน ในขอแตกทางระหวางสังคม เปรียบเทียบความคิดและแลกเปลี่ยนส่วนที่ดีของแต่ละฝ่าย ... ถ้าเราคบกับเขาคอยจิตใจที่บริสุทธิ์ที่จริงใจและให้ความเคารพซึ่งกันและกัน และในขณะเดียวกันก็คำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศชาติก้วยแล้ว ความสัมพันธ์อันนั้นจะมีแต่จริงยั่งยืน และเป็นต้นมื่อของมวลสมาชิกในโลกนี้เป็นแน่แท้¹

พรรคสังคมนาคเป็นสิ่งที่ลือมวลดชนไทยมีคล้ายคลึงกัน เช่น ในบทนำหนังสือพิมพ์รวมประชาชาติประจำวันที 2 กรกฎาคม 2518 ชื่อ "นิมิตใหม่" บทนำของหนังสือพิมพ์สยามรัฐประจำวันที 1 กรกฎาคม 2518 เป็นต้น

บทนำหนังสือพิมพ์ในไทยหลายฉบับโคเรียกร้องให้รัฐบาลไทยหาทางแก้ไขปัญหาคาง ๆ ของชาติอยางจริงจังและเข้มแข็งยิ่งขึ้น เฉพาะอยางยิ่งปัญหาคูกอการร้ายคอมมิวนิสต์ในไทย โดยโคชี้ให้เห็นวาคการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีน และการออกแถลงการณรวมระหวางประเทศทั้งสองจะไม่ช่วยใหญ่คูกอการร้ายในประเทศลคดกั้ง เช่น ที่ผู้นำระคับบริหารของไทยบางคนเข้าใจ กั้งนั้นปัญหาสำคัญจึงอยู่ที่ว่ารัฐบาลจะยอมรับความจริงของสภาพสังคมไทยที่ไม่เป็นธรรมหรือไม่เพียงโค เพื่อที่รัฐบาลจะโคแก้ไขปัญหาคูกอการร้ายโคอยางถูกต้องตรงจุด รัฐบาลไทยควรตระหนักวาคสาเหตุที่เกิปัญหาคูกอการร้ายนั้นเป็นเพราะประชาชนถูกคกขี่ข่มเหงจากชนชั้นปกครอง รัฐบาลไม่พยายามขจัดความอยุติธรรมในสังคมปล่อยให้

มีการคอร์รัปชัน และเกิดช่องว่างในสังคมระหว่างคนรวยกับคนจนอย่างมาก ตลอดจนปัญหาเศรษฐกิจซึ่งรัฐบาลควรแก้ไขให้หมดไป โดยย้ำให้เห็นว่าปัญหาการแตกแยกของสังคมไม่ได้มาจากภายนอก แต่มาจากความอยุติธรรมที่ได้รับจากสังคมไทยเป็นประการสำคัญ¹ และยังได้วิจารณ์อีกด้วยว่า การติดต่อกับสาธารณรัฐประชาชนจีนมิได้หมายถึงหลักประกันถึงความแข็งแกร่งของรัฐบาล ทราบใดที่รัฐบาลยังไม่สามารถกระทำคนให้เป็นรัฐบาลของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศอย่างแท้จริง และที่ว่าสาธารณรัฐประชาชนจีนไม่ต้องการเป็นใหญ่ในภูมิภาคแถบนี้ก็ไม่ได้อธิบายความถึงตลอดกาล แม้ว่าประธานเหมา เจ๋อตุง และโจว เอิน ไหล จะสอนลูกสอนหลานไม่ให้เป็นใหญ่ก็ไม่ได้อธิบายความว่ารุ่นลูกรุ่นหลานจะเชื่อฟังยี่ภั้น และความมั่นคงของสังคมไทยไม่ได้อยู่ที่ความมั่นคงของสาธารณรัฐประชาชนจีนที่จะให้กับใคร ๆ ก็ได้แต่อยู่ที่สังคมไทยเราเอง ความจริงใจของรัฐบาลไทยต่อรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนจะไม่มีผลอะไร ถ้าหากว่ารัฐบาลไทยไม่มีความจริงใจต่อประชาชนไทย

นอกจากนั้นบทนำหนังสือพิมพ์ดังกล่าวยังเรียกร้องให้ถอนฐานทัพอเมริกันออกจากไทยให้หมดโดยเร็ว เพราะฐานทัพนี้อาจจะเป็นข้ออ้างในการขอความช่วยเหลือจากพรรคคอมมิวนิสต์จีน ซึ่งมีนโยบายช่วยเหลือประชาชนในประเทศที่ถูกทางชาตินิยม และเรียกร้องให้รัฐบาลยี่ภั้นในหลักการพึ่งตนเอง เป็นสำคัญในสถานการณ์ที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างซับซ้อนเพื่อสามารถมั่นใจในอนาคตของตนเองได้

ทางค่านโยบายการค้าและเศรษฐกิจ หนังสือพิมพ์หลายฉบับได้เสนอแนะมาตรการต่าง ๆ เพื่อเป็นการเตรียมการในการป้องกันปัญหาอันอาจเกิดขึ้นภายหลัง เช่น บทนำของหนังสือพิมพ์สยามรัฐประจำวันที่ 1 กรกฎาคม 2518 วิจารณ์ว่า

¹โปรดดูรายละเอียดของทฤษฎีดังกล่าวที่สอดคล้องกันใน ทหารใหม่, "แก้ปัญหาม.ก.ค. ในไทยด้วยการไปหาจีน," รวมประชาชาติ (7 กรกฎาคม 2518), หน้า 4. บทนำ "ความจริงใจ," รวมประชาชาติ (8 กรกฎาคม 2518), หน้า 4. บทนำ "จีนกับปัญหาไทย," ประชาธิปไตย (3 กรกฎาคม 2518), หน้า 4. บทนำ "จีนกับ พ.ค.ท.," ประชาธิปไตย (5 กรกฎาคม 2518), หน้า 4. และ Editorial, "China relations no magic solution to our problems," Nation (2 July 1975), p. 2.

รัฐบาลจำเป็นต้องยกระดับและวางมาตรการการค้ากับประเทศคอมมิวนิสต์ให้ทัดเทียมกันเพื่อรักษาผลประโยชน์ของประเทศชาติทั้งทางการค้า การเมืองและเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาวะเศรษฐกิจของประเทศซึ่งได้รับแรงกระทบกระเทือนจากกระแสเศรษฐกิจผสมผสานการ เมืองของโลกอย่างหนักตลอดเวลา จำเป็นที่รัฐบาลจะต้องเข้าควบคุมการคารวะระหว่างประเทศให้รัดกุม ต้องมีการวิเคราะห์และติดตามการเคลื่อนไหวอย่างใกล้ชิด และวิธีที่ควรจะทำโดยยังมีประสิทธิภาพในภาวะเช่นนี้ก็คือโดยวิธีใหม่บรรษัทของรัฐทำหน้าที่เป็นตัวแทนการคารวะระหว่างประเทศ เพราะฉะนั้นการกึ่งบรรษัทของรัฐทำหน้าที่ทำการค้ากับประเทศคอมมิวนิสต์จึงเป็นมาตรการที่ถูกต้องและจำเป็น¹

นอกจากนี้ต่อมวอลชนไทยยังเรียกร้องให้รัฐบาลหาทางแก้ไขปัญหภายในอันจะเป็นอุปสรรคต่อการมีความสัมพันธ์อันดีกับสาธารณรัฐประชาชนจีนและประเทศเพื่อนบ้าน ด้วยการเสนอให้รัฐบาลแสดงความจริงใจในการแก้ปัญหาและกระทำด้วยความบริสุทธิ์ใจ เพื่อเป็นแนวทางไปสู่การมีนโยบายที่เป็นกลางอย่างมีประสิทธิภาพตามหลักบัญญัติ ที่เคารพบูรณภาพแห่งดินแดนและการไม่แทรกแซงภายในซึ่งกันและกัน เช่น เรื่องปัญหาของพลที่ 93 เรื่องพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ ฯลฯ

บทนำของหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยประจำวันนี้ 19 กรกฎาคม 2518 ชื่อ "กองพลที่ 93" ไคว้จารณา

เรื่องที่กระทรวงการต่างประเทศควรออกโรงมีบทบาทให้มากขึ้นคือ เรื่องของกองพลที่ 93 ที่อยู่ในประเทศไทย เป็นที่ทราบกันก็อยู่ทุกคนว่ากองพลที่ 93 นี้มีอยู่จริงและได้ตั้งรกรากอยู่นาน การประกอบอาชีพส่วนใหญ่ฝึกกฎหมายและมีกำไรโชกอนาจรและอิทธิพลชมบูชาชนคนไทย แต่เสนารัฐการทหารท่านหนึ่งกลับบอกออกมาว่า ไม่มีกองพลที่ 93 แล้วมีแต่จีนฮ่อเท่านั้น การกระทำเช่นนั้นนอกจากไม่ใครเป็นการช่วยใหลสภาพการณ์ขึ้น กลับจะมีแนวโน้มที่จะเป็นอันตรายต่อประเทศชาติไคภายหลัง เพราะถ้าจะไคกองพลที่ 93 มาในรูปของจีนฮ่อ การปฏิบัติการต่าง ๆ ของพวกเหล่านี้หาไคเปลี่ยนแปลงไปคามซัดที่ถูกเปลี่ยนแปลงใหม่ไม่ เพราะกองพลที่ 93 ยังเป็นหนามยอกอกของประเทศเพื่อนบ้านอยู่มาก ในการที่พวกนี้ไคทำงานหลายอย่างลงไปทั้งไคโดยผลการและไคไครับคำสั่งจากทางไทย หลายส่วนของการทำงานองกองพลที่ 93 ก็เป็นสาเหตุในการทำให้ประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้านต้องหมางเมินกัน²

หนังสือพิมพ์ไทยหลายฉบับได้เรียกร้องให้รัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช

¹สยามรัฐ (1 กรกฎาคม 2518), หน้า 7.

²ประชาธิปไตย (19 กรกฎาคม 2518), หน้า 4.

ศักดิ์สินใจยกเลิกพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ โดยวิจารณ์ว่าเป็นกฎหมาย
ครอบจักรวาลที่ชนชั้นปกครองใช้เป็นเครื่องมือกดขี่ใส่ร้ายป้ายสีประชาชนผู้มีวิสัยทัศน์ใหม่ที่มีความคิด¹
และเห็นควรให้ยกเลิกพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว เพื่อให้การเกิหนทางไปสู่สถาปนาความสัมพันธ์
ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ไม่เป็นเรื่องที่ผิดกฎหมายอีกด้วย

สรุปแล้วสื่อมวลชนของไทย โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ ได้วิจารณ์การดำเนิน
นโยบายต่างประเทศของไทยที่เป็กสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนว่า เป็น
นโยบายที่ถูกต้องสอดคล้องกับสถานการณ์ระหว่างประเทศและในภูมิภาคที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งจำเป็นที่
ไทยจะต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพที่เป็นจริง โดยใช้นโยบายผูกมิตรกับมหาอำนาจทุกฝ่ายและกับ
ประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคเพื่อนโยบายความเป็นกลางของไทย จะได้ประสพผลสำเร็จอย่างแน่นอน
จริง นอกจากนั้นหนังสือพิมพ์ยังได้เสนอแนะให้รัฐบาลมีความจริงจังในการแก้ปัญหาความเหลื่อม
ล้ำค่าสูงและความไม่เป็นธรรมในสังคมไทย ซึ่งเป็นรากฐานของการเติบโตที่แท้จริงของลัทธิ
คอมมิวนิสต์ในประเทศไทยให้หมดสิ้นไปอีกด้วย มิใช่หวังลม ๆ แล้ง ๆ ว่าเมื่อคบกับสาธารณรัฐ
ประชาชนจีนแล้วจะทำให้ปัญหาคอมมิวนิสต์หมดไปจากเมืองไทย โดยมีได้แก้ไขปัญหาในบ้านเมือง
ให้หมดไป กับเรียกร้องให้รัฐบาลมีความบริสุทธิ์ใจต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน อันจะนำไปสู่
สัมพันธ์ไมตรีที่ดีต่อกัน เพื่อความสำเร็จของประเทศทั้งสองร่วมกันในที่สุด

ดังนั้นทั้งมติมหาชนและสื่อมวลชนของไทยที่แสดงออกโดยการประท้วง เรียกร้อง
การแสดงความคิดเห็นต่อการสำรวจและสัมภาษณ์ รวมทั้งที่แสดงออกโดยผ่านหนังสือพิมพ์ใน
ส่วนที่เกี่ยวกับสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยสรุปรวมแล้วก็มีแนวโน้มไปในทางสนับสนุนนโยบาย
สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีนของรัฐบาล ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช
เป็นอันดี แม้ว่าอาจมีส่วนที่คัดค้านไม่เห็นด้วยก็อาจกล่าวได้ว่ามีจำนวนน้อยกว่า ซึ่งอาจเป็นไปได้
ว่าประชาชนส่วนใหญ่เห็นด้วย เนื่องจากเห็นว่า เป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับสถานการณ์ของไทย
เฉพาะอย่างยิ่งหนังสือพิมพ์จำนวนมากเห็นด้วย จึงอาจก่อให้เกิดมติมหาชนไปในทางสนับสนุน
นโยบายดังกล่าว ในหมู่ประชาชนมากยิ่งขึ้นอีกด้วย

¹ทหารใหม่, "แก้ไขปัญหา ผ.ก.ค. ในไทยด้วยการไปหาจีน,"
รวมประชาชาติ, หน้า 4.

4. สถานะทางเศรษฐกิจภายในประเทศ วัตถุประสงค์สำคัญประการหนึ่งของประเทศต่าง ๆ ที่จะติดต่อสัมพันธ์กับประเทศอื่น ๆ ก็เพื่อเป็นการเพิ่มพูนผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้กับชาติของตน เนื่องจากเป้าหมายสำคัญสูงสุดของชาตินอกจากเพื่อความมั่นคงแล้วยังคำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติเพื่อความอยู่ดีกินดีของประชาชนในชาติด้วย เมื่อสภาพความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเปลี่ยนแปลงไปจากการขัดแย้งกันทางอุดมการณ์ในยุคสงครามเย็นมาเป็นการประนีประนอมคืนดีกันในยุค เจริญจาก การติดต่อสัมพันธ์กันก็ขยายขอบเขตกว้างขวางขึ้นโดยไม่มีอุดมการณ์เป็นอุปสรรคขวางกั้น เพราะประเทศต่าง ๆ เห็นว่าเน้นผลประโยชน์แห่งชาติค่านเศรษฐกิจมากกว่าอุดมการณ์ ประเทศไทยพยายามปรับตัวให้เข้ากับบรรยากาศของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในยุคใหม่ ให้ความสำคัญจำเป็นในทางเศรษฐกิจของไทยนอกเหนือไปจากปัจจัยด้านอื่น ๆ ทำให้ไทยต้องสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ฝ่ายไทยหวังว่าการติดต่อกับสาธารณรัฐประชาชนจีนจะช่วยแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของชาติได้ อย่างไรก็ตามสิ่งที่ไทยจะมีความสัมพันธ์ทางการค้ากับสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นปกติได้โดยถูกต้องตามกฎหมายจะต้องมีความสัมพันธ์ทางการทูตควบคู่ไปด้วย เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างผลดีและผลเสียที่ไทยอาจจะได้รับในทางเศรษฐกิจหากมีการติดต่อสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนแล้ว เห็นได้ว่ามีผลดีมากกว่า แม้อาจมีผลเสียอยู่บ้างก็อาจแก้ไขได้ภายหลัง ดังนั้นภาวะทางเศรษฐกิจภายในประเทศจึงมีผลต่อการตัดสินใจของไทยที่จะสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน ทั้งในฐานะที่เป็นปัจจัยอุปสรรคและปัจจัยเสริมสร้าง

ก) ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน¹

1) การค้ากับสาธารณรัฐประชาชนจีนจะช่วยตอบสนองความต้องการของประเทศที่เพิ่มมากขึ้นที่สำคัญได้แก่ น้ำมัน ซึ่งประเทศไทยได้ประสบการขาดแคลนน้ำมันอันเป็น

¹ ปรกรกฎ เวียน ชีระวิทย์, "ไทยจะค้ากับจีนไปทำไม," จุดสารชุดเบื้องหลังเหตุการณ์ปัจจุบัน, หน้า 32 - 33. และชเนศ กองประเสริฐ, "นโยบายต่างประเทศและการค้ากับสาธารณรัฐประชาชนจีน," วารสารเศรษฐกิจ ธนาคารกรุงเทพจำกัด 6 (มิถุนายน 2517), หน้า 347 - 348.

ผลกระทบโดยตรงจากปัญหาวิกฤตการณ์น้ำมัน¹ เพราะประเทศไทยเป็นประเทศที่ใช้น้ำมันเป็นเชื้อเพลิงถึงประมาณ 90% ของจำนวนเชื้อเพลิงทั้งหมด คือประมาณวันละ 160,000 - 200,000 บาเรล (ตัวเลขระหว่างปี พ.ศ. 2517 - 2518) ปริมาณน้ำมันเกือบทั้งหมดถูกส่งเข้ามาจากภาคตะวันออกกลาง โดยเฉพาะจากประเทศซาอุดีอาระเบีย คูเวต และควาตาร์

ไทยเคยได้รับอนุเคราะห์จากสาธารณรัฐประชาชนจีนมาหลายครั้ง ภัยการตกลงขายน้ำมันที่เชลลหมุนเร็วให้ไทยในราคามิตรภาพ ในขณะที่ไทยยังห้ามค้ากับสาธารณรัฐประชาชนจีนในสินค้าทุกชนิด ครั้งแรกเมื่อพล.ต.ชาติชาย ชุณหะวัณ ได้เดินทางไปปักกิ่งในฐานะที่ปรึกษาขององค์การเชื้อเพลิงแห่งประเทศไทยในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2516 โดยได้ซื้อจำนวน 50,000 ตัน มีผลให้รัฐบาลออกพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 53 (ลงวันที่ 17 มกราคม ; พ.ศ. 2516) ให้องค์การเชื้อเพลิงนำน้ำมันจากสาธารณรัฐประชาชนจีนเข้าประเทศได้โดยไม่ผิดกฎหมายได้ตั้งแต่วันที่ 12 มกราคม พ.ศ. 2517 นอกจากนั้นยังยินยอมให้ผู้ถือการค้ากับสาธารณรัฐประชาชนจีนขออนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ได้เป็นรายตัว และรัฐมนตรีพาณิชย์ยังได้มีประกาศเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2517 กำหนดอนุญาตให้ผู้ที่มีใบอนุญาตการค้ากับสาธารณรัฐประชาชนจีน ส่งสินค้าที่มีแหล่งกำเนิดจากสาธารณรัฐประชาชนจีนได้รวม 8 ประเภท

ต่อมาในระหว่างวันที่ 4 - 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2516 พล.อ.อ.ทวี จุลละทรัพย์ ได้ไปเจรจาขอซื้อน้ำมันที่เชลลหมุนเร็วอีก 75,000 ตัน ในราคาถูกลงกว่าราคาในตลาดโลกประมาณต้นละ 200 บาท ช่วยประหยัดเงินได้มากกว่าซื้อจากประเทศอื่นถึง 15 ล้านบาท โดยเป็นที่เข้าใจกันว่าไทยจะต้องยกเลิกประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 53 ที่ห้ามทำการค้ากับสาธารณรัฐ

¹วิกฤตการณ์น้ำมันเกิดขึ้นเนื่องจากกลุ่มประเทศโอเปค (OPEC) ในตะวันออกกลางใช้น้ำมันเป็นอาวุธทางการเมืองในปี พ.ศ. 2516 เพื่อหวังให้ส่งผลถึงการตกลงในข้อพิพาทระหว่างยิวกับอาหรับซึ่งยืดเยื้อมานาน ภัยการลดการผลิตน้ำมันลง และเพิ่มราคาน้ำมันให้สูงขึ้นกับระงับการส่งน้ำมันให้บางประเทศโดยเด็ดขาด

โปรดดู ประทุมพร วัชรเสถียร, "วิกฤตการณ์น้ำมัน," จุลสารชุดเบื่องหลังเหตุการณ์ปัจจุบัน 5 (กุมภาพันธ์ 2517), หน้า 12 - 21.

ประชาชนจีนเสียก่อน แต่ขาราชการชั้นผู้ใหญ่และนายทุนนักธุรกิจ "กลุ่ม 99" ในสภานิติบัญญัติแห่งชาติได้เข้ามาบีบบังคับในลักษณะชักชวนการยกเลิกประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 53 ทำให้การตกลงซื้อขายกันชะงักไป

อย่างไรก็ดีผลจากการที่สภานิติบัญญัติแห่งชาติในสมัยรัฐบาลนายสัญญาธรรมศักดิ์ ได้ผ่านร่างพระราชบัญญัติยกเลิกประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 53 เมื่อวันที่ 6 ธันวาคม พ.ศ. 2517 ทำให้อุปสรรคในการติดต่อทางการค้าระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนหมดไป¹ และต่อมาเมื่อวันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2518 พล.ต.ชาติชาย ชุณหะวัณ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศพร้อมด้วยคณะได้เดินทางไปสาธารณรัฐประชาชนจีน และสามารถตกลงซื้อขายน้ำมันดีเซลหมุนเร็วจำนวน 75,000 ตันเป็นผลสำเร็จ อันเป็นจุดทิวในการเจรจาไปสู่การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกันในที่สุด และฝ่ายไทยก็คาดหวังกันว่าเมื่อได้มีความสัมพันธ์ขึ้นปรกติต่อกันแล้วในอนาคตไทยอาจได้รับสิทธิพิเศษดังกล่าวอีก ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ฝ่ายไทยในทางเศรษฐกิจในอนาคต โดยเฉพาะเมื่อเกิดวิกฤตการณ์น้ำมันครั้งใหม่

2) การค้าขายกับสาธารณรัฐประชาชนจีนจะช่วยให้ไทยมีตลาดสินค้าออกกว้างขวางยิ่งขึ้น เนื่องจากสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นประเทศใหญ่ มีพลเมืองมาก ซึ่งจะช่วยให้รัฐบาลมีรายได้จากภาษีศุลกากรปีละมาก ๆ เพราะแม้ว่าจะมีประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 53 หักนำสินค้าที่ผลิตหรือมีกำเนิดในสาธารณรัฐประชาชนจีนเข้ามาจำหน่ายในประเทศไทยก็ตาม แต่ก็ปรากฏว่ามีสินค้าดังกล่าวถูกลักลอบเข้ามาขายในไทยโดยเปิดเผย ดังนั้นหากไทยยอมให้มีการค้าขายกับสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างถูกต้องตามกฎหมายก็ย่อมจะได้รับประโยชน์จากรายได้ภาษีศุลกากร ทำให้ทราบปริมาณและมูลค่าตลาดออกจนแนวโน้มทางการค้าที่ถูกต้อง และยังเป็นประโยชน์

¹โปรดดูเหตุผลประกอบการพิจารณายกเลิกประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 53 ซึ่งนายสัญญาธรรมศักดิ์ นายกรัฐมนตรีได้แถลงในโอกาสที่รัฐบาลเสนอร่างพระราชบัญญัติยกเลิกประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 53 เมื่อวันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2517 ในกรมสารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, "เรื่อง ๖พบหา หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรี เดินทางไปเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีน เพื่อฟื้นฟูสัมพันธ์ทางการทูต," สรุปข่าวน่าสนใจ, หน้า 23 - 29. (เอกสารอัครเสนา.)

ต่อไทยช่วยให้มีอำนาจต่อรองได้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการค้ากับญี่ปุ่น
ซึ่งจะเป็นหนทางให้ไทยสามารถลดการขาดดุลการค้ากับญี่ปุ่นลงได้ไม่มากนัก

3) การค้าขายกับสาธารณรัฐประชาชนจีนจะทำให้ไทยสามารถซื้อสินค้า
หลายชนิดได้ในราคาถูก ทั้งนี้เพราะสินค้าของสาธารณรัฐประชาชนจีนนั้นโดยทั่วไปแล้วมีราคา
ถูกกว่าในตลาดโลกเล็กน้อย และไทยก็ได้สั่งซื้อสินค้าจากสาธารณรัฐประชาชนจีนอยู่แล้ว โดย
ผ่านประเทศที่สาม เช่น เส้นไหมจีน ไทยสั่งซื้อจากญี่ปุ่น วัตถุดิบจำพวกแร่รัตนชาติต่าง ๆ ซึ่งผ่าน
ฮ่องกง เยอรมัน และอิตาลี ในราคาที่แพงกว่าซื้อโดยตรงจากสาธารณรัฐประชาชนจีนประมาณ
2 เท่า และปรกติสาธารณรัฐประชาชนจีนก็ได้อินค้าบางอย่างของไทย เช่น ปอและยางพารา
จากไทยโดยผ่านฮ่องกงอยู่แล้ว ถ้าหากเราทำการค้าขายกับสาธารณรัฐประชาชนจีนโดยตรง ก็
ย่อมจะช่วยให้ได้รับรายได้จากการจำหน่ายขายสินค้านั้นอย่างเต็มที่โดยไม่ต้องแบ่งให้พ่อค้าของกง
ซึ่งรับช่วงไปอีกทอดหนึ่ง และช่วยให้สามารถขายสินค้าอื่น ๆ ที่สาธารณรัฐประชาชนจีนต้องการ
และเคยแสดงความประสงค์ว่าคนผู้แทนการค้าไทยว่าต้องการจะสั่งซื้อ เช่น ยาสูบ น้ำตาล
และไม้ หรืออาจจะยังมีสินค้าอื่น ๆ ที่ยังมีผู้จำหน่ายโดยอยู่อีกเพราะการติดต่อกันโดย
ตรงทำให้สะดวกแก่การเสนอขายสินค้าต่าง ๆ มากกว่าที่จะต้องกระทำการผ่านประเทศที่สาม

ข) ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่เป็นอุปสรรคต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับ
สาธารณรัฐประชาชนจีน¹

1) เมื่อไทยสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีน
และตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนไต้หวันออกทำให้เกิดผลกระทบกระเทือนด้านการค้าระหว่าง
ไทยกับจีนไต้หวันได้ ขณะเดียวกันไทยก็วิตกเรื่องการค้ากับสาธารณรัฐประชาชนจีน เพราะไม่คุ้น
เคยกับแบบแผนการดำเนินงานขององค์การค้าของรัฐ เพราะไทยมีผลประโยชน์ทางการค้ากับจีน
ไต้หวันเป็นอันมาก เช่นในปี พ.ศ. 2517 ไทยขายสินค้าเป็นมูลค่ากว่า 3,270 ล้านบาทให้แก่
จีนไต้หวัน และสั่งซื้อเข้าเป็นมูลค่ากว่า 1,550 ล้านบาท ซึ่งไทยได้เปรียบดุลการค้ากว่า 1,750

¹โปรคตุ เขียน ชีระวิทย์, "ไทยจะค้ากับจีนไปทำไม," จุดสารชุกเมืองหลังเหตุการณ์
ปัจจุบัน, หน้า 58 - 63. และชเนศ กองประเสริฐ, "นโยบายต่างประเทศและการค้ากับ
สาธารณรัฐประชาชนจีน," วารสารเศรษฐกิจ ธนาคารกรุงเทพจำกัด, หน้า 348 - 350.

ล้านบาท นอกจากนั้นในปี พ.ศ. 2518 ไต้หวันยังไถ่ถอนนามในสัญญาซื้อขายโพค 3 - 4 แสนตัน เป็นจำนวนเงิน 900 - 1,200 ล้านบาทจากไทย¹ แต่ทางฝ่ายสาธารณรัฐประชาชนจีนมิได้ตั้งใจโอนให้ไทยต้องตัดความสัมพันธ์ทางการค้ากับจีนไต้หวัน ปัญหาที่คงจะหมดไปเมื่ออาณานิคมปริมาณลดลงก็ตาม โดยเฉพาะการตกลงขายข้าวโพคให้จีนไต้หวันปีละ 20,000 ตันเชื่อว่าคงจะดำเนินต่อไป ในกรณีที่จีนไต้หวันไม่ซื้อข้าวโพคยังต้องการอีกมา ส่วนสินค้าเข้าที่สำคัญที่ไทยซื้อจากจีนไต้หวันคือเครื่องจักรนั้นอาจขอทดแทนจากประเทศอื่นได้

สำหรับกิจการการลงทุนของจีนไต้หวันในประเทศไทยซึ่งมีมูลค่าประมาณ 400 - 500 ล้านบาท คิดเป็นประมาณ 3.5% เมื่อเทียบกับการลงทุนของคนต่างด้าวในไทยทั้งหมดซึ่งมี 12% จึงไม่น่าจะมีปัญหามากนักหากจีนไต้หวันจะถอนการลงทุนหรือปิดกิจการบางอย่างและทุนของจีนไต้หวันส่วนใหญ่มักมีหุ้นในบริษัทการค้าอันน้อยมาก ที่เป็นหุ้นของจีนไต้หวันแต่ ๆ มีเพียง 2 บริษัทเท่านั้น ปัญหาคนว่างงานคงจะมีน้อย

นอกจากนั้นเมื่อไทยจะต้องทำการค้ากับสาธารณรัฐประชาชนจีนแล้วจะมีอุปสรรค เพราะไม่คุ้นเคยกับแบบแผนระบบการดำเนินงานขององค์การการค้าของสาธารณรัฐประชาชนจีนที่มีลักษณะพิเศษของประเทศคอมมิวนิสต์ ซึ่งในเรื่องนี้ไม่ว่าไทยจะต้องตั้งองค์การค้าพิเศษขึ้นมาเพื่อรับนิคมขอบแต่อย่างใด เพราะไทยเคยมีการติดต่อกับการค้ากับประเทศต่าง ๆ ในค่ายคอมมิวนิสต์อยู่แล้วหลายประเทศอย่างรายวัน เพียงแต่หามาตรการที่ดีในการควบคุมการจัดเก็บภาษีให้มีประสิทธิภาพเพียงพอเท่านั้นจะเป็นการเพียงพอ นอกจากนั้นหากจัดตั้งองค์การค้าของรัฐบาลขึ้นมาอีกอาจจำเป็นขาดประสิทธิภาพเพราะติดขัดที่ระบบราชการทำให้งานล่าช้า เอกชนน่าจะดำเนินงานได้ดีกว่า

2) เมื่อไทยติดต่อกับสาธารณรัฐประชาชนจีนอาจเสียผลประโยชน์และสินค้าจากสาธารณรัฐประชาชนจีนอาจเข้ามาทำลายอุตสาหกรรมไทย แต่หากพิจารณาโดยนโยบายการค้ากับต่างประเทศของสาธารณรัฐประชาชนจีนให้ละเอียดแล้ว จะเห็นได้ว่าเป็นเรื่องที่ไม่น่าวิตกมากนัก เนื่องจากนโยบายการค้าต่างประเทศของสาธารณรัฐประชาชนจีนเน้นหลักการเสมอ

¹สารสิน วีระผล, "ปัญหาไต้หวันกับสัมพันธภาพระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน," วารสารสังคมศาสตร์ 12 (กรกฎาคม 2518), หน้า 16.

ภาคเป็นสำคัญคือ พยายามให้มูลค่าของการซื้อและขายใกล้เคียงกัน โดยคำนึงถึงความจำเป็นต่อเศรษฐกิจของประเทศมีได้คำนึงถึงผลกำไรและราคาสินค้าว่าเป็นสิ่งสำคัญนัก สาธารณรัฐประชาชนจีนไม่นิยมเสียเปรียบดุลการค้าแก่ประเทศหนึ่งโดยเอาส่วนที่ได้เปรียบกับอีกประเทศหนึ่งมาชดเชย¹ อย่างไรก็ตามฝ่ายไทยยังอาจป้องกันการเสียดุลการค้ากับสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งอาจเกิดขึ้นด้วยการใช้มาตรการควบคุม โดยอาจทำข้อตกลงทางการค้าระหว่างกันเป็นปี ๆ เป็นการกำหนดเป้าหมายการซื้อขายไว้ได้อย่างแน่นอนตามความเห็นชอบทั้งสองฝ่ายก็ได้

นอกจากนี้ทางสาธารณรัฐประชาชนจีนยังได้ให้คำมั่นสัญญาเป็นที่แน่ชัดว่าสินค้าที่จะขายให้กับไทยนั้น ถ้ามีสินค้าใดกระทบกระเทือนต่ออุตสาหกรรมในประเทศ ทางสาธารณรัฐประชาชนจีนก็จะไม่ขายสินค้านั้น และตกลงที่จะซื้อซื้อน้ำตาลดิบ ยาง ข้าวโพค และปอจากไทย ในขณะที่เดียวกันไทยก็จะซื้อน้ำมันดิบและน้ำมันดีเซลจากสาธารณรัฐประชาชนจีนในราคาที่เป็นธรรม²

ปัญหาที่กล่าวถึงสินค้าจากสาธารณรัฐประชาชนจีนอาจเข้ามาทำลายอุตสาหกรรมไทย หากมีการติดต่อกัน เนื่องจากสาธารณรัฐประชาชนจีนมีสินค้าหลายชนิดที่มีคุณภาพดีและราคาถูกโดยเฉพาะจำพวกเครื่องใช้และอาหารกับผลไม้กระป๋อง ในเรื่องนี้รัฐบาลไทยก็สามารถใช้มาตรการต่าง ๆ เพื่อให้ควบคุมครองได้ เช่น การตั้งกำแพงภาษี กำหนดโควตานำเข้าหรือสั่งห้ามนำเข้าโดยระบุประเภทของสินค้า แต่ไม่ระบุชื่อประเทศอันจะเป็นการ

¹นายโจหัวหมิน รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการค้าต่างประเทศของสาธารณรัฐประชาชนจีนได้แถลงต่อที่ประชุมของสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนาครั้งที่ 3 (UNTAD III) ณ กรุงซานติเอโก ประเทศชิลี เมื่อปี พ.ศ. 2515 ตอนหนึ่งว่า "การเมืองและการค้าของสาธารณรัฐประชาชนจีนแยกออกจากกันไม่ได้ และการทำสนธิสัญญาการค้ากับต่างประเทศนั้นเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่เสมอภาค และให้ผลประโยชน์ที่เท่าเทียมร่วมกันในอนาคต"

²อ้างใน ธเนศ กองประเสริฐ, "นโยบายต่างประเทศและการค้ากับสาธารณรัฐประชาชนจีน," วารสารเศรษฐกิจ ธนาคารกรุงเทพจำกัด, หน้า 349.

²รวมประชาชาติ (6 กรกฎาคม 2518), หน้า 12.

เลือกปฏิบัติต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนประเทศเดียวได้ วิธีการเช่นนี้ก็ยังมีกฎหมายเช่น พระราชบัญญัติควบคุมการส่งออกไปนอกและการนำเข้ามาในราชอาณาจักรซึ่งสินค้าบางอย่าง พ.ศ. 2482 บังคับใช้อยู่แล้ว

3) เมื่อมีการค้าขายกับสาธารณรัฐประชาชนจีนอาจจะใช้การค้ำขังหน้าเพื่อเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ หรือนำเอาเงินรายได้จากการค้าไปสนับสนุนขบวนการคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยได้ ปัญหาในทางทฤษฎีเป็นที่ทราบกันดีว่าสาธารณรัฐประชาชนจีนเน้นการสนับสนุนทางการเมืองและกำลังใจเป็นสำคัญ ส่วนการปฏิบัติการของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย สาธารณรัฐประชาชนจีนถือเป็นปัญหาภายในของไทยเอง ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของขบวนการคอมมิวนิสต์ในไทยจึงขึ้นกับเงื่อนไขภายในเป็นสำคัญ นอกจากนั้นในทางปฏิบัติการค้าระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับประเทศที่มีการค้าโดยรัฐหรือโดยองค์การของรัฐนั้นมีการควบคุมและขั้นตอนต่าง ๆ ที่มีระเบียบแบบแผนสามารถควบคุมตรวจสอบได้ เช่น อาจใช้การชำระเงินแบบระบบบัญชีเปิดระหว่างธนาคารชาติของสาธารณรัฐประชาชนจีนกับธนาคารแห่งประเทศไทย ปัญหาความหวาดระแวงดังกล่าวก็อาจลบเลือนไปได้

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างผลประโยชน์ทางการค้าที่ไทยจะได้รับจากการมีความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนแล้วจะเห็นได้ว่ามีผลดีมากกว่าผลเสีย เพราะสาธารณรัฐประชาชนจีนมีน้ำมันเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นที่ต้องการของไทยและยินดีขายให้กับไทยในราคามิตรภาพ นอกจากนั้นยังอาจค้าขายกันในสินค้าประเภทอื่น ๆ ได้อีกมากขึ้นจะเป็นมาตรการในการต่อรองการขาดดุลการค้ากับญี่ปุ่นได้ และยังสามารถซื้อสินค้าของสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ในราคาถูกกว่าที่ต้องสั่งซื้อโดยผ่านประเทศที่สาม เพราะไม่มีความสัมพันธ์ทางการทูตและการค้าต่อกัน ดังนั้นผลประโยชน์ทางการค้าที่คาดว่าไทยจะได้รับจากการติดต่อสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน จึงเป็นปัจจัยเสริมสร้างให้เป็นการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกันในที่สุด เพราะผลเสียที่เกรงว่าอาจจะได้รับก็มีได้ไม่มากนักกลายเป็นอุปสรรค และฝ่ายไทยอาจหามาตรการแก้ไขได้ นอกจากนั้นสาธารณรัฐประชาชนจีนยังมีได้เรียกร้องให้ไทยต้องเลิกทำการค้ากับจีนไต้หวัน ไทยจึงไม่เสียประโยชน์ในเรื่องนี้แต่อย่างใด และสาธารณรัฐประชาชนจีนพร้อมที่จะทำการค้ากับไทยแบบเสมอภาคโดยให้คำรับรองที่จะไม่ขายสินค้าที่จะกระทบกระเทือนต่ออุตสาหกรรมภายในของไทยอีกด้วย ส่วนที่ฝ่ายไทยกล่าวว่าสาธารณรัฐประชาชนจีนจะเข้ามาเผยแพร่ลัทธิ

คอมมิวนิสต์ โดยใช้การค้างหน้าหรือนำเงินรายได้ไปสนับสนุนขบวนการคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยก็เป็นเรื่องที่ทำนายไทยสามารถใช้ระบบการเงินควบคุมได้ สรุปแล้วภาวะเศรษฐกิจภายในประเทศจึงไม่เป็นอุปสรรคมากนักต่อการมีความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีน

5. ปัญหาเกี่ยวกับสภาพการเมืองภายในประเทศ สภาพการเมืองภายในของประเทศไทยดำเนินไปภายใต้การควบคุมการทางการเมืองแบบเสรีประชาธิปไตย โดยผูกพันนโยบายอย่างแน่นแฟ้นกับสหรัฐอเมริกา ที่มีอุดมการณ์เป็นปฏิปักษ์กับลัทธิคอมมิวนิสต์ แต่เมื่อสหรัฐอเมริกาเปลี่ยนนโยบายหันไปคืนดีกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ทำให้ไทยจำต้องปรับนโยบายตามไปด้วย สภาพการเมืองภายในของไทยซึ่งถูกกำหนดด้วยนโยบายเป็นปฏิปักษ์กับลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรงโดยเฉพาะกับสาธารณรัฐประชาชนจีน จึงกลายเป็นอุปสรรคสำคัญในความพยายามที่จะปรับความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน แต่ความมุ่งหวังทั้งของไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนที่จะติดต่อด้านสัมพันธ์กัน ทั้งสองฝ่ายจึงมีส่วนร่วมกันในการขจัดอุปสรรคในการสถาปนาความสัมพันธ์ก่อน ปัญหาเกี่ยวกับสภาพการเมืองภายในของไทยที่มีผลเกี่ยวข้องโดยตรงอาจแบ่งได้เป็น 6 ประการคือ

- ก) ปัญหาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของไทย
- ข) ปัญหาชาวจีนโพ้นทะเล
- ค) ปัญหากองพลที่ 93
- ง) ปัญหาจีนไต้หวันในไทย
- จ) ปัญหาฐานทัพอเมริกาในไทย
- ฉ) ปัญหาความแตกแยกในรัฐบาลสหพรรคของไทย

ก) ปัญหาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของไทย ตั้งแต่จีนคอมมิวนิสต์สถาปนารัฐบาลเป็นสาธารณรัฐประชาชนจีนเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2492 เป็นต้นมา รัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ไม่นิ่งที่ที่จะติดต่อด้านสัมพันธ์ แต่หันไปรับรองรัฐบาลสาธารณรัฐจีนที่ไต้หวัน ด้วยเกรงว่าจะเป็นการช่วยให้ขบวนการคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยได้รับการสนับสนุนจากสาธารณรัฐประชาชนจีนมากยิ่งขึ้น อันจะมีผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของไทย เหตุการณ์ดังกล่าวดำเนินมาจนกระทั่งในสมัยรัฐบาล ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ซึ่งเห็นความจำเป็นจะต้องสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน แต่มีปัญหาคำคัญ 2 ประการที่รัฐบาล

เกรงว่าจะเกิดผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของไทย จึงเตรียมหามาตรการในการแก้ไขคือ

1) ปัญหาเกี่ยวกับโรงเรียนจีนและศูนย์สอนภาษาจีน สภาความมั่นคงกล่าวว่าหากมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกัน สาธารณรัฐประชาชนจีนจะเรียกร้องให้มีการเปิดโรงเรียนจีนและศูนย์สอนภาษาจีนเพิ่มขึ้นและอาจจะใช้เป็นแหล่งเผยแพร่ลัทธิหรืออุดมการณ์คอมมิวนิสต์ หรือเป็นแหล่งโฆษณาชวนเชื่อเกี่ยวกับประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ทั้งนี้จึงจำเป็นต้องไม่
ให้เปิดโรงเรียนจีนและศูนย์สอนภาษาจีนเพิ่มเติม

อย่างไรก็ดี พล.อ.ท. สิทธิ เศรษฐศิลา เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติเห็นว่าหลังจากที่ไทยได้มีความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนแล้ว อาจอนุญาตให้เปิดสอนภาษาจีนได้ แต่ต้องในระดับสูงกว่ามัธยมศึกษาตอนต้น (ม.ศ. 3) ส่วนการขอจัดตั้งโรงเรียนจีนเพิ่มเติมจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบภายหลัง¹ และสำหรับในบริเวณที่พวกก๊กกั๊กทหารจีนคณะชาติ (กองพลที่ 93) ตกค้าง และพวกจีนฮ่ออพยพอาศัยอยู่และได้จัดตั้งโรงเรียนราษฎร์สอนภาษาจีนขึ้น โดยอยู่ในความรับผิดชอบของกองบัญชาการทหารสูงสุด กระทรวงกลาโหม ทางรัฐบาลไทยจะหาทางควบคุมโดยจะตั้งให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนภาษาไทยแทน

นอกจากนั้นสภาความมั่นคงยังเห็นควรให้มีมาตรการบางประการควบคุมหากลูกจีนในไทยจะขออนุญาตเดินทางไปศึกษาต่อที่สาธารณรัฐประชาชนจีนภายหลังที่ได้มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันแล้ว โดยอาจวางมาตรการเช่นที่เคยใช้กับผู้ที่ขอเดินทางไปสหภาพโซเวียต คือต้องขออนุญาตวีซ่าเป็นอย่างต่ำ และต้องไม่ไปศึกษาวิชาการ เมืองรวมทั้งจะต้องตรวจสอบประวัติอย่างละเอียดถี่ถ้วน เพราะเกรงว่าหากศึกษาถัดมาอาจมีพฤติกรรมที่เป็นภัยต่อความมั่นคงของไทยไทยได้

2) ปัญหาเกี่ยวกับการขอจัดตั้งสถานวัฒนธรรมหรือศูนย์สอนภาษาจีนและสำนักแถลงข่าวจีน สมาคมหอการค้าจีนและสื่อมวลชนจีน สภาความมั่นคงกล่าวว่าหากไทยมีความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีนและทางสาธารณรัฐประชาชนจีนขอจัดตั้งสถานวัฒนธรรมหรือศูนย์สอนภาษาจีนและสำนักแถลงข่าวจีนขึ้น อาจมีผลกระทบต่อความมั่นคง

¹รวมประชาชาติ (30 มิถุนายน 2518), หน้า 1.

ของไทยได้ จึงอาจอนุญาตให้ทั้งขึ้นเฉพาะในสถานทูต เพื่อสอนเฉพาะบุตรของคณะทูตหรือผู้ที่เข้ามาอยู่ในไทยเป็นการชั่วคราวเท่านั้น ส่วนการขอจัดตั้งสมาคมหอการค้าจีนและสื่อมวลชนรวมทั้งสำนักงานแถลงข่าวจีน สภาความมั่นคงเกรงว่าสาธารณรัฐประชาชนจีนอาจใช้เป็นเครื่องมือโฆษณาชวนเชื่อ และสร้างอิทธิพลต่อคนจีนและลูกจีนในไทยได้ จึงมีนโยบายที่จะห้ามมาตรการควบคุมโดยรัดกุม

สำหรับปัญหาอันอาจเกิดขึ้นก่อความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของไทย ทั้งทางด้านการเมืองและสังคมจิตวิทยา เมื่อพิจารณาโดยสรุปแล้วเห็นว่าแม้ว่าจะมีอยู่บางก็เป็นเรื่องที่ฝ่ายไทยได้เตรียมมาตรการในการป้องกันไว้แล้ว เช่น พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ ฝ่ายสาธารณรัฐประชาชนจีนก็มีได้เรียกร้องให้ยกเลิกทุกอย่างใด ปัญหาการขอจัดตั้งโรงเรียนจีน สถาบันวัฒนธรรมหรือศูนย์สอนภาษาจีนและสำนักแถลงข่าวจีน รวมทั้งสมาคมหอการค้าจีนและสื่อมวลชนจีน หากฝ่ายสาธารณรัฐประชาชนจีนเรียกร้องจริง ๆ และฝ่ายไทยพิจารณาเห็นว่าอาจเกิดผลกระทบก่อความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของไทย ก็น่าจะหามาตรการควบคุมได้จึงไม่น่าจะเป็นอุปสรรคต่อการสถาปนาความสัมพันธ์ก่อน

ข) ปัญหาชาวจีนโพ้นทะเล รัฐบาลไทยมีความหวาดระแวงและไม่แน่ใจในความจงรักภักดีของชาวจีนในประเทศไทย มีความหวาดกลัวอยู่เสมอว่าชาวจีนหรือคนไทยเชื้อจีนซึ่งมีอยู่เป็นอันมากและกุมอำนาจเศรษฐกิจของประเทศไว้เป็นส่วนใหญ่ จะพากันหันไปนิยมฝักใฝ่สาธารณรัฐประชาชนจีนหรืออาจก่อความวุ่นวายขึ้น หากไทยสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งอาจแยกพิจารณาปัญหาชาวจีนโพ้นทะเลได้ 2 ประการคือ

1) ปัญหาคนจีนสองสัญชาติในไทย หรือคนจีนที่มีสัญชาติคู่ คือเป็นบุคคลที่มีสองสัญชาติ ทั้งสัญชาติจีนและสัญชาติไทยในขณะเดียวกัน เนื่องจากถือหลักสัญชาติทั้งหลักสายโลหิตและหลักถิ่นแดน มีอาศัยอยู่ในประเทศไทยประมาณ 3 ล้านคน ซึ่งเป็นปัญหาที่รัฐบาลไทยในอดีตเคยกลางแกลงใจในนโยบายของสาธารณรัฐประชาชนจีนที่มีต่อชาวจีนโพ้นทะเลเหล่านี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายในก้านเศรษฐกิจและการเมือง อันอาจมีผลกระทบก่อเสถียรภาพและความมั่นคงของประเทศไทย

สาธารณรัฐประชาชนจีนมีนโยบายทั่วไปต่อชาวจีนโพ้นทะเล 3 ประการคือ ประการแรก สนับสนุนให้ชาวจีนโพ้นทะเลโอนสัญชาติเป็นคนของประเทศที่ตนอาศัยอยู่

ประการที่สอง สนับสนุนให้ชาวจีนโพ้นทะเลเคารพกฎหมายกับนโยบายของรัฐบาลที่ตนอาศัยอยู่ และไม่สนับสนุนให้ชาวจีนโพ้นทะเลที่ยังไม่ได้โอนสัญชาติมีบทบาททางการเมือง และประการที่สาม สนับสนุนให้ชาวจีนโพ้นทะเลตั้งหลักแหล่งอยู่ในประเทศที่ไปตั้งถิ่นฐานอยู่ แยกยื่นดีให้การต้อนรับ กลับสู่สาธารณรัฐประชาชนจีนในกรณีที่เป็น¹ ซึ่งสาธารณรัฐประชาชนจีนก็ได้ใช้มาตรการดังกล่าว ในการทดลองปัญหา เรื่องสัญชาติของคนจีนโพ้นทะเลในไทย ในการสถาปนาความสัมพันธ์ทวิภาคี

ตามแถลงการณ์ร่วมระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนเพื่อสถาปนา ความสัมพันธ์ทางการทูตทวิภาคีเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2518 บุคคลที่เกิดโดยมีบิดาเป็น ชาวจีนซึ่งได้สัญชาติไทยตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 มาตรา 7(3) กับบุคคลที่มีสัญชาติ จีนแต่ได้แปลงสัญชาติเป็นไทยตามมาตรา 10 ย่อมเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทยเพียงสัญชาติเดียว และไม่มีสัญชาติจีนอีกต่อไปในขณะเดียวกัน เพราะถือสัญชาติจีนโดยอัตโนมัติแล้วโดยผล ของแถลงการณ์ดังกล่าว

นโยบายดังกล่าวของสาธารณรัฐประชาชนจีนทำให้รัฐบาลไทยพึงพอใจ เพราะทำให้ลดความคลางแคลงใจในปัญหาการแทรกซึม ปัญหาความตึงเครียดระหว่างเชื้อชาติ และปัญหาการเมืองอื่น ๆ ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนอันอาจเกิดขึ้นเนื่องจากปัญหา บุคคลสองสัญชาติ จึงนำไปสู่การเสริมสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน และมีความสัมพันธ์ทางการทูต ทวิภาคีในที่สุด

2) ปัญหาคนจีนต่างด้าวในไทย หรือคนจีนที่มีสัญชาติเดียวคือมีสัญชาติ จีน เนื่องจากถือหลักสายโลหิตเพียงประการเดียว จากการสำรวจในปี พ.ศ. 2518 พบว่ามี อาศัยอยู่ในประเทศไทยจำนวน 316,235 คน ประกตินคนจีนต่างด้าวที่มีสัญชาติจีนเพียงสัญชาติเดียว

¹ การที่สาธารณรัฐประชาชนจีนปรารถนาจะส่งเสริมให้ชาวจีนเป็นคนในท้องถิ่นที่อาศัย อยู่ตามหลักถิ่นแดน ไทยจึงจะไม่ประสบปัญหาเรื่อง "สองสัญชาติ" เมื่อคบค้ากับปักกิ่ง ขณะที่ปัญหา นี้ยังคงดำรงอยู่ในความสัมพันธ์กับจีนไต้หวัน ซึ่งใช้หลักสืบสายโลหิต

โปรคยู สารสิน วีระผล, "ชาวจีนโพ้นทะเล ปัญหาสำหรับประเทศจีน," รวมประชา ชาติ (16 กันยายน 2518), หน้า 8. และ "ปัญหาไต้หวันกับสัมพันธ์ภาพระหว่างประเทศไทย และสาธารณรัฐประชาชนจีน," วารสารสังคมศาสตร์, หน้า 16.

นั้นต้องมีหนังสือสำคัญประจำตัวคนต่างกัว และต้องเสียค่าธรรมเนียมปีละ 200 บาท มีบางคน
 ที่มีใ้เสียค่าธรรมเนียมมาหลายปี แต่ก็ไม่ยอมทำให้เสียสัญชาติจีนไปแต่ประการใด บางกรณีเจ้า
 หน้ที่ปล่อยปลดละเลยต่อหน้าที่มีใ้เรียกมาปรับและเสียค่าธรรมเนียม แต่บางกรณีก็เป็นเพราะ
 เพื่อนมนุษย์ธรรมเพราะคนจีนบางคนไม่มีเงินเสีย แต่เคิมคนจีนที่เสียค่าธรรมเนียมครบหรือไม่ครบ
 ก็ตาม อยู่ภายใต้การคุ้มครองของตัวแทนของสาธารณรัฐประชาชนจีน¹ ซึ่งฝ่ายรัฐบาลไทยก็มี
 ความระแวงว่าคนจีนต่างกัวในไทย จะมีพฤติกรรมที่กระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยของ
 สังคมไทย อันเป็นอุปสรรคต่อการมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน
 กังนั้นเพื่อเป็นการให้ความมั่นใจกับฝ่ายไทย ซึ่งกลัวว่าคนจีนต่างกัวใน
 ไทยอาจมีพฤติกรรมที่กระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของไทย นายกรัฐมนตรีโจ ไชนโหลของ
 สาธารณรัฐประชาชนจีนจึงใ้ใ้ใ้ใ้กับ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช วารัฐบาลสาธารณรัฐประชาชน
 จีนจะเรียกร่องให้ชาวจีนในประเทศไทยที่ถือสัญชาติจีนแปลงสัญชาติเป็นไทย เพื่อประโยชน์ในการ
 ส่งเสริมมิตรภาพของประชาชนทั้งสองประเทศ หรือมิฉะนั้นก็ใ้ถือสัญชาติเป็นจีนบ้างก็เพราะ
 ถือว่ามีจีนเกี่ยว และถึงแม้จะถือสัญชาติเป็นจีนแล้วสาธารณรัฐประชาชนจีนก็ยินดีสนับสนุนคนจีน
 ในไทยใ้ประพฤติตามกฎหมายไทยอย่างเคร่งครัด²

ถ้าคนจีนต่างกัวในไทยเลือกสัญชาติใ้ส่วนใหญ่จะเลือกสัญชาติไทยมาก
 กว่าที่ใ้เลือกสัญชาติจีน เพราะจะกลายเป็นคนจีนต่างกัวโดยสมบูรณ์ กังนั้นจึงจะเหลือคนจีน
 ต่างกัวในไทยไม่มากนัก และส่วนใหญ่จะมักเป็นผู้สูงอายุมากกว่าคนหนุ่มสาว สำหรับคนหนุ่มสาว
 ซึ่งมีชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อมของไทยก็มีแนวโน้มว่าจะกลายเป็นคนไทยไปในที่สุด เพราะจะใ้ใ้ใ้ใ้
 สัญชาติไทยตามหลักกินแคนแทบทั้งสิ้น³ บัญชาชาวจีนโพ้นทะเลในไทยก็จะคลี่คลายไปใ้ใ้ใ้ใ้

¹เขียน วีระวิทย์, "ความหมายการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยกับ
 จีน," จีนกับสังคมโลก (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย,
 2519), หน้า 312 - 313.

²รวมประชาชาติ (2 กรกฎาคม 2518), หน้า 12.

³ประพทุธิ์ ศุภรัตน์เมธี, "ฐานะทางกฎหมายของชาวจีนโพ้นทะเลในไทย,"
วารสารสังคมศาสตร์ 12 (กรกฎาคม 2518), หน้า 40 - 43.

การที่สาธารณรัฐประชาชนจีนมีหลักการในเรื่องสัญชาติที่สนับสนุนให้ชาวจีนโพ้นทะเลถือสัญชาติเกี่ยว และสนับสนุนให้คนจีนต่างกัวในไทยแปลงสัญชาติเป็นไทยพร้อมทั้งเรียกร้องให้คนจีนในไทยประพฤติตามกฎหมายไทย นับเป็นนโยบายที่สร้างความพอใจให้กับรัฐบาลไทยเป็นอันมาก เพราะเป็นการขจัดข้อสงสัยของไทยในเรื่องที่ฝ่ายไทยกลัวว่า สาธารณรัฐประชาชนจีนจะใช้คนจีนโพ้นทะเลทั้งคนจีนสองสัญชาติและคนจีนต่างกัวในไทยเพื่อรักษามลประโยชน์ของตนในไทย อันอาจจะเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐบาลไทยได้ ทั้งนี้ปัญหาเรื่องจีนโพ้นทะเลจึงไม่เป็นปัจจัยอุปสรรคในการสถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนในสมัยรัฐบาล ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช แต่อย่างใด

ก) ปัญหาของพลที่ 93 เป็นปัญหาอีกปัญหาหนึ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการที่ไทยจะสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน เนื่องจากรัฐบาลไทยยินยอมและสนับสนุนให้จีนไต้หวันคงเหลือทหารกองพลที่ 93 ไว้เพื่อหวังประโยชน์ในทางการเมืองให้ทำการสอดแนมในอาณาเขตลาว พม่า และสาธารณรัฐประชาชนจีน และเป็นกัชนยันอิทธิพลของคอมมิวนิสต์นอกประเทศ เป็นการแลกเปลี่ยนกับการให้สิทธิกับกองพลที่ 93 ในการประกอบการค้าเงินและเก็บภาษีการค้าเงิน การที่ไทยร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาและจีนไต้หวันในการให้การสนับสนุนกองพลที่ 93 เพื่อต่อต้านตน ทำให้สาธารณรัฐประชาชนจีนไม่พอใจและมองไทยในฐานะที่เป็นเครื่องมือของสหรัฐอเมริกาในการก่อกวนและเสริมสร้างอิทธิพลขึ้นในภูมิภาคนี้¹ สาธารณรัฐประชาชนจีนจึงอาจอ้างความจำเป็นต้องให้ความสนับสนุนขบวนการคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยต่อไป เพื่อเป็นเครื่องต่อรองสำหรับเจรจากับไทย ให้ลดการผูกพันกับสหรัฐอเมริกาจนถึงระดับที่สาธารณรัฐประชาชนจีนยอมรับได้ และเห็นว่าไม่เป็นภัยต่อความมั่นคงของตนเช่นกัน นโยบายของไทยในการใช้กองพลที่ 93 เป็นเครื่องมือในการป้องกันภัยคอมมิวนิสต์และรักษาความปลอดภัยทางภาคเหนือ โดย

¹ การร่วมมือระหว่างรัฐบาลไทย สหรัฐอเมริกาและจีนไต้หวัน ในการสนับสนุนกองพลที่ 93 กระทำโดยรัฐบาลไทยร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาส่งอาวุธ เครื่องบินและเฮลิคอปเตอร์ให้ รวมทั้งยอมให้ค้าเงินมาเป็นเวลานาน แผนการณ์ที่รัฐบาลไทยเคยคิดเอาไว้ก็คือ ใช้กองพลที่ 93 เข้าไปโจมตีสมทบกับกองทัพกมินตั๋งที่ไต้หวันถ้ามีโอกาส หรือไม่ก็ใช้เป็นกำลังป้องกันการรุกรานของคอมมิวนิสต์

เฉพาะในช่วงปี พ.ศ. 2492 - 2502 จึงเป็นการกระทบกระเทือนและเป็นอุปสรรคต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นอย่างยิ่ง

พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เสนาธิการทหารบกในสมัยรัฐบาล ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้เปิดเผยว่า กองทัพไทยได้ติดอาวุธทหารก๊กมินตั๋งหรือกองพลที่ 93 กว่า 4,000 คน เพื่อผลประโยชน์ในการช่วยฝ่ายรัฐบาลไทยในการปราบปรามคอมมิวนิสต์¹ บทบาทของกองพลที่ 93 จึงไม่แตกต่างกับการเป็นทหารรับจ้างของรัฐบาลไทยเพื่อต่อต้านขบวนการคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยและต่อต้านสาธารณรัฐประชาชนจีนด้วย นอกจากนี้ยังเคยทำหน้าที่ในการปราบปรามพวกชาวกู๋เซา "แม้วแดง" ที่กระด้างกระเดื่องต่อการปกครองของเจ้าหน้าที่รัฐบาลไทยด้วย ควบคู่ไปกับการมีความสัมพันธ์กับผู้นำอำนาจของไทยในอดีต เช่น พล.ต.อ. เฒ่า ศรียานนท์ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในการดำเนินและอาวุธเถื่อน²

จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลไทยโดยเฉพาะภายใต้ความรับผิดชอบของฝ่ายทหาร ได้มีการติดต่อสัมพันธ์หรือปฏิบัติการ เชื่อมโยงกันโดยฝ่ายไทย เป็นฝ่ายกำหนดนโยบาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายไทยมักใช้กองพลที่ 93 ต่อต้านคอมมิวนิสต์จีนและปฏิบัติการจู่โจมและก่อวินาศกรรมข้ามพรมแดน โดยเฉพาะเป็นกันชนกับพม่า ด้วยการให้การสนับสนุนชนกลุ่มน้อย เช่น กะเหรี่ยง และคะฉิ่น ทั้งนี้ด้วยความเชื่อของรัฐบาลทหารของไทยในอดีตที่มองการใช้ปัญหาชนกลุ่มน้อย เป็นกันชนป้องกันภัยซึ่งอาจเกิดจากการรุกรานจากต่างชาติในบริเวณภาคเหนือ

¹ สารสิน วีระผล, "กองพลที่ 93," วารสารสังคมศาสตร์ 12 (กรกฎาคม 2518), หน้า 20.

² ถวัลย์ วงศ์สุภาพ, "กองพลมาดามที่ 93," รวมประชาชาติ (17 มิถุนายน 2518), หน้า 7.

พันเอกหลุย ยู่ทิง นายทหารคนสำคัญคนหนึ่งในกองพลที่ 93 ได้ให้สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2518 ว่า ได้อาสารัฐบาลไทยปราบ ผ.ก.ค. บริเวณคอยผาหม่น คอยหลวง และเขตติดต่อกับลาว โดยได้รับเบี้ยเลี้ยงจากรัฐบาลไทย และได้โอนสัญชาติเป็นไทยตั้งแต่วันที่ พ.ศ. 2513 จำนวนประมาณ 8,000 คน เหลืออีกประมาณ 3,000 คน

โปรดดู ประชาธิปไตย (3 สิงหาคม 2518), หน้า 5.

ในการตกลงใจที่จะสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีน รัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช จึงได้พยายามขจัดอุปสรรคของความสัมพันธ์ต่อกันอันเกิดจาก ปัญหาของพลที่ 93 ในการนี้ พล.ต.ประमाण อภิเรกสาร รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงกลาโหม ได้เดินทางไปพบกับนายพลเล่ดลี่ หัวหน้าคนสำคัญของกองพลที่ 93 เมื่อวันที่ 13 มิถุนายน พ.ศ. 2518 ที่ตำบลถ่างอว อำเภอด่าง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเจรจาปัญหาในเรื่องที่ไทยจะสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน¹ ซึ่งนายพลเล่ดลี่ได้ให้คำรับรองว่า ทหารก๊กมินตั๋งซึ่งตั้งอยู่ตอนภาคเหนือของไทย จะไม่สร้างปัญหาอันใดในการสร้างสัมพันธ์ไมตรีระหว่างรัฐบาลไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยนายพลเล่ดลี่ย้ำว่า มีความจงรักภักดีต่อไทย และยินยอมปฏิบัติตัวอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมายไทย และต้องการให้รัฐบาลไทยมอบสัญชาติความเป็นพลเมืองไทยให้ และกล่าวว่ากองพลที่ 93 ไม่ได้ได้รับความช่วยเหลือใด ๆ อีกแล้ว แต่อยู่ภายใต้การควบคุมอย่างเต็มที่ของเจ้าหน้าที่รัฐบาลไทยที่คอยส่งเสริมให้เข้ามาหากินค้าขายการปลูกต้นไม้ และปลูกพืชฤดูหนาว ซึ่งรัฐบาลไทยก็จะไปยืนยันกับผู้นำของสาธารณรัฐประชาชนจีนในการเจรจาสถาปนาความสัมพันธ์ต่อกัน ในอันที่จะควบคุมพฤติกรรมของกองพลที่ 93 มิให้ปฏิบัติการใด ๆ อันอาจกระทบกระเทือนสัมพันธ์ไมตรีระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนในอนาคต

ปัญหาที่จะติดตามมาภายหลังการสถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนในส่วนที่เกี่ยวกับกองพลที่ 93 คือ ชาวจีนก๊กมินตั๋งในกองพลที่ 93 จะกลายเป็นบุคคลไร้สัญชาติ เนื่องจากเข้าประเทศไทยโดยไร้กฎหมายและไม่ใช้คนต่างด้าว และไม่สามารถจะเลือกสัญชาติจีน (สาธารณรัฐประชาชนจีน) ได้ ขณะเดียวกันก็ไม่สามารถแปลงสัญชาติเป็นไทยได้โดยทันที เพราะขัดต่อพระราชบัญญัติคนเข้าเมืองและพระราชบัญญัติสัญชาติ เนื่องจากคนกลุ่มนี้ไม่ใช่คนต่างด้าว จึงจำเป็นต้องกระทำให้เป็นคนต่างด้าวก่อน นอกจากนั้นยังขัดต่อประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 ซึ่งต้องยกเลิกเสียก่อน โดยที่กระทรวงมหาดไทยจะออก ซี.ไอ.การ์ด (Certification of Identity) เป็นหนังสือสำคัญประจำตัวให้เป็นการชั่วคราว ส่วนการจะโอนบุคคลดังกล่าวให้มีสัญชาติไทยนั้นจะต้องมีคุณสมบัติตามกฎหมายกระทรวงที่กำหนดไว้คือ ต้องปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีและมีความจงรักภักดีต่อประเทศไทย

¹ Bangkok Post. (13 June 1975), p. 5.

อย่างไรก็ดีปัญหานี้ก็ยังไม่หมดไปทีเดียว เพราะแม้กลุ่มบุคคลเหล่านี้บางกลุ่ม จะได้รับการแปรสภาพเป็นผู้ลี้ภัยพลเรือนและอาศัยอยู่ในที่ที่กำหนดให้แล้วก็ตาม แต่บางส่วนก็ยัง มีกองกำลังอาวุธของตนเองอยู่โดยอ้างว่ามีไว้ป้องกันตนเอง ขณะที่ยังคงทำการค้ายาเสพติดและ สิ่งผิดกฎหมายอื่น ๆ อยู่ต่อไป รัฐบาลจีนไต้หวันก็ไม่ยอมรับกลุ่มบุคคลนี้กลับประเทศ และกลุ่มกอง พลที่ 93 ก็ไม่ยอมอพยพกลับมณฑลยูนนานที่อยู่เดิม

ปัญหาของพลที่ 93 ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการสถาปนาความสัมพันธ์ระหว่าง ไทย กับสาธารณรัฐประชาชนจีน จึงดูจะเบาบางลง เนื่องจากรัฐบาลไทยรับที่จะควบคุมพฤติกรรมที่ เคย เป็นศัตรูต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน แต่อย่างไรก็ดีหากมิได้โอนชาวจีนก๊กมินตั๋งในกองพลที่ 93 ให้มีสัญชาติไทยแล้วก็จะทำให้ควบคุมพฤติกรรมได้ยากเพราะมิได้อยู่ภายใต้กฎหมายไทย ซึ่งอาจ ปฏิบัติการอันเป็นภัยต่อความสัมพันธ์ทวิภาคีระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนในอนาคต

ง) ปัญหาจีนไต้หวันในไทย เจื่อนไซ่คำค้ำที่สาธารณรัฐประชาชนจีนเรียกร้อง ในกรณีนี้จะมีการสถาปนาความสัมพันธ์กับไทยคือ ไทยต้องตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนไต้หวัน อย่างเป็นทางการ คือต้องยกเลิกสถานทูตสาธารณรัฐจีนที่กรุงเทพฯ และสถานทูตไทยที่กรุงไทเป นั่นคือไทยต้องยอมรับว่าจีนไต้หวันเป็นส่วนหนึ่งของสาธารณรัฐประชาชนจีนตามนโยบายจีนเดียว แต่สาธารณรัฐประชาชนจีนมิได้ห้ามไม่ให้ไทยติดต่อกับจีนไต้หวันอย่างไม่เป็นทางการ แต่อย่างไรก็ดี เจื่อนไซ่ค้ำกล่าวเป็นอุปสรรคสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ไทยไม่ยอมสถาปนาความสัมพันธ์ทางการ ทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีน เพราะไทยไม่สามารถจะตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนไต้หวัน เนื่องจากมีความผูกพันและผลประโยชน์ทางการค้าต่อกันมาเป็นเวลานาน

ต่อมาเมื่อรัฐบาลไทยสมัย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ตัดสินใจที่จะสถาปนา ความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน จึงยินยอมปฏิบัติตามเจื่อนไซ่ค้ำกล่าว กระทรวงการต่าง ประเทศของไทยจึงได้ยกเลิกประกาศให้สาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นประเทศต้องห้ามในหนังสือ เकिनทาง ตั้งแต่วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2518 ฝ่ายไทยได้เรียกอุปทูตและเจ้าหน้าที่ในสถาน ทูตของไทยกลับภายใน 1 เดือน หลังจากนั้นการติดต่อกันการค้าและอื่น ๆ ระหว่างไทยกับจีน ไต้หวันจะต้องดำเนินไปอย่างไม่เป็นทางการ

กรณีจีนที่ จัฟพะ เบียนท่างค้ำ เมื่อไทยรับรองสาธารณรัฐประชาชนจีนและ ตัดสัมพันธ์กับจีนไต้หวัน อาจมีบางคนไม่ยอมอยู่ภายใต้การดูแลและใช้หนังสือเดินทางของรัฐบาล

สาธารณรัฐประชาชนจีน เพราะความผูกพันกับจีนไต้หวันหรือเพราะไม่ชอบสาธารณรัฐประชาชนจีน ทำให้เกิดปัญหาในเรื่องสถานภาพของคนกลุ่มนี้ แต่คนจีนต่างต่างบางส่วนอาจมีคุณสมบัติตามพระราชบัญญัติสัญชาติ 2508 ของไทยทำให้แปลงสัญชาติได้ ส่วนที่แปลงสัญชาติไม่ได้จะอยู่ภายใต้การคุ้มครองของรัฐบาลจีนไต้หวันต่อไป โดยที่รัฐบาลไทยกระทำอย่างไม่เป็นทางการเพื่อมิให้ขัดกับหลักการในแถลงการณ์ร่วมที่สาธารณรัฐประชาชนจีนให้ไทยรับรองคนแต่เพียงจีนเดียว¹ ซึ่งในเรื่องนี้ น.ร.ว. ศึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรีได้แถลงนโยบายของรัฐบาลไทยเกี่ยวกับคนจีนที่ถือสัญชาติไต้หวันว่า รัฐบาลจะออก ซี.ไอ.การ์ด (Certification of Identity) เป็นหนังสือสำคัญประจำตัวและอยู่ในประเทศไทยได้ตามเวลาที่รัฐบาลกำหนดให้โดยจำกัดจำนวน²

นอกจากนี้ยังมีปัญหาเรื่องสัญชาติของคนจีนไต้หวันในไทยอีก คือกรณีคนจีนต่างต่างเข้ามาอาศัยอยู่ชั่วคราวและถือหนังสือเดินทางของไต้หวัน มีชาวจีนไต้หวันเข้ามาประกอบธุรกิจลงทุนค้าปลีกและเป็นผู้เชี่ยวชาญรวมทั้งครอบครัวประมาณ 1,000 คน ซึ่งตามหลักเกณฑ์ในพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุนได้กำหนดไว้แน่นอนว่าบุคคลเหล่านี้อยู่ในประเทศไทยเพียงชั่วคราวเท่านั้น เมื่อไทยรับรองสาธารณรัฐประชาชนจีนแล้วหนังสือเดินทางของจีนไต้หวันย่อมใช้ไม่ได้ แต่ถ้ายุคคลเหล่านี้จะขออยู่ในประเทศไทยเพื่อประกอบธุรกิจต่อไป รัฐบาลไทยก็ต้องแก้ไข เช่นเดียวกับกรณีคนจีนที่จดทะเบียนต่างต่าง

ปัญหาอีกประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องคือ เรื่องทรัพย์สินของรัฐบาลจีนไต้หวันในประเทศไทย ซึ่งในแง่กฎหมายระหว่างประเทศ สาธารณรัฐประชาชนจีนสามารถอ้างกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินต่าง ๆ ได้ เช่น สถานทูตและทรัพย์สินในสถานทูตไต้หวัน รวมทั้งองค์การอื่น ๆ ของรัฐบาลไต้หวันในประเทศไทย แต่กรณีสถานทูตไต้หวันเป็นของมูลนิธิโคเช็คชนม์ และรัฐบาลไต้หวันเขาคำเนิการจึงไม่มีปัญหา

แม้ว่าเงื่อนไขที่สาธารณรัฐประชาชนจีนเรียกร้องให้ไทยตัดความสัมพันธ์ทาง

¹เขียน ชีระวิทย์, "ความหมายการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยกับจีน," จีนกับสังคมโลก, หน้า 312.

²รวมประชาชาติ (27 มิถุนายน 2518), หน้า 12.

การทูตกับจีนไต้หวันจะเป็นอุปสรรคต่อการสถาปนาความสัมพันธ์ต่อกันก็ตาม แต่การที่สาธารณรัฐประชาชนจีนมีไค่หามไทยมีความสัมพันธ์กับจีนไต้หวันในค่านอื่น เช่น ค่านเศรษฐกิจการค้าและอื่น ๆ จึงทำให้อุปสรรคดังกล่าวลดน้อยลง อาจมีปัญหายูบงในเรื่องคนจีนไต้หวันในไทยก็เป็นเรื่องที่สามารถแก้ไขได้โดยรัฐบาลสามารถให้สิทธิพิเศษกับบุคคลเหล่านั้นที่จะอยู่ทำธุรกิจไปไทยต่อไป ดังนั้นปัญหาคนจีนไต้หวันในไทยจึงไม่น่าจะเป็นอุปสรรคต่อความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนอีกต่อไป

จ) ปัญหาฐานทัพอเมริกาในไทย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรีได้แถลงนโยบายต่างประเทศที่สำคัญประการหนึ่งว่า จะถอนฐานทัพอเมริกาออกจากประเทศไทยภายในระยะเวลา 1 ปี โดยควบคู่ไปกับมาตรการอื่น ๆ อีกหลายประการ เพื่อสร้างความเป็นกลางให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริง เฉพาะอย่างยิ่งคือนโยบายสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนโดยคำนึงถึงสถานการณ์ในภูมิภาค และในที่สุดรัฐบาลก็ตัดสินใจสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนภายในระยะเวลาเพียง 3 เดือนหลังจากเป็นรัฐบาล ปัญหาฐานทัพอเมริกาในไทยจึงมิได้เป็นอุปสรรคต่อการสถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนแต่อย่างใด

ปัญหาฐานทัพอเมริกาในไทยเป็นปัญหาหนึ่งที่เชื่อกันว่าจะ เป็นอุปสรรคต่อการสถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน เพราะเป็นที่คาดหมายกันว่าฝ่ายสาธารณรัฐประชาชนจีนคงจะเรียกร้อง เป็นเงื่อนไขให้ถอนฐานทัพอเมริกาออกจากประเทศไทยก่อน แต่ในความเป็นจริงแล้วฝ่ายสาธารณรัฐประชาชนจีนกลับมิได้เรียกร้องในเรื่องนี้แต่ประการใด เพราะถือเป็นเรื่องกิจการภายในของไทย

นายเค็งเสี่ยวผิง รองนายกรัฐมนตรีของสาธารณรัฐประชาชนจีนได้กล่าวยืนยันกับ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรีอย่างหนักแน่นถึงนโยบายของจีนที่ไม่เห็นด้วยอย่างเด็ดขาดกับการมีฐานทัพต่างชาติในประเทศใด ๆ และยืนยันกับการตัดสินใจของรัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ที่ตัดสินใจให้มีการถอนฐานทัพและทหารต่างชาติทั้งหมดออกจากประเทศไทยภายในระยะเวลา 1 ปี และกล่าวปฏิเสธการที่มีผู้เคยตีความว่าสาธารณรัฐประชาชนจีนต้องการให้สหรัฐอเมริกามีฐานทัพอยู่ในประเทศไทยต่อไปเพื่อเป็นกันชน และเป็นคู่ถ่วงสหภาพโซเวียตในเอเชียอาคเนย์ว่าเป็นการตีความที่ผิด และกล่าวเพิ่มเติมในเรื่องนี้ว่าความใดที่รัฐบาลไทยยัง

ไม่ตัดสินใจเรื่องนี้ไปในทางหนึ่งทางใด ฝ่ายตนจะพูดอะไรไปก็ย่อมจะเป็นการก้าวก่ายกิจการภายในของไทย ซึ่งสาธารณรัฐประชาชนจีนจะทำเช่นนั้นไม่ได้¹

ความเป็นมาของฐานทัพอเมริกันในไทยนั้นเริ่มเมื่อสหรัฐอเมริกาเข้ามาสร้างฐานทัพตั้งแต่ปี พ.ศ. 2507 โดยเข้ามาสร้างฐานบินแล้วเอาเครื่องบินและทหารมาประจำการประมาณ 7 แห่งควมการติดต่อกับผู้นำไทยเป็นส่วนทั่ว กองบัญชาการสูงสุดส่วนหน้าของกระทรวงกลาโหมรับผิดชอบในการก่อสร้าง และได้รับสัญญาจากฝ่ายสหรัฐอเมริกาว่าจะให้ฐานบินพร้อมด้วยอุปกรณ์ตกเป็นของไทยเมื่อสถานการณ์ออกไป² ซึ่งในเรื่องนี้ นายถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีต่างประเทศในสมัยนั้นกล่าวว่าคนและคณะรัฐมนตรีไม่ทราบเรื่องแต่อย่างใด จนกระทั่งข่าวรั่วออกมาจากฝ่ายอเมริกันเอง จึงได้ทราบว่าสหรัฐอเมริกาได้เข้ามาสร้างสนามบินในประเทศไทยและใช้ฐานบินเหล่านี้เพื่อปฏิบัติการรบในเวียดนามและอินโดจีน³

ข้ออ้างในการคงฐานทัพอเมริกันในไทยหมดไปโดยสิ้นเชิงเมื่อสหรัฐอเมริกาประกาศลัทธิ尼克สันเมื่อ พ.ศ. 2512 และสงครามในอินโดจีนใกล้สิ้นสุดลง แต่ไทยก็ยังคงอนุญาตให้สหรัฐอเมริกาใช้ฐานทัพในไทยต่อไป การคงฐานทัพอยู่ในประเทศไทยจึงกลายเป็นการชักศึกเข้าบ้าน เพราะการมีทหารต่างค่ายอยู่ในประเทศไทยเป็นการยั่วยุให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์มุ่งทำลาย

¹รวมประชาชาติ (3 กรกฎาคม 2518), หน้า 12.

²เขียน วีระวิทย์, "ทหารอเมริกันมีสิทธิอะไร," ใน ใครละเม็กซิโก โดย เขียน วีระวิทย์, พันศักดิ์ วิญญรัตน์ และสุชาติ สวัสดิ์ศรี (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิเศษ, 2518), หน้า 43 - 44.

ฐานทัพอเมริกันในไทยมีทหารอเมริกันประจำการทั้งหมด 40,000 - 50,000 คน ประกอบด้วยฐานทัพ 7 แห่ง คือ ฐานทัพที่อุดร นครพนม อุบล โคราช ทาคลี น้ำพอง และ อุตะเภ

โปรดดูรายละเอียดใน กองบรรณาธิการ, "ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับฐานทัพอเมริกันในไทย," สังคมศาสตร์ปริทัศน์ 11 (พฤษภาคม 2516), หน้า 95 - 96.

³ถนัด คอมันตร์, "ปัญหาทหารต่างค่ายในประเทศไทยและนโยบายต่างประเทศในไทย," สังคมศาสตร์ปริทัศน์ 11 (พฤษภาคม 2516), หน้า 30.

ฐานทัพกังกลาวเพราะถือเป็นการรุกรานประเทศของตน โดยมีได้มีผลคือต่อการปราบปรามขบวนการคอมมิวนิสต์ในไทยแต่อย่างใด และยังเป็นอุปสรรคต่อไทยที่จะดำเนินนโยบายทั้งภายในและต่างประเทศให้เป็นอิสระอีกด้วย ผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจที่ไทยได้รับก็นับว่ามีน้อยมาก เมื่อเทียบกับความเสื่อมโทรมทางจิตใจและศีลธรรมที่รับจากวัฒนธรรมอเมริกัน คงจะมีแต่ฝ่ายทหารเท่านั้นที่ได้รับประโยชน์โดยตรงเพราะสามารถใช้อำนาจผูกขาดปกครองประเทศได้ตลอดไป¹

เหตุผลสำคัญที่ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช กำหนดนโยบายต่างประเทศของไทยไว้ว่าจะถอนฐานทัพอเมริกันในไทยภายในระยะเวลา 1 ปี เนื่องจากรัฐสภาอเมริกันได้ออกกฎหมายห้ามรัฐบาลในการปฏิบัติการทางทหารในบริเวณอินโดจีนโดยสิ้นเชิงภายหลังจากวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2516 ทำให้การคงอยู่ของทหารอเมริกันในไทยไม่มีความจำเป็นแต่ประการใด ประกอบกับมีเสียงเรียกร้องจากนิสิตนักศึกษาและประชาชนภายใต้การนำของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยและกลุ่มต่อต้านอื่น ๆ ที่มีนโยบายต่อต้านสหรัฐอเมริกา ทำให้รัฐบาลของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ต้องกำหนดนโยบายให้ถอนฐานทัพอเมริกันออกจากประเทศไทยภายในระยะเวลา 1 ปี

นอกจากนั้นการที่ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยและกลุ่มต่อต้านสหรัฐอเมริกา กลุ่มอื่น ๆ ได้ประกาศจะดำเนินการต่อต้านและขับไล่ฐานทัพอเมริกันออกจากประเทศไทยในวันที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ. 2518 ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่ต่อเนื่องมาจากความไม่พอใจในกรณี "มายาเกษ"² น่าจะเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่เป็นผลผลักดันให้ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 32 - 35.

² กรณี "มายาเกษ" เกิดขึ้นเมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2518 เป็นปฏิบัติการตอบโต้ของสหรัฐอเมริกาต่อกลุ่มพวกรักชาติที่เรียกตัวเองว่า "มายาเกษ" ของคนไทย โดยได้ส่งทหารอเมริกันจากอุตะเภาจำนวน 10,000 คน ไปปฏิบัติการโดยมิได้แจ้งให้รัฐบาลไทยทราบ ซึ่งถือเป็นการละเมิดอธิปไตยของไทย และอาจทำให้กลุ่มพวกรักชาติเข้าใจผิดว่าไทยให้การสนับสนุน อันจะไม่ใช่ผลดีต่อนโยบายผูกมิตรกับประเทศเพื่อนบ้านของไทย ซึ่งทั้งรัฐบาล ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช และกลุ่มต่าง ๆ รวมทั้งศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยได้ทำการประท้วง ในที่สุดสหรัฐอเมริกาขอรับผิดและแสดงความเสียใจ

คัดสินใจเดินทางไปสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนในวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2518 เพื่อเป็นการลดความกดดันที่เกิดจากกลุ่มพลังต่าง ๆ ที่ไม่พอใจนโยบายของไทยที่ผูกพันกับสหรัฐอเมริกามากเกินไป ซึ่งหากรัฐบาลไม่เ็นนโยบายแก้ไขอาจก่อให้เกิดการประท้วงกว้างขวางขึ้นได้

รัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช คงเกรงว่าจะเกิดความวุ่นวายขึ้นเนื่องจากได้เกิดกลุ่มต่อต้านกลุ่มผลักดันขึ้น เช่น กลุ่มประชาชนพิทักษ์กรรม กลุ่มพิทักษ์ไทย กลุ่มผู้เห็นความชั่วร้ายภายในศูนย์นิสิต ฯลฯ แต่แกนหลักสำคัญที่มีบทบาทมากที่สุดก็คือ ศูนย์กลางนักเรียนอาชีวศึกษาแห่งประเทศไทยและสหพันธ์นักศึกษาครูแห่งประเทศไทย ซึ่งสมาชิกของศูนย์ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มกระหิงแคงที่มีปฏิบัติการรุนแรง รวมทั้งกลุ่มนาวพลที่สามารถโน้มน้าวจิตใจลูกเสือชาวบ้านมาสนับสนุนแผนงานของตนได้อย่างกว้างขวาง¹ การคัดสินใจของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ในการเดินทางไปสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนในช่วงนี้ จึงน่าจะมีเป้าหมายเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผลักดันต่าง ๆ ในไทยขณะนั้นด้วย

ดังนั้นปัญหาฐานทัพอเมริกันในไทยจึงมิได้เป็นอุปสรรคโดยตรงต่อการสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งถือว่าปัญหาคงกลาว เป็นเรื่องกิจการภายในของไทย แม้ว่าสาธารณรัฐประชาชนจีนจะไม่เห็นด้วยกับการมีฐานทัพต่างชาติในประเทศใด ๆ ก็ตาม ในทางตรงกันข้ามความขัดแย้งกันระหว่างคนไทยในทรรณะที่มีต่อการคงอยู่ของฐานทัพอเมริกันในไทยน่าจะกลายเป็นตัวเร่งให้รัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ต้องคัดสินใจสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน เพื่อลดความกดดันอันเกิดจากกลุ่มต่อต้านฐานทัพอเมริกันในไทยกับกลุ่มผลักดันภายในประเทศอีกด้วย

๑) ปัญหาความแตกแยกในรัฐบาลสหพรรคของไทย แม้ว่า ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรีจะได้แถลงนโยบายค่านต่างประเทศของรัฐบาลไว้ว่า จะสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนโดยคำนึงถึงสถานการณ์ในภูมิภาค แต่เมื่อพิจารณาถึงการที่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช คัดสินใจไปสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนหลังจาก

¹ "เกมประชาธิปไตย," ประชาชาติรายสัปดาห์ 2 (17 กรกฎาคม 2518),

รัฐบาลเข้าบริหารประเทศได้เพียง 3 เดือนเท่านั้น ทำให้เราเชื่อว่าส่วนหนึ่งอาจเป็นผลผลักดันจากปัญหาการเมืองภายในของไทยด้วย

ปัญหาการเมืองภายในปรากฏชัดเจนในสมัยรัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ตั้งแต่เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เพราะรัฐบาลผสมภายใต้การนำของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช หัวหน้าพรรคกิจสังคมขาดเสถียรภาพและความมั่นคง ประชาชนขาดความสามัคคีเป็นอันหนึ่งเดียวกัน และเกิดความแตกแยก ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนเกิดความตื่นตัวกับการปกครองในระบบประชาธิปไตย ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2517 ได้ให้สิทธิเสรีภาพกับประชาชนไว้อย่างกว้างขวางกว่ารัฐธรรมนูญฉบับต่าง ๆ ขณะที่ปัญหาต่าง ๆ ภายในชาติถูกสั่งสมมาเป็นเวลานาน เพราะไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจังจากรัฐบาลทหารในอดีต ทุกฝ่ายจึงทำการประท้วงและเรียกร้องสิทธิและผลประโยชน์ต่าง ๆ ของกลุ่มตนเอง รัฐบาล มีปัญหาสำคัญ ๆ มากมาย เช่น ปัญหากรรมกร ปัญหาชาวนา ปัญหาการขับไล่อเมริกัน ฯลฯ ซึ่งรัฐบาลไม่สามารถแก้ไขปัญหาเหล่านี้ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ในระยะเวลาดังนั้น รัฐบาลจึงอาจหาทางออกโดยการใช้จิตวิทยา เพื่อเบี่ยงเบนความสนใจของประชาชนจากความขัดแย้งทางการเมืองภายในให้หันไปให้ความสนใจต่อปัญหาภายนอก¹ เพื่อเป็นการลดบรรยากาศความขัดแย้งให้บรรเทาเบาบางลง และเพื่อเสริมสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันต่อปัญหาค้นการต่างประเทศ ที่รัฐบาลได้วางแนวนโยบายไว้ในระยะยาว เพื่อสถาปนาความเป็นกลางขึ้นในภูมิภาคในอนาคต ซึ่งนับได้ว่ารัฐบาลประสบความสำเร็จมากทีเดียวในเรื่องนี้

นอกจากปัญหาเรื่องความมั่นคงและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาติแล้ว ปัญหาการขาดเสถียรภาพของรัฐบาลก็นับเป็นปัญหาสำคัญเช่นกันในกรณีนี้ เนื่องจากก่อนหน้านี้จะมีการคัดค้านใจของรัฐบาลเพื่อสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน ได้มีการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีใหม่ เพราะถูกพรรคคนสำคัญของพรรคกรรมสังคมไม่ได้ตำแหน่งรัฐมนตรี และรัฐมนตรีบางคนถูกวิจารณ์ว่าทำงานไม่เต็มซอกและปราศจากความรับผิดชอบ นอกจากนั้นพรรค

¹ ไปรคกู กังตาด ศรีวัฒน์, "คึกฤทธิ์กับการเขียนจีน," ประชาธิปไตย (7 กรกฎาคม 2518), หน้า 4. และ "หลบร้อนของรัฐบาล-อายนอนัก," ประชาธิปไตยรายสัปดาห์ 2 (31 กรกฎาคม 2518), หน้า 5.

เล็ก ๆ บางพรรคในกลุ่มกำลังซึ่งเข้าร่วมจัดตั้งรัฐบาลผสมที่ยังไม่ได้รับตำแหน่งรัฐมนตรีพยายาม
วิ่งเต้นทำให้เกิดขบวนการโยกย้ายและสับเปลี่ยนรัฐมนตรีอีกด้วย¹

ต่อมาในวันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ. 2518 นายสุจินต์ เชาววิศิษฐ์ สมาชิกสภา
ผู้แทนราษฎรจังหวัดศรีสะเกษ และนายจรูญ วัฒนากร สมาชิกสภาผู้แทนจังหวัดราชบุรี ได้เปิด
แถลงอย่างเป็นทางการกับหนังสือพิมพ์อ้าง เหตุว่าไม่พอใจการบริหารงานของพรรคธรรมสังคม
ซึ่งเขาสังกัดอยู่ที่ไม่ได้ดำเนินไปในทางที่ถูกต้องและก้าวหน้า และหากเป็นสมาชิกสังกัดพรรคการเมือง
เมืองดังกล่าวต่อไปก็ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ช่วยเหลือประเทศชาติและประชาชนตามอุดมการณ์
จึงพร้อมด้วยเพื่อนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนอื่น ๆ อีก 17 คนจากพรรคการเมือง 5 พรรค ได้
แยกตัวจากรัฐบาลสหพรรคไปตั้งเป็น **ชมรมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขึ้น** ซึ่งเป็นการสร้างความสั่น
คลอนให้กับเสถียรภาพของรัฐบาลเป็นอย่างมาก เพราะแม้ว่ารัฐธรรมนูญจะตราบทกำหนดไว้ว่า
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่อาจลาออกจากพรรคของตนได้ในขณะดำรงตำแหน่ง นอกเสียจากจะ
ถูกมติของพรรคให้ออกก็ตาม แต่หากพรรคต่าง ๆ ยินยอมให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เข้าชื่อร่วมกับ
นายสุจินต์ เชาววิศิษฐ์ ลาออกได้ กลุ่มชมรมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนี้ก็จะสามารถสร้างอำนาจ
ต่อรองกับรัฐบาลได้ ขบวนการตั้งพรรคการเมืองใหม่ที่มีเสียงมากถึง 28 เสียง ซึ่งรัฐบาลสหพรรค
คงต้องหันมาให้ความสนใจไม่มากนักน้อย คาดว่านายสุจินต์ เชาววิศิษฐ์ คงต้องการใช้วิธีการเช่น
นี้เป็นเครื่องมือต่อรองในการได้ประโยชน์ตอบแทนจากรัฐบาล นั่นคือตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการ
ต่าง ๆ ที่ยังไม่มีการแต่งตั้งอีก 4 ตำแหน่ง เพื่อให้ครบจำนวนตามที่รัฐธรรมนูญระบุไว้ และมี
ความพยายามกันอย่างมากมายในหมู่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดสหพรรคที่พยายามวิ่งเต้นเพื่อให้
ได้รับตำแหน่งนี้² เพราะเป็นที่ทราบกันดีว่า ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ปล่อยให้ตำแหน่งรัฐมนตรี

¹ สยามรัฐ (4 มิถุนายน 2518), หน้า 1.

² นายแคล้ว นรปที หัวหน้าพรรคแนวร่วมสังคมนิยมได้วิจารณ์การแยกตัวของกลุ่มสมาชิก
สภาผู้แทนราษฎรจำนวน 28 คน ว่าทำให้ฝ่ายค้านมีโอกาสล้มรัฐบาลได้มากขึ้น

ไปรคณู "ส.ส. แยกพรรคใครละเมิดกติกา," ประชาชาติรายสัปดาห์

2 (3 กรกฎาคม 2518), หน้า 9 - 11. และ "รัฐบาลคึกฤทธิ์จะอายุสั้นเท่านั้นหรือ,"

ประชาชาติรายสัปดาห์ 2 (31 กรกฎาคม 2518), หน้า 6 - 7.

ช่วยว่าการกระทรวงต่าง ๆ วางไว้ 4 ตำแหน่ง เพื่อเป็นเครื่องมือในการเรียกเสียงสนับสนุน
รัฐบาลจากพรรคต่าง ๆ ที่รวมกันเป็นกลุ่มสหพรรค แต่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ไม่ยอมแต่งตั้ง
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในกลุ่มของตน เขาคำรงตำแหน่งดังกล่าว

ปัญหาความวุ่นวายของรัฐบาลนอกจากเกิดขึ้นในหมู่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่าย
สนับสนุนรัฐบาลแล้ว ยังเกิดปัญหาในคณะรัฐมนตรีเองอีกด้วย มูลเหตุสำคัญของการขัดแย้งกันใน
คณะรัฐมนตรีเกิดจากฐานะของรัฐบาลสหพรรคซึ่ง ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ต้องจัดสรรตำแหน่ง
ทางการเมืองให้ทุกฝ่าย ขณะที่ขาดอุมการร่วมกันเพราะขาดการประสานประโยชน์ในพรรคต่างๆ
เช่น การแตกแยกของรัฐมนตรีในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ คือ นายทวีช กลิ่นประทุม รัฐมนตรี
ว่าการฯ หัวหน้าพรรคธรรมสังคมกับ นายคาบชัย อัครราช รัฐมนตรีช่วยว่าการฯ สังกัดพรรคชาติ
ไทย และนายอนันต์ ด้กดิ์ประไพ รัฐมนตรีช่วยว่าการฯ สังกัดพรรคไท ซึ่งรัฐมนตรีช่วยการฯ
ทั้งสอง ได้ยื่นหนังสือถึงนายกรัฐมนตรีประกาศลาออกจากรัฐมนตรีร่วมคณะ โดยกล่าวว่า นายทวีช
กลิ่นประทุม พยายามกุมอำนาจสั่งการสำคัญไว้แต่เพียงผู้เดียว ไม่แบ่งงานให้ทำ อันเป็นการ
สะท้อนให้เห็นการแสวงหาผลประโยชน์ของพรรคต่าง ๆ ที่เข้ามารวมกันเป็นรัฐบาลสหพรรค จน
เกิดการแตกแยกกันและก่อให้เกิดการขาดความเป็นเอกภาพในคณะรัฐบาลในที่สุด

สภาพดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาในการบริหารงานของรัฐบาลในกระทรวงอื่น ๆ
อีกไม่น้อย และแม้ว่าเรื่องจะเปิดเผยภายหลังการสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน
ก็ตาม แต่ปัญหาดังกล่าวย่อมเกิดขึ้นต่อเนื่องมาจนแล้ว นั่นคือกรณี พ.ต.ท.บุญเลิศ เลิศปรีชา
รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยลาออกจากตำแหน่งเมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม พ.ศ. 2518
แสดงความน้อยใจที่มีการเอาเกมการเมืองแบบประชาธิปไตยมาใช้เป็นเครื่องมือ โดยสมาชิกสภา
ผู้แทนราษฎร ได้ตั้งกลุ่มกล่าวโจมตีกันว่าไม่อาจแก้ปัญหาโจรผู้ร้ายภาคใต้ได้ทันที ทั้ง ๆ ที่ปัญหานี้
ดำเนินการมาเป็นเวลานานกว่า 20 ปี นอกจากนั้นเมื่อ พ.ต.ท.บุญเลิศ เลิศปรีชา เสนอขอ
โยกย้ายข้าราชการที่ประพฤติชั่วเร็วเป็นผู้หนุนหลังบรรดาโจรผู้ร้ายทั้งหลายในภาคใต้ ก็กลับถูก
นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ รัฐมนตรีมหาดไทยระงับเรื่องไว้ทำให้ไม่สามารถจะดำเนินการได้เต็มที่
เป็นการแสดงถึงการขาดการประสานงานกันเพราะการหวงอำนาจและกีดกันงานซึ่งกันและกัน
ทำให้เกิดอุปสรรคในการดำเนินงานจนเกิดการผลัดกันในกลุ่มผู้นำพรรคต่าง ๆ ที่รวมเป็นรัฐบาล
อย่างกว้างขวาง ถึงขนาด พล.ต.ประมาณ อภิเรภัส ร้องนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการ

กระทรวงกลาโหม สังกัดพรรคชาติไทยเรียกร้องให้มีการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีเสียใหม่¹

ผลจากความแตกแยกของกลุ่มสหพรรคดังกล่าว ทำให้พรรคฝ่ายค้านโดยเฉพาะพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งเป็นพรรคฝ่ายค้านที่ใหญ่ที่สุดพยายามหาทางให้รัฐบาลลาออกด้วยการเตรียมอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาล ดังที่นายสุรินทร์ มาศดิตถ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดนครศรีธรรมราช สังกัดพรรคประชาธิปัตย์ ได้เปิดเผยเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2518 ว่า จะให้โอกาสรัฐบาลในการปราบโจรภาคใต้ให้รวมภายใน 5 วัน หลังจากนั้นหากรัฐบาลไม่สามารถดำเนินการได้จะเสนอพรรคประชาธิปัตย์อภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลทันที

การตัดสินใจเพื่อสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างรวดเร็ว ทั้ง ๆ ที่รัฐบาลเพิ่งบริหารงานได้เพียง 3 เดือน จึงน่าจะมีมูลเหตุสำคัญประการหนึ่งมาจากสภาพการเมืองภายในมากที่สุด โดยเฉพาะปัญหาเรื่องความขัดแย้งระหว่างพรรคการเมืองในกลุ่มสหพรรค² การเดินทางไปสาธารณรัฐประชาชนจีนจึงเท่ากับเป็นการเสริมสร้างบารมีของตัวเอง ขณะเดียวกันเพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงจากปัญหภายใน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการแตกแยกกันของรัฐบาลสหพรรค ซึ่งหากยังคงอยู่ในประเทศต่อไปอาจถูกเสนอญัตติเพื่ออภิปรายลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาล เพราะพรรคประชาธิปัตย์กำลังเตรียมดำเนินการอยู่แล้ว³ และหากจะเลือกวิธียุบสภาเพื่อให้มีการเลือกตั้งใหม่ก็อาจไม่เหมาะสม แม้ว่าพรรคกิจสังคมของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์

¹ "รัฐบาลคึกฤทธิ์อายุจะสั้นเท่านั้นหรือ," ประชาชาติรายสัปดาห์, หน้า 6 - 7.

² ไปรคคู เขียน วีระวิทย์, "สัมภาษณ์," รวมประชาชาติ (19 กรกฎาคม 2518), หน้า 2. สืบแสง พรหมบุญ, "อภิปราย," ประชาธิปัตย์, หน้า 3. และกึ่งสกาล ศรีวิวัฒน์, "คึกฤทธิ์กับการเยือนจีน," ประชาธิปัตย์, หน้า 4.

³ คำกล่าวของนายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ ในโอกาสเลี้ยงฉลองความสำเร็จของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรีในการสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งเป็นเครื่องยืนยันความคิดดังกล่าวได้เป็นอย่างดีคือว่า "นับแต่รัฐบาลได้รับการรับรองจากสภาแล้ว บรรยากาศก็ดีขึ้นเรื่อย ๆ ในสภาไม่มีการต่อต้านรัฐบาลอย่างรุนแรง จนกระทั่งบังคับฝ่ายค้านและฝ่ายรัฐบาลเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันจนไม่รู้ว่าฝ่ายไหนเป็นฝ่ายรัฐบาล"

ไปรคคู ประชาธิปัตย์ (11 กรกฎาคม 2518), หน้า 1, 12.

ปราโมช อาจได้รับเลือกเข้ามาเป็นเลขาธิการมากก็ตาม เพราะรัฐบาลเพิ่งจะเข้าบริหารประเทศได้เพียง 3 เดือนเท่านั้น การตัดสินใจสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างรวดเร็วจึงเป็นการเสริมสร้างเสถียรภาพและความมั่นคงให้กับรัฐบาลอีกด้วย ปัญหาการแตกแยกของรัฐบาลสหพรรคจึงกลายเป็นตัวเร่งให้รัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช รับผิดชอบต่อเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีนในระยะเวลาอันรวดเร็ว ทั้ง ๆ ที่รัฐบาลมิได้กำหนดระยะเวลาที่แน่นอนตายตัวเอาไว้

โดยสรุปแล้วการตัดสินใจของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ในการสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนจึงเป็นการดำเนินนโยบายที่สอดคล้องกับปัจจัยภายในคือ เพื่อสามารถสร้างเสถียรภาพและความมั่นคงให้กับทั้งรัฐบาลและประเทศโดยรวม อันเป็นความหวังว่าการสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนจะช่วยให้ไทยเป็นกลางของไทยประสบผลสำเร็จ โดยควบคู่ไปกับการสร้างความเป็นธรรมในทางเศรษฐกิจภายใน การดำเนินนโยบายดังกล่าวได้รับความเห็นชอบจากกลุ่มพลังทางการเมืองภายในอย่างกว้างขวางพอสมควร ทั้งจากกลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มอิทธิพลและพรรคการเมือง มติมหาชนและสื่อมวลชน ก็จะเป็นผลดีต่อการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจภายในบางประการ รวมทั้งจะช่วยเสริมสร้างเสถียรภาพให้กับรัฐบาลซึ่งไม่ค่อยมั่นคง ให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมากยิ่งขึ้นอีกด้วย

ข. ความเกี่ยวข้องกับปัจจัยภายนอก การดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยสมัยรัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ที่ตัดสินใจสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนนั้น นอกจากเป็นผลผลักดันจากปัจจัยภายในแล้ว ปัจจัยภายนอก ก็มีอิทธิพลเช่นกัน บารายกพิจารณาปัจจัยสำคัญดังกล่าวได้ดังนี้

1. สถานการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศในอินโดจีนที่มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของกลุ่มประเทศในอินโดจีนเป็นระบอบคอมมิวนิสต์ทั้งในเวียดนาม กัมพูชา และลาว ส่งผลผลักดันให้ไทยต้องตัดสินใจสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีน เพื่อให้สอดคล้องกับบรรยากาศของการเมืองระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไปในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ สถานการณ์ทางการเมือง

เมืองระหว่างประเทศดังกล่าวคือ

๓) วิกฤตการณ์ทางการเมืองในเวียดนาม เมื่อประธานาธิบดีเจียงวันมินห์แห่งเวียดนามได้ประกาศทางวิทยุยอมจำนนต่อรัฐบาลคณะปฏิวัติเฉพาะกาลโดยไม่มีเงื่อนไขเมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2518 ถือเป็นกาลสิ้นสุดสงครามเวียดนาม ซึ่งดำเนินมาเป็นเวลานานถึง 15 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 - 2518 ตลอดระยะเวลาดังกล่าว นโยบายต่างประเทศของไทยได้ผูกพันกับนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ของสหรัฐอเมริกา ซึ่งสนับสนุนเวียดนามใต้เพื่อต่อต้านเวียดนามเหนือมาตลอด การยุติสงครามเวียดนามและยอมถอนตนออกไปจากเวียดนาม จึงมีผลกระทบต่อการค้านโยบายต่างประเทศของไทยที่ผูกพันกับสหรัฐอเมริกาโดยตรง

ตั้งแต่สงครามเวียดนามเริ่มดำเนินมาตั้งแต่ พ.ศ. 2503 เป็นต้นมา สหรัฐอเมริกาได้ลดตัวเข้ามาผูกพันมากขึ้นทุกขณะ สภาพดังกล่าวเปลี่ยนแปลงไปเมื่อประธานาธิบดีนิกสันได้ประกาศลัทธิจีนใน ปี พ.ศ. 2512 ที่จะถอนตนออกไปจากสงครามเวียดนาม นโยบายใหม่ของสหรัฐอเมริกาต้องการให้ชาวเวียดนามใต้พึ่งตนเอง โดยสหรัฐอเมริกาจะให้การสนับสนุนกำลังทหารทางอากาศและอาวุธยุทโธปกรณ์ และได้มีการตกลงเจรจาสันติภาพกันที่กรุงปารีส โดยสหรัฐอเมริกาตกลงจะถอนทหารออกจากเวียดนามทั้งหมดภายในเวลา 6 เดือน หลังจากกลุ่มแนวร่วมปลดแอกแห่งชาติเวียดนาม (เวียกง) และเวียดนามเหนือลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพตกลงให้มีการเลือกตั้งประธานาธิบดีเวียดนามใต้อีกครั้งหนึ่ง โดยเมืองกัการระหว่างประเทศเป็นผู้ควบคุม และยอมให้กลุ่มการเมืองทุกกลุ่มในเวียดนามใต้ ซึ่งรวมทั้งพวกเวียกงเข้าสมัครแข่งขันเลือกตั้งครั้งเดียว ทั้งนี้ให้ประธานาธิบดีและรองประธานาธิบดีเวียดนามใต้ลาออกจากตำแหน่งก่อนเลือกตั้งอย่างน้อย 1 เดือน นอกจากนั้นสหรัฐอเมริกาจะให้ความช่วยเหลือทางด้านการเศรษฐกิจแก่รัฐบาลเวียดนามใต้ เป็นจำนวนมากภายหลังการหยุดยิง แต่ฝ่ายเวียดนามเหนือและพวกเวียกงต้องการให้สหรัฐอเมริกาถอนทหารพร้อมอาวุธยุทโธปกรณ์ทั้งหมดออกจากเวียดนามใต้โดยไม่มีเงื่อนไข นอกจากนั้นสหรัฐอเมริกาจะต้องเลิกสนับสนุนรัฐบาลเวียดนามใต้อีกด้วย และชดเชยค่าปฏิกรรมสงครามให้แก่เวียกงและเวียดนามเหนือที่กองทัพได้ยึด และได้รับความเสียหายในระหว่างที่เกิดสงครามอีกด้วย¹ แต่เวียดนามเหนือและเวียกงไม่ยอมรับข้อเสนอ

¹ จักรสิน พิเศษสาร, 30 ปีของสงครามกู้อิสรภาพเวียดนาม (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดวงกมล, 2519), หน้า 218 - 219.

สันติภาพของประธานาธิบดีนิกสัน เพราะกล่าวว่าประธานาธิบดีนิกสันจะได้รับเลือกตั้งอีกครั้งหนึ่ง และจะกลับให้การสนับสนุนทางทหารแก่เวียดนามใต้อีก อีกทั้งกล่าวว่าประธานาธิบดีนิกสันจะหาทางตกลงกับสหภาพโซเวียตและสาธารณรัฐประชาชนจีน เพื่อผลักดันให้เวียดนามเหนือต้องยอมรับข้อตกลงยุติสงคราม¹ ดังนั้นข้อเสนอสันติภาพของประธานาธิบดีนิกสัน จึงต้องล้มเหลวลง

ในช่วงนี้สาธารณรัฐประชาชนจีนได้เปลี่ยนนโยบายในการให้การสนับสนุนเวียดนามเหนือ โดยได้ประกาศเป็นทางการเป็นครั้งแรกในหนังสือพิมพ์ประชาชนรายวัน ฉบับที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ. 2514 สนับสนุนแผนการที่จะยุติสงครามเวียดนามโดยสันติวิธีด้วยการสนับสนุนข้อเสนอ 7 ข้อของผู้แทนเวียกงที่ปารีส เนื่องจากสาธารณรัฐประชาชนจีนเห็นว่าการดำเนินสงครามอินโดจีนต่อไปจะไม่ช่วยให้สถานะของตนดีขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับสหภาพโซเวียต แต่ตรงกันข้ามหากสถานะของสหรัฐอเมริกาอ่อนแอลงในเอเชีย ฝ่ายที่จะได้ประโยชน์คือสหภาพโซเวียต ที่เพิ่มความช่วยเหลือให้กับเวียดนามเหนือ และพยายามสร้างสัมพันธอันดีกับประเทศในเอเชียอาคเนย์โดยเสนอระบบความมั่นคงร่วมกันในเอเชีย (Asian Collective Security System) ตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2521² ซึ่งฝ่ายเวียดนามเหนือแสดงความไม่พอใจนโยบายการผ่อนคลายความตึงเครียดของสาธารณรัฐประชาชนจีนต่อสหรัฐอเมริกา อันเป็นโอกาสดีของสหภาพโซเวียต คือ ประธานาธิบดีนิกโซน ได้เดินทางไปเยือนฮานอยอย่างเป็นทางการในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2514 ทำสัญญาตกลงให้ความช่วยเหลือทางทหารและเศรษฐกิจแก่เวียดนาม

¹ ปรกฤษณ์ J.L.S. Girling, "The Changing Role of the United States in Southeast Asia," in New Direction in the International Relations of Southeast Asia : The Great Powers and Southeast Asia, Edited by Lau Teik Soon (Singapore : Singapore University Press for ISEAS, 1973), p. 88.

² กุสุมา สนิทวงศ์, "บทบาทของจีนในอนาคตของความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอินโดจีน," วารสารสังคมศาสตร์ 12 (กรกฎาคม 2518), หน้า 105.

เหนือเป็นอันมาก¹ อันเป็นผลให้ประเทศทั้งสองมีความสัมพันธ์กันแน่นแฟ้นยิ่งขึ้นมากกว่าที่
เวียดนามเหนือมีกับสาธารณรัฐประชาชนจีนในเวลาต่อมา

ผลการเจรจาไม่เป็นที่ตกลง ฝ่ายเวียดนามเหนือจึงรุกใหญ่ตั้งแต่ปลายเดือนมีนาคม
พ.ศ. 2515 เป็นต้นมา โดยได้รับการสนับสนุนทางด้านการทหารจากสหภาพโซเวียต และสาธารณรัฐ
ประชาชนจีน จึงได้เปลี่ยนโฉมจากสงครามแบบกองโจรมาเป็นสงครามแบบเผชิญหน้า² ซึ่งฝ่าย
เวียดนามเหนือสามารถยึดครองพื้นที่ของเวียดนามใต้ไว้ได้เป็นอันมาก การเจรจายังไม่ประสบ
ผลสำเร็จ จนกระทั่งประธานาธิบดีนิกสันได้รับเลือกให้เป็นประธานาธิบดีอีกสมัยหนึ่ง สหรัฐอเมริกา
จึงได้ยื่นคำขาดให้ฝ่ายเวียดนามเหนือปฏิบัติตามข้อเสนอของตนภายใน 72 ชั่วโมง แต่ไม่สำเร็จ
จึงได้ทำการโจมตีเวียดนามเหนือ โดยการทิ้งระเบิดเหนือเส้นทางที่ 20 แถบภูมิพิภพทั้งหมดทั้งภายใน
ในประเทศและภายนอกประเทศคัดค้าน ประกอบกับการยื่นหยักต่อสู้อย่างเด็ดเดี่ยวของรัฐบาล
เวียดนามเหนือและเวียกง ทำให้ประธานาธิบดีนิกสันต้องประกาศหยุดยิงและหยุดทิ้งระเบิด และ

¹โปรดดูรายละเอียดใน Kenneth P. Landon, "The Impact of the Sino-American Detente on the Indochina Conflict," in Sino-American Detente and Its Policy Implication Edited by Gene T. Hsiao (New York : Praeger Publishers Inc., 1974), p. 210.

²เวียดนามเหนือพยายามวางตัวเป็นกลาง ในความขัดแย้งระหว่างสาธารณรัฐประชา
ชนจีนและสหภาพโซเวียต เพราะหากจะรับความช่วยเหลือจากสหภาพโซเวียตฝ่ายเดียว ก็มีปัญหา
เพราะอยู่ไกลต้องส่งความช่วยเหลือทางอากาศหรือทางเรือ ซึ่งสิ้นเปลืองและล่าช้าเพราะไม่ได้
ได้รับความร่วมมือจากสาธารณรัฐประชาชนจีนให้เดินทางผ่าน และหากจะรับความช่วยเหลือจาก
สาธารณรัฐประชาชนจีนฝ่ายเดียว ก็มีปัญหาว่าเมื่อปราศจากคู่แข่งชั้นสาธารณรัฐประชาชนจีนอาจ
ลดความช่วยเหลือ และอาจเป็นการเปิดทางให้อิทธิพลของสาธารณรัฐประชาชนจีนเข้ามาครอบ
ครองเวียดนามใต้ นอกจากนั้นสหภาพโซเวียตและยุโรปตะวันออกยังให้ความช่วยเหลือในการ
พัฒนาอุตสาหกรรมและกำลังอาวุธที่ทันสมัยกว่าสาธารณรัฐประชาชนจีนอีกด้วย

โปรดดู P.J. Honey, Communism in North Vietnam : Its Role in The Sino-Soviet Dispute (Connecticut : Greenwood Press, Publishers, 1973), pp. 176 - 180.

เสนอให้เวียคนามเหนือเปิดเจรจากันระหว่างวันที่ 8 - 24 มกราคม พ.ศ. 2516 โดยได้มีการลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพในวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2516¹ สัญญานี้มีความยาวทั้งหมด 9 บท รวม 23 มาตรา ประกอบด้วยเอกสารบางอย่างผนวกเอาไว้ด้วย เพื่ออธิบายข้อกำหนดทางเทคนิคและรายละเอียดต่าง ๆ เนื้อหาของสัญญารอบคอบตั้งแต่การหยุดยิง การถอนทหาร การตกลงความขัดแย้งระหว่างคู่อริคือ รัฐบาลเวียคนามใต้และเวียคกง การรวมเวียคนามทั้งสองภาคเข้าด้วยกัน ตลอดจนถึงข้อตกลงบางประการเกี่ยวกับกัมพูชาและลาว

สาระสำคัญของสนธิภาพครั้งที่ 2 คือ เรื่องข้อตกลงหยุดยิงและการถอนทหาร ห้ามทุกฝ่ายเพิ่มกำลังทหารและอาวุธยุทโธปกรณ์เข้าไปในเวียคนามใต้ ห้ามทหารเวียคนามเหนือที่อยู่ในเวียคนามใต้ 145,000 คน ปฏิบัติการใด ๆ โดยทุกฝ่ายจะตกลงกำลังทหารประจำการ โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาจะต้องถอนทหารของตนและพันธมิตรออกจากเวียคนามใต้ภายใน 15 วัน หลังการลงนามในสัญญาทันทีที่มีการหยุดยิง ให้รัฐบาลเวียคนามใต้และรัฐบาลเวียคกง โดยร่วมมือกับฝ่ายเป็นกลาง จัดตั้งสภาฟื้นฟูสัมพันธ์ภาพแห่งชาติเพื่อจัดเลือกตั้งทั่วไปขึ้น เพื่อปกครองตนเอง โดยอิสระ สำหรับการรวบรวมเวียคนามเหนือและเวียคนามใต้ให้กระทำโดยสันติวิธีระหว่างทั้งสองรัฐบาล โดยให้ถือเส้นขนานที่ 17 เป็นเขตปลอดทหารชั่วคราว

อย่างไรก็ดีทั้งสหรัฐอเมริกาและเวียคนามเหนือต่างก็กล่าวหากันว่า แต่ละฝ่ายละเมิดสัญญาก่อนด้วยการละเมิดการหยุดยิง เพราะมีการลอบโจมตีและทิ้งระเบิดตามพื้นที่ต่าง ๆ ตลอดเวลา ทั้ง ๆ ที่ได้ลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพแล้ว เนื่องจากไม่ต้องการให้ฝ่ายตนเสียเปรียบฝ่ายตรงข้าม แม้ว่าสหรัฐอเมริกาให้การสนับสนุนด้วยการส่งกำลังทหารอากาศและเครื่องบินรบ พร้อมทั้งระเบิดมาให้แก่รัฐบาลเวียคนามใต้เพิ่มขึ้น แต่รัฐบาลของประธานาธิบดีเหิงย่นวัน เทียวก็ไร้ประสิทธิภาพ เพราะเพิ่มไปด้วยการคอร์รัปชัน ทำให้รัฐบาลขาดเสถียรภาพ ฝ่ายค้านและนักศึกษาได้เดินขบวนเรียกร้องให้รัฐบาลลาออก สหรัฐอเมริกาไม่สามารถเพิ่มความช่วยเหลือเวียคนามใต้ได้อีกต่อไป เพราะรัฐสภาตั้งงบประมาณช่วยเหลือเวียคนามใต้ทั้งทางด้านการทหาร

¹โปรดดูรายละเอียดของสัญญาสันติภาพใน คณะกรรมการนักศึกษา คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, "ความตกลงเรื่องยุติสงครามและฟื้นฟูสันติภาพในเวียคนาม," (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิชเชนส์, 2516), หน้า 39 - 54.

และด้านการเงินเป็นจำนวนมาก¹ พร้อมกันนั้นได้มีการอพยพชาวอเมริกันออกจากไซ่ง่อน อันเป็นสัญญาณให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์โครัฐาสหรัฐอเมริกาได้ตั้งไซ่ง่อนแล้ว ฝ่ายคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือและเวียกงจึงได้โจมตีข้ามเส้นขนานที่ 17 เข้ายึดเมืองต่าง ๆ ของเวียดนามใต้ไว้ได้ประมาณ 1 ใน 3 ของประเทศ ประธานาธิบดีเหงียนวันเทียวไม่สามารถแก้ปัญหาของประเทศได้ บรรคานายทหารต่างก็เรียกร้องให้เขาลาออกจากตำแหน่ง จนในที่สุดประธานาธิบดีเหงียนวันเทียวไม่อาทนต่อเสียงเรียกร้องของประชาชน และภาวะบีบคั้นทางการเมืองได้ จึงประกาศลาออกจากตำแหน่งเมื่อวันที่ 21 เมษายน พ.ศ. 2518 แล้วเดินทางไปยังสหรัฐอเมริกา ทั้งภาวะความรับผิดชอบให้นายพลตรันวันเฮือง รักษาการแทนได้ 7 วัน แต่ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ นายพลเคื่องวันมินห์หรือ "มินห์ใหญ่" ได้เข้าเป็นประธานาธิบดีแทน และได้เรียกร้องให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์หยุดยิงเพื่อเปิดการเจรจาและหาทางปรองดองกันต่อไป พร้อมทั้งรับปากว่าจะปลดปล่อยนักโทษการเมืองทั้งหมดที่ถูกขังกุมในสมัยรัฐบาลประธานาธิบดีเหงียนวันเทียว และจะปฏิบัติตามสนธิสัญญาสันติภาพที่กรุงปารีสอย่างเคร่งครัด

ในที่สุดฝ่ายเวียดนามเหนือและเวียกงได้รุกประชิดเข้าไปใกล้กรุงไซ่ง่อนทุก ๆ ด้าน พร้อมทั้งโค่นขอเสนอให้รัฐบาลเวียดนามใต้จัดการถอนทหารสหรัฐอเมริกาออกไปทั้งหมด โดยเร็วที่สุด ซึ่งรัฐบาลได้ออกประกาศให้สหรัฐอเมริกาปิดสถานทูตและให้เจ้าหน้าที่สถานทูตออกจากไซ่ง่อนภายใน 24 ชั่วโมง ในวันที่ 28 เมษายน พ.ศ. 2518 แยกกองทัพของฝ่ายคอมมิวนิสต์เข้าประชิดกรุงไซ่ง่อนได้ระดมยิงค่ายปืนใหญ่จรวดและรถถังทุกค่าย ในที่สุดประธานาธิบดีเคื่องวันมินห์ได้ประกาศยอมแพ้อย่างไม่มีเงื่อนไข ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งกรุงไซ่ง่อนเมื่อวันที่

1ประธานาธิบดีฟอร์ด ได้แสดงให้เห็นถึงท่าทีของสหรัฐอเมริกาโดยกล่าวว่า "สำหรับสงครามในเวียดนามยุติลงแล้ว ชาวอเมริกันเบื่อหน่ายสงครามที่ทำให้เขาสูญเสียชีวิตและเงินเป็นจำนวนมาก ชาวอเมริกันต้องตายลงถึง 56,000 คน บาดเจ็บ 303,000 คน และหมดเงินไป 141 ล้านเหรียญ"

โปรดดู อุนตา นพคุณ, "วิกฤตการณ์อินโดจีน 2518," จุลสารชุดเบ็องหลังเหตุการณ์ปัจจุบัน 7 (มิถุนายน 2518), หน้า 33.

30 เมษายน พ.ศ. 2518¹ ทางฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้ประกาศให้ทหารเวียคนามใต้ทุกคนวางอาวุธ พร้อมกับประกาศว่า รัฐบาลเฉพาะกาลแห่งเวียคนามใต้หรือเวียกงได้จัดตั้งรัฐบาลชั่วคราวขึ้นปกครองเวียคนามใต้แล้ว โดยมีเหงียนพันคัพัต เป็นประธานาธิบดี กรุงไซงอนเปลี่ยนชื่อใหม่เป็น กรุงโฮจิมินห์

ลักษณะของชาตินิยมของเวียคนามใต้ต้องการเป็นอิสระจากอิทธิพลของต่างชาติ แม้จะสามารถขจัดอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาออกไปได้ แต่เวียคนามใต้ก็มีแนวโน้มที่จะใช้นโยบายเป็นกลางและอิสระในความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนและสหภาพโซเวียต เพราะสถานอหัมคศรัทธากับความจริงใจของทั้งสองมหาอำนาจ เมื่อทั้งสาธารณรัฐประชาชนจีนและสหภาพโซเวียตหันไปปรับความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกา ในปี พ.ศ. 2515 อย่างไรก็ดีในระยะหลังมีแนวโน้มว่าเวียคนามจะมีความสัมพันธ์กับสหภาพโซเวียตมากกว่า อันเนื่องมาจากการให้ความช่วยเหลือมากขึ้นกับสงครามเวียคนามช่วงหลัง เวียคนามจึงจะกลายเป็นเวทีของความขัดแย้งระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนกับสหภาพโซเวียตในแถบเอเชียอาคเนย์แทน

ข) ปัญหาทางการเมืองในกัมพูชาและลาว วิกฤตการณ์ทางการเมืองในเวียคนามมีผลเกี่ยวเนื่องโดยตรงต่อสงครามในกัมพูชาและในลาว เพราะเป็นปัญหาความขัดแย้งภายในประเทศที่มหาอำนาจที่มีอำนาจตรงกันข้ามให้การสนับสนุนในลักษณะเดียวกัน คือ สหรัฐอเมริกาให้การสนับสนุนฝ่ายเสรีซึ่งส่วนใหญ่เป็นรัฐบาลทหาร และสหภาพโซเวียตกับสาธารณรัฐประชาชนจีนให้การสนับสนุนฝ่ายคอมมิวนิสต์ ดังนั้นเมื่อสงครามเวียคนามยุติลงโดยฝ่ายคอมมิวนิสต์เป็นฝ่าย

¹ประธานาธิบดีเจียงวันมินห์ได้ประกาศทางวิทยุยอมจำนนต่อรัฐบาลคณะปฏิวัติเฉพาะกาลโดยไม่มีเงื่อนไขว่า "ข้าพเจ้าเชื่อว่าการประนีประนอมระหว่างคนญวนด้วยกันจะช่วยไม่ให้มีการนองเลือดอย่างไร เหตุ และภัยเหตุผลดังกล่าวข้าพเจ้าขอวิงวอนให้ทหารของสาธารณรัฐเวียคนามยุติการต่อสู้และตั้งอยู่ในที่นั้นด้วยความสงบ การยอมแพ้เป็นสิ่งที่จะต้องทำเพราะจะช่วยไม่ให้มีการสูญเสียชีวิต"

โปรดดู อุททา นพคุณ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 36 - 37 และ Denzil Peiris, "When Guns Did the Talking," Far Eastern Economic Review, (May 1975), pp. 11 - 13.

ชนะ จึงยอมส่งผลกระทบถึงชัยชนะของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในกัมพูชาและลาวด้วย เหตุผลสำคัญประการหนึ่งคือสหรัฐอเมริกา ซึ่งให้ความสนับสนุนฝ่ายรัฐบาลทหาร ในประเทศอินโดจีนมาโดยตลอด ต้องถอนตัวออกไปอันหมายถึงความพ่ายแพ้ตนเอง นอกจากนั้นฝ่ายคอมมิวนิสต์เวียดนามยังให้การสนับสนุนฝ่ายคอมมิวนิสต์ในกัมพูชาและลาวด้วย จึงทำให้ประสบชัยชนะเร็วขึ้น

1) วิกฤตการณ์ในกัมพูชา สำหรับสงครามในกัมพูชาซึ่งได้ต่อสู้ยืดเยื้อมาเป็นเวลา 5 ปี ก็ใกล้ถึงเขตนั่น โดยรัฐบาลของจอมพลลอนนอลได้ประกาศยอมแพ้กองทัพเขมรแดง โดยไม่มีเงื่อนไขเมื่อวันที่ 17 เมษายน พ.ศ. 2518 ทั้งนี้นับตั้งแต่เมื่อจอมพลลอนนอลได้ทำการรัฐประหารล้มรัฐบาลของเจ้าโรคมสืหนู เมื่อวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2513 ด้วยความสนับสนุนของสหรัฐอเมริกาซึ่งไม่พอใจนโยบายของเจ้าสืหนู ที่ดำเนินนโยบายที่ค่อนข้างจะเป็นกลางสำคัญเพราะสหรัฐอเมริกาต้องการใช้ประเทศกัมพูชา เพื่อเป็นประโยชน์ในด้านส่งอาวุธและกำลังพลเข้าโจมตีฝ่ายเวียดนามเหนือ

เวียดนามเหนือเข้ามาบีบหนทางเกี่ยวข้องกับสงครามในกัมพูชามากขึ้น เมื่อรัฐบาลจอมพลลอนนอลขึ้นครองอำนาจ โดยประกาศสนับสนุนแนวร่วมแห่งชาติกัมพูชา ตั้งแต่วันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2513 เพราะความล้มเหลวในการเจรจาที่จะใช้ดินแดนกัมพูชาเพื่ออารักขาเส้นทางขนส่งของกวนตงกัมพูชา ซึ่งเดิมแม่ฝ่ายเวียดนามเหนือจะสนับสนุนพวกเขมรแดงในสมัยเจ้าสืหนู แต่ก็มีได้เป็นไปในทางส่งเสริมให้ต่อต้านรัฐบาล¹ เมื่อรัฐบาลจอมพลลอนนอลเริ่มกวาดล้างทำลายที่ตั้งของพวกคอมมิวนิสต์เวียดนาม โดยร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาและเวียดนามใต้ ทหารเวียดนามเหนือและเวียกงก็เคลื่อนที่ลึกเข้าไปในดินแดนกัมพูชามากยิ่งขึ้น และเริ่มปฏิบัติการจัดตั้งกองทหารแบบกองโจรเพื่อต่อต้านทหารรัฐบาลกัมพูชา อันเป็นเหตุให้กัมพูชาเข้าร่วมในสงครามอินโดจีนในที่สุด ทั้ง ๆ ที่เจ้าโรคมสืหนูได้พยายามหลีกเลี่ยงเสมอมา

¹Jonathan Unger, "Mao's Indochina Tactic" in Cambodia The Widening War in Indochina, Edited by Jonathan S. Grant, et. al., (New York : Washington Square Press, 1971), pp. 88 - 89.

อย่างไรก็ดีสาธารณรัฐประชาชนจีนก็ได้มีส่วนช่วยให้ฝ่ายเขมรแดงประสบชัยชนะ เพราะได้ให้ความช่วยเหลือทางทหารและเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการรับรองการจัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นของเจ้านโรคมสีหนุในปักกิ่ง ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2513 สาธารณรัฐประชาชนจีนได้ส่งอุปกรณ์และอาวุธสำหรับทหาร 30,000 คน และในเดือนมกราคม พ.ศ. 2516 ก่อนหน้าการหยุดยิงในเวียดนามเล็กน้อย เจ้าสีหนุก็แถลงอีกว่าสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ส่งอาวุธยุทโธปกรณ์ใหม่ๆ ไปให้พอที่จะทำการรบได้อีก 2 ปี ขณะที่เวียดนามเหนือก็มีบทบาทในโครงสร้างของแนวร่วมแห่งชาติทุกระดับในเขตปลดปล่อย¹ ส่วนสหรัฐอเมริกาให้ความช่วยเหลือกับรัฐบาลจอมพลลอนนอลมากขึ้น โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2517 สหรัฐอเมริกาให้ความช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจเป็นเงิน 275.5 ล้านดอลลาร์ และด้านการทหาร 381.3 ล้านดอลลาร์

สงครามในกัมพูชาได้ดำเนินไปในลักษณะที่ฝ่ายกองทัพเขมรแดงได้เปรียบมากยิ่งขึ้น ขณะที่รัฐสภาอเมริกันจำกัดเงินช่วยเหลือกัมพูชา โดยไม่อนุมัติเงินช่วยเหลือที่ประธานาธิบดีฟอร์ดขออนุมัติจากรัฐสภาจำนวน 391.3 ล้านดอลลาร์ และอีก 177 ล้านดอลลาร์ เพื่อช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจเมื่อวันที่ 18 มกราคม พ.ศ. 2518 อีกครั้งหนึ่ง² ในที่สุดกองทัพเขมรแดงก็สามารถยึดครองพนมเปญได้ในที่สุด แม้ว่าสหรัฐอเมริกาจะจัดส่งเสบียงอาหารและยุทธสัมภาระมา

¹ในต้นทศวรรษปี พ.ศ. 2515 แหล่งข่าวรัฐบาลสหรัฐอเมริกาประมาณว่ามีคอมมิวนิสต์เวียดนามในกัมพูชาประมาณ 60,000 ถึง 75,000 คน และฝ่ายเขมรแดงมีกำลังประมาณ 18,000 ถึง 20,000 คน

โปรดดู Mark W. Zacher and R. Stephen Milne, eds., Conflict and Stability in Southeast Asia (New York : Anchor Press Doubleday, 1974), p. 155.

²สมาชิกรัฐสภาฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยที่จะให้ความช่วยเหลือรัฐบาลลอนนอลเพิ่มเติม เพราะเห็นว่ารัฐบาลจอมพลลอนนอลต้องปราศอยู่ที่ไม่ว่าสหรัฐอเมริกาจะช่วยเหลือหรือไม่ และหากช่วยจะกลายเป็นการยืดเวลาการฆ่าฟันและความทุกข์ทรมานของชาวกัมพูชามากยิ่งขึ้น

โปรดดู "Chronology of the War," Bangkok Post (18 April 1975), p. 11.

ช่วยพ่นเมฆทางอากาศเมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2518 ก็ตาม สำหรับบุคคลสำคัญในรัฐบาลใหม่ของกัมพูชาไม่ค่อยเป็นที่เปิดเผยมากนักเนื่องมาจากนโยบายปิดประเทศ ภายใต้รัฐบาลปฏิวัติมีนายพลลอนนอลเป็นนายกรัฐมนตรี และเป็นที่คาดได้ว่าสาธารณรัฐประชาชนจีนจะให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับกัมพูชา ในการสร้างอิทธิพลในอินโดจีนขณะที่สหภาพโซเวียตจะหมดอิทธิพลลงไปแล้ว สาธารณรัฐประชาชนจีนจะมีโอกาสเข้ามาอิทธิพลในกัมพูชามากกว่าในรัฐอื่น ๆ ในอินโดจีน

2) วิกฤตการณ์ในลาว หลังจากที่รัฐบาลผสมชุดต่าง ๆ ของลาวค่อนข้างล้มเหลวไป จนกระทั่งมีการจัดตั้งรัฐบาลผสมของลาวชุดใหม่ขึ้นอีกชุดหนึ่งในปี พ.ศ. 2517 เหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในเวียดนามและกัมพูชา ได้ส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของรัฐบาลผสมลาว โดยเฉพาะเมื่อกองทัพเขมรแดงยึดกรุงพนมเปญได้ในวันที่ 17 เมษายน พ.ศ. 2518 ชัยชนะของเขมรแดงและเวียกงทำให้ฐานะของฝ่ายประเทศลาวเข้มแข็งขึ้นเป็นอันมาก ทั้งในสนามรบและเวทีการเมืองในทางทหาร สามารถยึดจุดยุทธศาสตร์ได้เพิ่มมากขึ้นทุกขณะ และมีการวิพากษ์วิจารณ์โจมตีโดยมีเป้าหมายสำคัญ 3 ประการ คือ ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาหัวผู้นำฝ่ายขวา และอิทธิพลของจักรวรรดินิยมอเมริกา¹

การเคลื่อนไหวของประชาชนในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2518 กังวลว่า ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในรัฐบาลผสมในเวลาต่อมา อันเนื่องมาจากเจ้าสุวรรณหงษ์ไม่มีทางเลือกที่จะต้องยอมประนีประนอมกับฝ่ายประเทศลาว เพราะสหรัฐอเมริกาซึ่งเคยช่วยต่อต้านฝ่ายประเทศลาวได้ถอนตัวออกไปแล้ว โดยรัฐมนตรีฝ่ายขวาในรัฐบาลผสมได้ลาออกไปในวันที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2518 และเจ้าสุวรรณหงษ์ยังหวังที่จะได้ครองอำนาจต่อไป รัฐบาลของเจ้าสุวรรณหงษ์ได้ยอมรับข้อเสนอนี้ทั้งหมดของผู้เดินขบวนที่ปากเซ ซึ่งยึดที่ทำการรัฐบาลมาตั้งแต่วันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2518 มีการเปิดเส้นทางระหว่างเวียงจันทร์กับเขตยึดครองของประเทศลาว

บุคคลที่เข้าร่วมในรัฐบาลผสมซึ่งเป็นกลุ่มฝ่ายซ้ายของเจ้าสุภานุวงศ์ คือ นายภูมี วงศ์วิจิตร เจ้าสุก วงศ์ศักดิ์ และนายสกล เพชราศรี ถูกลูกกันออกจากรัฐบาลผสมเช่นเดียวกับ

¹โปรดดูรายละเอียดใน ไพโรจน์ โพธิ์วงศ์, "ลาว : สู่อารยธรรม," จุดสารชุด เบื้องหลังเหตุการณ์ปัจจุบัน 8 (กุมภาพันธ์ 2519), หน้า 34 - 40.

กลุ่มฝ่ายขวาของเจ้าสุวรมณูมา แต่บุคคลที่เป็นที่เชื่อกันว่าเป็นผู้ใกล้ชิดกับเวียคนามเหนือและมีอิทธิพลอย่างแท้จริงในขบวนการคอมมิวนิสต์ลาวคือ นายหนุ่ย ฟู่นวัน และนายไกรสร พรหมพรหมวิหาร¹ ซึ่งต่อมาได้เป็นบุคคลสำคัญในคณะรัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว คือ นายไกรสร พรหมวิหาร เป็นนายกรัฐมนตรี และนายหนุ่ย ฟู่นวัน เป็นรองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีกระทรวงการเงิน

การเปลี่ยนแปลงในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2518 มีผลให้นักธุรกิจ ทหารที่ตลอดจนราชวงศ์ลี้ภัยมาไทยเป็นจำนวนมาก ทำให้ฝ่ายประเทศลาวเกรงว่าไทยจะถูกใช้เป็นฐานทัพปฏิวัติซ้อน กองกำลังของฝ่ายประเทศลาวจึงได้เคลื่อนไหวเข้ามายังจังหวัดต่าง ๆ ทางภาคใต้ของลาวติดกับชายแดนไทยในวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2518 ที่ปากเซ ท้าแซก อันนำไปสู่การปฏิวัติฐานให้การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง โดยจัดตั้งคณะกรรมการยึดอำนาจขึ้นที่สุวรมเขตเป็นแห่งแรก และกองทัพเวียคนามเหนือได้เคลื่อนจากเวียคนามใต้เข้าไปทางตอนใต้ของลาว เพื่อพยายามรักษาอิทธิพลในลาวเอาไว้ต่อไป ก็ให้ความช่วยเหลือเป็นเงิน 3.5 ล้านดอลลาร์ และช่วยบูรณะถนนไปยังเมืองวินห์ในเวียคนามเหนือเพื่อให้ลาวมีทางออกทะเลนอกไปจากทางไทย ทำให้การมีทหารเวียคนามเหนือในภาคใต้ของลาวเป็นเรื่องถูกต้องเพื่อแข่งขันอิทธิพลกับสาธารณรัฐประชาชนจีน อันเป็นความปรารถนาของสหภาพโซเวียต ที่ต้องการให้เวียคนามเหนือทำหน้าที่แทนในการสกัดอิทธิพลของสาธารณรัฐประชาชนจีน² อิทธิพลของสหภาพโซเวียตในลาว จึงจะมีมากกว่าสาธารณรัฐประชาชนจีนในที่สุด

เหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงในอินโดจีนมีผลกระทบต่อไทยอย่างมาก โดยเฉพาะในเรื่องความมั่นคงของชาติ เพราะเวียคนามเหนือและเวียคนามใต้เมื่อรวมกันแล้วมีอำนาจและอิทธิพลมากขึ้น ขณะที่สหรัฐอเมริกาถอนตัวออกจากบริเวณเอเชียอาคเนย์ ไทยที่เคยดำเนิน

¹Mark W. Zacher and R. Stephan Milne, eds., Conflict and Stability in Southeast Asia, p. 314.

²Mac Alistor Brown and Joseph J. Zasloff, "Laos 1974 : Coalition Government Shoots the Rapids," Asian Survey, 15 (February 1975), p. 178.

นโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ในอินโดจีน จึงมีความจำเป็นต้องปรับนโยบายต่างประเทศเสียใหม่
 สร้างนโยบายผูกมิตรด้วยความจริงใจกับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งรัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช
 ได้กำหนดนโยบายต่างประเทศที่จะสถาปนาความสัมพันธ์กับประเทศคอมมิวนิสต์ในอินโดจีน เพื่อ
 ลดความเป็นศัตรูกับประเทศเพื่อนบ้าน สำหรับเวียดนามเหนือถึงแม้จะไม่มีเครื่องประกันว่าจะละ
 เว้นจากการให้การสนับสนุนต่อขบวนการคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย ก็กับกัมพูชาและลาวซึ่งไทย
 เคยมีบทบาทในการแทรกแซงกิจการภายใน เพราะถือนโยบายเป็นรัฐกึ่งชนลัทธิคอมมิวนิสต์มิให้
 มีเขตแดนประชิดกับไทย รัฐบาลไทยก็มีนโยบายสร้างสัมพันธ์ไมตรีด้วยเช่นกัน

เมื่อศึกษานโยบายของสาธารณรัฐประชาชนจีนต่ออินโดจีน และผลประโยชน์
 ของสาธารณรัฐประชาชนจีนที่ต้องการจำกัดอิทธิพลของเวียดนามในอินโดจีน รวมทั้งอิทธิพลของ
 สหภาพโซเวียตซึ่งอาจรวมมือกับเวียดนามแล้วจะเห็นว่า ไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนมีผล
 ประโยชน์ตรงกันในเรื่องนี้ แต่บทบาทของสาธารณรัฐประชาชนจีนที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทย
 กับอินโดจีนเป็นในทางอ้อม ประโยชน์ที่ไทยจะได้จึงเป็นผลพลอยได้จากการแข่งขันระหว่าง
 สาธารณรัฐประชาชนจีนกับสหภาพโซเวียต และสาธารณรัฐประชาชนจีนกับเวียดนาม¹ จึงเป็น
 ความจำเป็นที่รัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช จะต้องสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับ
 สาธารณรัฐประชาชนจีนเพื่อสร้างดุลแห่งอำนาจกับมหาอำนาจ ซึ่งจะช่วยให้ไทยเป็นกลาง
 ของไทยดำเนินไปให้มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

2. บทบาทของชาติมหาอำนาจที่เข้ามามีผลกระทบต่อการสถาปนาความสัมพันธ์ระหว่าง
ไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ในระหว่างปี พ.ศ. 2510 - 2515 นั้น โครงสร้างแห่งอำนาจ
 ของโลกได้เปลี่ยนแปลงไปจากสภาพดุลอำนาจระหว่างมหาอำนาจ 2 ฝ่าย คือฝ่ายโลกเสรีและ
 ฝ่ายคอมมิวนิสต์มาเป็นสภาพดุลอำนาจหลายฝ่ายระหว่างสหรัฐอเมริกา สหภาพโซเวียต สาธารณ
 รัฐประชาชนจีน ญี่ปุ่น และยุโรปตะวันตก มูลเหตุสำคัญเนื่องด้วยการเปลี่ยนแปลงนโยบายของสหรัฐ
 อเมริกาอันเป็นผลจากความล้มเหลวในสงครามเวียดนาม ทำให้ประธานาธิบดีนิกสันเชื่อว่า
 สันติภาพในโลกอาจเกิดขึ้นได้ด้วยการสร้างดุลแห่งอำนาจหลายฝ่าย ไม่จำเป็นที่สหรัฐอเมริกายัง

¹ กุสุมา สนิทวงศ์, "บทบาทของจีนในอนาคตของความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับ
 อินโดจีน," วารสารสังคมศาสตร์, หน้า 122.

ต้องมุ่งมั่นรักษาสถานภาพของการ เป็นมหาอำนาจอันดับหนึ่งของโลกไว้แต่เพียงผู้เดียวเช่นในอดีต เมื่อไม่มีประเทศใดประเทศหนึ่งมีอำนาจมากกว่าประเทศอื่นหรือมีอำนาจเท่าเทียมกันแล้ว ก็ย่อมไม่เป็นภัยต่อความมั่นคงของโลก¹

ลักษณะที่เปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้เกิดผลกระทบต่อระบบการเมืองระหว่างประเทศ ในช่วงนี้เป็น 2 ส่วน คือ เป็นความสัมพันธ์ในระบบสามเส้าทางการเมืองการทหาร (Political - Military Triangles) ระหว่างสหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐประชาชนจีน และสหภาพโซเวียต และเป็นความสัมพันธ์ในระบบสามเส้าทางเศรษฐกิจการเมือง (Political - Economic Triangles) ระหว่างสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และยุโรป ตะวันตก โดยต่างฝ่ายต่างคอยดวงคูลกันมิให้เกิดความสัมพันธ์ต่อกันมากเกินไป จึงมีลักษณะที่ไม่เชิงเป็นพันธมิตรหรือศัตรูต่อกันอย่างชัดเจน

ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ก็ได้รับผลกระทบโดยตรง ต่อการเปลี่ยนแปลงแห่งอำนาจของมหาอำนาจเช่นกัน กล่าวคือมหาอำนาจทางทหารที่มีบทบาทสำคัญในภูมิภาคคือ สหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียต ขณะที่สาธารณรัฐประชาชนจีน เริ่มมีความสำคัญในฐานะมหาอำนาจที่เคลียร์มากยิ่งขึ้น และญี่ปุ่นยังอ่อนแอกว่ามหาอำนาจทางทหารอยู่ แต่ในแง่เศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์มีมหาอำนาจ 3 ฝ่าย คือ สหรัฐอเมริกา สหภาพโซเวียต และญี่ปุ่น ส่วนสาธารณรัฐประชาชนจีน ยังเป็นประเทศที่จัดอยู่ในประเทศที่กำลังพัฒนา อย่างไรก็ตามในระยะต่อมามหาอำนาจที่มีบทบาททางการเมืองมากที่สุดภูมิภาคนี้ คือ สหรัฐอเมริกาและสาธารณรัฐประชาชนจีน สำหรับสหภาพโซเวียตมีบทบาททางการเมืองลดลงไป²

¹ Donald E. Nuechterlein, United States National Interests in a Changing World (Kentucky : The University Press of Kentucky, 1973), pp. 172 - 173.

² Doak A. Barnett, "The Changing Strategic Balance in Asia," in Sino-American Detente And Its Policy Implications, Edited by Gene T. Hsiao (New York : Praeger Publishers, Inc., 1974), pp. 28 - 29.

สภาพการเปลี่ยนแปลงอำนาจของมหาอำนาจดังกล่าว มีผลให้ประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพใหม่บางน้อยบางตามสถานการณ์และความจำเป็น มหาอำนาจที่มีบทบาทสำคัญที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน คือ สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐประชาชนจีน สหภาพโซเวียต และญี่ปุ่น

ก) สหรัฐอเมริกา จุดเปลี่ยนบทบาทของสหรัฐอเมริกาในเอเชียอาคเนย์ที่สำคัญคือ การประกาศลัทธิคีนันในปี พ.ศ. 2512 เพราะต้องการลดความผูกพันทางทหารที่มีอยู่ด้วยการค่อย ๆ ถอนทหารออกจากเอเชีย แต่จะให้ความช่วยเหลือในทางเศรษฐกิจและการทหารแทนด้วยการใช้กองทัพอากาศและกองทัพเรือออกปฏิบัติการ แทนนโยบายดังกล่าวก็ไม่สามารถช่วยให้เวียดนามใต้สามารถต้านทานฝ่ายเวียดนามเหนือได้ นอกจากนั้นยังเร่งส่งเสริมให้ญี่ปุ่นและเกาหลีใต้เสริมสร้างกำลังทหารของตน และมีแนวโน้มว่าจะให้ญี่ปุ่นเข้าแสดงบทบาทแทนสหรัฐอเมริกาในเอเชีย¹ ประธานาธิบดีคีนัน ซึ่งมี คร. เฮนรี คิสซิงเจอร์ เป็นที่ปรึกษาจึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องหาความสนับสนุนจากทั้งสหภาพโซเวียต และสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งมีอิทธิพลต่อเวียดนามเหนือเพื่อบีบบังคับให้เวียดนามเหนือยอมยุติสงคราม ซึ่งในทางปฏิบัติแม้ว่าเวียดนามเหนืออาจจะได้รับความช่วยเหลือในด้านทหารจากสหภาพโซเวียต คิดเป็นมูลค่ามากกว่าที่ได้

¹ประธานาธิบดีคีนันได้เสนอให้มีการสร้างระบบการเมืองระหว่างประเทศในแปซิฟิกใหม่ ในรูปองค์การสนธิสัญญาเอเชียและแปซิฟิก (The Pacific and Asia Treaty Organization) หรือพาโท (PATO) ให้ประเทศในเอเชียรวมมือกันโดยมีมหาอำนาจทั้ง 4 คือ สหรัฐอเมริกา สหภาพโซเวียต สาธารณรัฐประชาชนจีน และญี่ปุ่น รวมทั้งรวมมือกับประเทศเอเชียอีกชั้นหนึ่ง ทำหน้าที่เป็นพันธมิตรการป้องกันร่วมกันในระหว่างกลุ่มประเทศเอเชีย แผนองค์การร่วมมือทางทหารที่ล้มเหลวเช่นองค์การซีโต้ แต่แผนการนี้ไม่ประสบความสำเร็จ

โปรดดู Richard Hallorand, "The U.S., Asia and Japan : A Proposal for the '70 S," Pacific Community 2 (October 1970), p. 10.

รับจากสาธารณรัฐประชาชนจีนก็ตาม¹ แต่เวียดนามเหนือก็มีอาณาเขตติดต่อกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งช่วยให้เกิดความมั่นใจในการต่อสู้กับเวียดนามใต้อย่างยิ่งยวด เพราะสามารถใช้ดินแดนของสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นที่หลบซ่อนได้

นอกจากนั้นการช่วยเหลือของสาธารณรัฐประชาชนจีนด้วยการให้ข้าว สินค้าอุปโภคบริโภค อารุชนาคเบา กับกระสุนและวัตถุระเบิด ฯลฯ ยังเป็นการสนับสนุนที่เพียงพอที่จะช่วยให้เวียดนามเหนือสามารถดำเนินสงครามกองโจรไปได้² จึงเป็นความจำเป็นที่สหรัฐอเมริกาไม่สามารถจะละเลยการตกลงกับสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ในอันที่จะยุติสงครามเวียดนาม

ในที่สุดประธานาธิบดีนิกสันก็ตัดสินใจที่จะหาทางติดต่อกับสาธารณรัฐประชาชนจีน เพื่อขอความร่วมมือให้ช่วยชักจูงผู้นำเวียดนามเหนือให้ยินยอมยุติสงครามเวียดนาม และคาดว่าหากชักจูงไม่สำเร็จคงหวังที่จะให้สาธารณรัฐประชาชนจีนแตกกับเวียดนามเหนือ เพราะผู้นำเวียดนามเหนือคงจะระแวงผู้นำของสาธารณรัฐประชาชนจีน ที่ไปติดต่อกับสหรัฐอเมริกา ข้อสันนิษฐานจะเป็นกุศโลบายของสหรัฐอเมริกา เพราะขณะที่ประธานาธิบดีนิกสันไปเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีน สหรัฐอเมริกาได้ทิ้งระเบิดเวียดนามเหนือหนักขึ้น³

การที่ประธานาธิบดีนิกสันได้เดินทางไปเยือนกรุงปักกิ่งในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2515 ก็ควยคำนึงถึงผลประโยชน์ของตนเป็นสำคัญ ได้มีการออกแถลงการณ์ร่วมกันว่า สหรัฐอเมริกายอมรับหลักการจีนเดียว และจะถอนทหารอเมริกาออกจากจีนไต้หวันเพื่อลดความตึงเครียดในมหาสมุทรแปซิฟิก ควยเชื่อว่าสาธารณรัฐประชาชนจีนมีที่ลดความสำคัญในการสนับสนุนการปฏิวัติในประเทศต่าง ๆ ลงหลังจากช่วงการปฏิวัติทางวัฒนธรรม โดยมีที่ที่ต่อการเข้าร่วมในประชาคมนานาชาติมากขึ้น และสหรัฐอเมริกาหวังว่าบทบาทใหม่ของสาธารณรัฐประชาชนจีน

¹ Douglas Pike, "North Vietnam in the Year 1972," Asian Survey 13 (January 1973), p. 55.

² Jay Taylor, China and Southeast Asia (New York : Praeger Publishers, 1974), p. 58.

³ เขียน วีระวิทย์, "จีนกับการคลี่คลายความตึงเครียดในเอเชีย," จีนกับสงครามโลก, หน้า 366 - 367.

จะเป็นเครื่องกำปรกัการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและความเป็นกลางในเอเชียอาคเนย์ รวมทั้ง การที่สาธารณรัฐประชาชนจีนมีอาวุธนิวเคลียร์ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ทำให้สหรัฐอเมริกาจำต้อง ยอมประนีประนอมกับสาธารณรัฐประชาชนจีน¹ ขณะเดียวกันเป็นการทำให้สหภาพโซเวียตเกิด ความหวั่นเกรงการร่วมมือกันระหว่างสหรัฐอเมริกากับสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งจะเป็นการทำ ทยายอำนาจของสหภาพโซเวียตในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อีกด้วย นอกจากนั้นยังเป็นการเสริมสร้าง ความขัดแย้งระหว่างสหภาพโซเวียตและสาธารณรัฐประชาชนจีนในเอเชียอาคเนย์ และเอเชีย ตะวันออกไกลให้เด่นชัดยิ่งขึ้น เท่ากับเป็นการกัมทบพาทของสหภาพโซเวียตให้เบี่ยงเบนไปจาก ยุโรปได้มากยิ่งขึ้น² เพราะสหรัฐอเมริกาหวังในความปลอดภัยมั่นคงของตนเอง เนื่องจากการ ขยายอำนาจทางทหารของสหภาพโซเวียต ทั้งทางก้นกำล้งนิวเคลียร์และกองทัพเรือ ในขณะที่ ประชาชนอเมริกันสนับสนุนให้รัฐบาลลดค่าใช้จ่ายทางการทหารลง

นอกจากนั้นยังมีเหตุผลอันเกิดจากความกดดันจากมติมหาชนภายในที่เรียกร้องให้ สหรัฐอเมริกาถอนตนจากสงครามเวียดนาม สหรัฐอเมริกาหวังว่าญี่ปุ่นซึ่งมีความเจริญมั่งคั่งทาง เศรษฐกิจจะชวยยับยั้งอิทธิพลของสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ ขณะที่สหรัฐอเมริกายังคงให้ความ

¹ Goh Cheng Teik, "The United States and Southeast Asia : Past, Present and Future," in New Direction in the International Relations of Southeast Asia : The Great Powers and Southeast Asia, Edited by Lau Teik Soon (Singapore : Singapore University Press for ISEAS, 1973), p. 103.

² Donald F. Lach and Edmund S. Wehrle, International Politics in East Asia Since World War II (New York : Praeger Publishers, 1975), p. 364. and W.W. Kulski, The Soviet Union in World Affairs. A Documented Analysis 1964 - 1972 (New York : Syracuse University Press, 1973), p. 392.

ควบคุมอยู่อย่างห่าง ๆ¹ และที่สำคัญคือประธานาธิบดีนิกสันต้องการหาคะแนนเสียงทางการเมือง ในการสมัคร เข้าแข่งขันชิงตำแหน่งประธานาธิบดีสมัยที่สองอีกด้วย

ต่อมาประธานาธิบดีนิกสันได้เดินทางไปเยือนสหภาพโซเวียตในเดือนพฤษภาคม ปี พ.ศ. 2515 อันเป็นแผนการต่อเนื่องจากการไปเยือนปักกิ่ง เพื่อสร้างนโยบายลดความตึงเครียด กับมหาอำนาจฝ่ายคอมมิวนิสต์ทั้งสอง เป้าหมายสำคัญเฉพาะหน้าคือต้องการยุติสงครามเวียดนาม นั้นเอง ซึ่งสหรัฐอเมริกาจำเป็นต้องเจรจากับทั้งสหภาพโซเวียตและสาธารณรัฐประชาชนจีน เพราะเป็นมหาอำนาจที่ให้การสนับสนุนแก่ฝ่ายเวียดนามเหนืออยู่

เหตุผลอื่น ๆ ที่สหรัฐอเมริกาตัดสินใจไปเยือนสหภาพโซเวียต ก็หวังว่าหาก สามารถตกลงในเรื่องการลดอาวุธนิวเคลียร์ซึ่งสหภาพโซเวียตมีในอัตราที่เท่าเทียมกับสหรัฐอเมริกาแล้ว จะช่วยลดความตึงเครียดต่อกัน เพราะเป็นการช่วยลดค่าใช้จ่ายทางด้านการทหารให้ น้อยลงด้วย อันจะเป็นผลดีต่อสภาวะทางเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาที่ตกต่ำมากขึ้นทุกทีภายหลัง สงครามเวียดนาม นอกจากนั้นสหรัฐอเมริกายังต้องการหาทางเจรจากับสหภาพโซเวียตในปัญหา เรื่องยุโรป ซึ่งมีความสำคัญกับความมั่นคงปลอดภัยของตนเป็นอันมาก ให้ผ่อนคลายความขัดแย้ง ลงด้วย²

ผลการเจรจาสงบความตึงเครียดกันสร้างความเสมอภาคทางยุทธศาสตร์ตามที่ระบุไว้ ในสนธิสัญญาลดอาวุธยุทธศาสตร์ และตกลงร่วมมือกันทางด้านเศรษฐกิจการค้าและวิทยาศาสตร์ โดยสหรัฐอเมริกาหวังจะให้เป็นการลดความตึงเครียดเพื่อวางकुลาอำนาจสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งจะมีโอกาสขยายอำนาจเข้ามาแทนที่ตนในเอเชียอาคเนย์ได้มากขึ้น รวมทั้งหวังให้สหภาพ โซเวียตร่วมมือในการยุติสงครามเวียดนามโดยเลิกส่งอาวุธทันสมัยและมีประสิทธิภาพไปให้เวียดนาม และให้สหภาพโซเวียตบีบบังคับให้เวียดนามเหนือยอมเจรจาสันติภาพ พร้อมทั้งร่วมมือกับ สหรัฐอเมริกาในการผ่อนคลายความตึงเครียดในยุโรปและตะวันออกกลางด้วย³

¹ซูชาติ กังวาลกิจมงคล, "การเจรจาระหว่างปักกิ่งกับวอชิงตันในปัญหาเอเชีย," จุลสารชุกเบืองหลังเหตุการณ์ปัจจุบัน 1 (ธันวาคม 2512), หน้า 29 - 30.

²น้อย อินทรวัฒนา, "นิกสันกับการเดินทางไปเยือนมอสโก," จุลสารชุกเบืองหลัง เหตุการณ์ปัจจุบัน 4 (สิงหาคม 2515), หน้า 11 - 14.

³William E. Griffith, Peking Moscow and Beyond : The Sino-Soviet American Triangle, pp. 5 - 10.

บทบาทของสหรัฐอเมริกาในเอเชียอาคเนย์ยุคหลังสงครามเวียดนาม จึงเปลี่ยนแปลงไปจากนโยบายเผชิญหน้ากับสาธารณรัฐประชาชนจีนไม่เป็นประนีประนอมมากขึ้น รวมทั้งลกอธิปไตยและบทบาทของตนลงในเอเชียอาคเนย์ลง นโยบายดังกล่าวมีผลให้ประเทศพันธมิตรของสหรัฐอเมริกาในเอเชียอาคเนย์รวมทั้งไทยต้องปรับตัวตามไปด้วย

ข) สาธารณรัฐประชาชนจีน มูลเหตุจูงใจที่สำคัญประการหนึ่งที่สาธารณรัฐประชาชนจีนหันไปใช้นโยบายประนีประนอมกับสหรัฐอเมริกาทั้ง ๆ ที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองต่างกัน เพราะกลัวการรุกรานของสหภาพโซเวียตเข้าแทนที่สหรัฐอเมริกา ซึ่งกำลังจะถอนตนออกไปจากภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ นอกจากนั้นความขัดแย้งระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนกับสหภาพโซเวียตซึ่งดำเนินมาเป็นเวลานานได้ทวีความรุนแรงมากขึ้นทุกขณะ โดยเฉพาะเมื่อเกิดการปะทะกันครั้งสำคัญเมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2512 ที่เกาะเงินเป่า (Chenpao) ด้านสาธารณรัฐประชาชนจีน และกามันสกี (Damansky) ด้านสหภาพโซเวียต และบริเวณแม่น้ำอัสซูริ (Ussuri) ตอนเหนือของแมนจูเรีย ประกอบกับการที่สหภาพโซเวียตได้บุกเข้ายึดโกสโตวาเลีย ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2511 และการประกาศ "ลัทธิเบรซเนฟ" (Breznev Doctrine) ไม่นานหลังจากนั้น อันเป็นการยืนยันลัทธิของสหภาพโซเวียตที่จะเข้าแทรกแซงโดยใช้กำลังในประเทศสังคมนิยมอื่น ๆ ถ้าประเทศสังคมนิยมนั้นจะถูกคุกคามตามความเห็นของสหภาพโซเวียต¹ และในขณะที่เดียวกันสหภาพโซเวียตยังได้ปล่อยข่าวสู่สาธารณรัฐประชาชนจีนว่า จรวดของตนได้ยิงตรงเป้าแหล่งอาวุธนิวเคลียร์ของสาธารณรัฐประชาชนจีนอีกด้วย นอกจากนั้นขณะนั้นยังมีกำลัง

¹สาธารณรัฐประชาชนจีนกลัวถูกสหภาพโซเวียตปิดล้อม เห็นได้จากถ้อยแถลงที่รัฐบาลจีนและประเทศในเอเชียอาคเนย์บ่อยครั้ง ถึงอิทธิพลของสหภาพโซเวียตซึ่งเพิ่มมากขึ้นในภูมิภาคนี้ อันเป็นเหตุให้สาธารณรัฐประชาชนจีนหันไปปรับความสัมพันธ์กับประเทศต่าง ๆ เสียใหม่ รวมทั้งการสนับสนุนให้สหรัฐอเมริกาตั้งฐานทัพในญี่ปุ่นต่อไป

โปรดดู Michael Yahuda, "China's Foreign Policy in 1974 : The Year of the 'Three Worlds'," in The International Yearbook of Foreign Policy Analysis Vol. 2, p. 118.

รบตามแบบของสหภาพโซเวียตถึง 40 กองพล ประชากรชายแดนสาธารณรัฐประชาชนจีนอยู่ภายใต้
 แต่เมื่อพิจารณาถึงอันตรายจากสหรัฐอเมริกาว่าเป็นเพียงรูปของอาวุธนิวเคลียร์ซึ่งมีข้อจำกัด
 ในการใช้มาก และการประกาศถอนตนจากเอเชียของสหรัฐอเมริกาคตามลัทธิจีนก็เป็นการแสดง
 อย่างชัดเจน ถึงอันตรายที่ลดน้อยลงของสหรัฐอเมริกาที่มีต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน

ภัยคุกคามดังกล่าวทำให้สาธารณรัฐประชาชนจีนหันมาดำเนินนโยบายเปิดความ
 สัมพันธ์กับประเทศต่าง ๆ ที่เคยมีความสัมพันธ์กันมาก่อน แต่ขาดช่วงไประหว่างการปฏิวัติวัฒนธรรม
 และกับประเทศที่ไม่เคยมีความสัมพันธ์กันมาก่อนทั้งในตะวันตกและในโลกที่สาม โดยเฉพาะ
 การเจรจากับสหรัฐอเมริกาคเป็นความพยายามประการหนึ่ง ในการดำเนินนโยบายการทูตดังกล่าว
 เพื่อเป็นการต่อต้านสหภาพโซเวียต ซึ่งสาธารณรัฐประชาชนจีนถือว่าเป็นศัตรูอันดับแรกแทนสหรัฐ
 อเมริกา โดยให้ความสำคัญกับการสนับสนุนการปฏิวัติเป็นปัจจัยรองลงมา¹ นั่นคือสาธารณรัฐ
 ประชาชนจีนได้ก็คขวางการส่งอาวุธของสหภาพโซเวียตไปยังเวียตนามเหนือ

นอกจากนั้นสาธารณรัฐประชาชนจีนยังต้องการที่จะให้สหรัฐอเมริกาดถอนตนออกไป
 จากสงครามเวียตนามในเอเชีย เพื่อสหรัฐอเมริกาคจะไดย้ายกำลังไปปะทะกับสหภาพโซเวียตใน
 ยุโรปและตะวันออกกลางหรือในภูมิภาคอื่น ๆ เช่นเอเชียใต้ ซึ่งจะทำให้มหาอำนาจทั้งสองขัดแย้ง
 กันเข้มข้นมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นความฉีกหวังของสหภาพโซเวียตที่ต้องการให้สหรัฐอเมริกาคงอยู่ใน
 เวียตนามต่อไป ตามนโยบายที่ต้องการล้อมกรอบสาธารณรัฐประชาชนจีน² ในทรรณะของ

¹ สมเกียรติ ออนวิมล, "เอกสารลับจากสาธารณรัฐประชาชนจีน," วารสารสังคม
 ศาสตร์ 11 (ตุลาคม 2517), หน้า 71.

² ในเอกสารลับจากสาธารณรัฐประชาชนจีนบทที่ 2 หัวข้อ "ลัทธิออกนอกกลุ่มนอกทางของ
 สหภาพโซเวียตคือศัตรูที่อันตรายที่สุด และสำคัญที่สุดต่อประเทศของเรา" ได้กล่าววิจารณ์สหภาพ
 โซเวียตว่าพยายามปลุกความรู้สึกรังเกียจของมหาชนในโลกให้เกลียดชัง โดยพยายามกล่าวหาสาธารณรัฐ
 ประชาชนจีนเป็นผู้รุกรานชายแดน เป็นผู้ทำลายผลประโยชน์ของครอบครัวหรือสังคมนิยมของโลก
 และเป็นศัตรูต่อลัทธิสังคมนิยม นอกจากภัยในเขตชายแดนแล้วสหภาพโซเวียตยังพยายามขยาย
 อำนาจทางมหาสมุทรอินเดียอีกด้วย ซึ่งก็เพื่อที่บีบบังคับสาธารณรัฐประชาชนจีนอีกทางหนึ่ง

สหภาพโซเวียตเห็นว่าสาธารณรัฐประชาชนจีนพยายามทำตนเป็นพลังที่สามเพื่อถ่วงดุลอำนาจตนและสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะสาธารณรัฐประชาชนจีนต้องการเห็นสงครามเวียดนามเกิดขึ้นอีกหลายแห่งในโลกเพื่อเบี่ยงเบนความสนใจของสหรัฐอเมริกาไปจากเอเชีย และยอมรับบทบาทของตนว่ามีเสมอภาคกับชาติอื่นในการสถาปนาอำนาจในเอเชีย อีกทั้งยังเป็นการลดทอนขีดความสามารถของสหรัฐอเมริกาในการปะทะแข่งขันกับสหภาพโซเวียต ซึ่งสาธารณรัฐประชาชนจีนต้องการเห็นการเผชิญหน้ากันระหว่างมหาอำนาจทั้งสอง¹ ขณะที่สหภาพโซเวียตยอมไม่ต้องการให้สงครามเวียดนามยุติเพราะตนจะไม่มีข้ออ้างที่จะแทรกแซงอยู่ในอินโดจีนต่อไป

การดำเนินนโยบายประนีประนอมของสาธารณรัฐประชาชนจีนกับสหรัฐอเมริกา นับว่าได้ออกไปให้เกิดผลกับสาธารณรัฐประชาชนจีนมากที่สุด เพราะการเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีนของประธานาธิบดีนิกสันของสหรัฐอเมริกา สร้างภาพพจน์ที่ดีให้ปรากฏแก่สายตาโลกว่าสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นชาติที่รักสันติ ขณะที่สหรัฐอเมริกาหวังให้เป็นการสร้างพลังถ่วงอำนาจของญี่ปุ่นและสหภาพโซเวียตในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ ก็ช่วยให้ชาติต่าง ๆ เห็นชอบให้สาธารณรัฐประชาชนจีนได้เป็นสมาชิกคณะมนตรีความมั่นคงแทนจีนไต้หวันรวดเร็วยิ่งขึ้น อันนำไปสู่การรับรองสาธารณรัฐประชาชนจีนทางการทูตมากยิ่งขึ้นและตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนไต้หวัน ในการติดต่อกันระหว่างสหรัฐอเมริกาได้ยอมรับหลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ 5 ประการของสาธารณรัฐประชาชนจีน และยอมรับว่าจีนไต้หวันเป็นส่วนหนึ่งของสาธารณรัฐประชาชนจีนด้วย

สำหรับกรณีสงครามเวียดนามก็นับว่าเป็นประโยชน์ต่อทั้งสหรัฐอเมริกาและสาธารณรัฐประชาชนจีน เพราะในขณะที่สหรัฐอเมริกาสามารถถอนตัวออกจากสงครามเวียดนามได้ด้วยการทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยของสาธารณรัฐประชาชนจีน สาธารณรัฐประชาชนจีนก็ได้ประโยชน์เพราะมีนโยบายที่ต่อกรก็ค้ำสหรัฐอเมริกาออกไปจากเวียดนามอยู่แล้ว

อย่างไรก็ดีอาจสรุปผลนโยบายของสาธารณรัฐประชาชนจีนต่อเวียดนามเหนือได้ว่า การที่สาธารณรัฐประชาชนจีนให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ของตนในความสัมพันธ์จาก การคุกคามของมหาอำนาจที่ตนคิดว่าเป็นศัตรูสำคัญทางตอนใต้เป็นสิ่งสำคัญ ทำให้เวียดนามเหนือรู้สึก

¹ W.W. Kulski, The Soviet Union in World Affairs
A Documented Analysis 1964 - 1972, p. 389.

ว่าสาธารณรัฐประชาชนจีนมิได้ให้ความสำคัญกับตนมากนัก ที่หันไปประนีประนอมกับสหรัฐอเมริกา ศัตรูของเวียดนาม ความสัมพันธ์ระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนกับเวียดนามในระยะหลังจึงไม่ค่อยราบรื่น¹ ประกอบกับการที่เวียดนามเห็นอู่ทองการมีอิทธิพลในอินโดจีนซึ่งไม่ตรงกับผลประโยชน์ของสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งจะเห็นได้จากการสนับสนุนความเป็นเอกราชของรัฐบาลปฏิวัติเฉพาะกาลของเวียดนามใต้ และนโยบายของสาธารณรัฐประชาชนจีนในลาวและกัมพูชา

บทบาทของสาธารณรัฐประชาชนจีนในเอเชียอาคเนย์ยุคหลังสงครามเวียดนามจึงเปลี่ยนไปเป็นนโยบายประนีประนอมกับสหรัฐอเมริกา ขณะที่เพิ่มความขัดแย้งกับสหภาพโซเวียต ในฐานะคู่แข่งทางอำนาจในเอเชียอาคเนย์แทนสหรัฐอเมริกามากยิ่งขึ้น บทบาทและอิทธิพลของสาธารณรัฐประชาชนจีนในเอเชียอาคเนย์จึงมีมากขึ้น อันเป็นผลกระทบบทบาทนโยบายต่างประเทศของประเทศไทยต่าง ๆ ในภูมิภาคนี้รวมทั้งไทยที่ต้องหาทางสถาปนาความสัมพันธ์ด้วย

ค) สหภาพโซเวียต บทบาทของสหภาพโซเวียตในเอเชียอาคเนย์นับว่ามีน้อยกว่าสาธารณรัฐประชาชนจีนและสหรัฐอเมริกาโดยเปรียบเทียบ แม้ว่าสหภาพโซเวียตต้องการจะมีอิทธิพลในบริเวณนี้โดยเฉพาะในเวียดนาม แต่สหภาพโซเวียตไม่เอื้ออำนวยเพราะอยู่ไกล และหากจะส่งความช่วยเหลือมายังเวียดนามเห็นอู่ทองผ่านประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนซึ่งเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน สหภาพโซเวียตไม่ได้รับประโยชน์โดยตรงจากสงครามเวียดนามในระยะแรก จึงมิได้ให้ความช่วยเหลือแก่ขบวนการคอมมิวนิสต์ในเวียดนาม เพื่อต่อต้านและลดอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาในฐานะมหาอำนาจมากนัก แต่อย่างไรก็ดีสหภาพโซเวียตก็ได้ช่วยเหลือขบวนการกึ่งกลางตลอดมา เพื่อเป็นการสร้างकुณินให้สาธารณรัฐประชาชนจีนหรือสหรัฐอเมริกาเข้ามาครอบครอง

¹ในปี พ.ศ. 2508 เมื่อสหรัฐอเมริกาเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในสงครามเวียดนาม สาธารณรัฐประชาชนจีนปฏิเสธการร่วมมือกับสหภาพโซเวียตและสนับสนุนยุทธศาสตร์แบบยึดเอื้อ และหลังจากปี พ.ศ. 2512 เมื่อสหภาพโซเวียตได้กลายมาเป็นอันตรายสำคัญที่สุดในสายตาของสาธารณรัฐประชาชนจีน ผลประโยชน์ของเวียดนามและอุกมการก็ยังคงถูกจัดอยู่ในลำดับความสำคัญเป็นรอง

โปรดดู กุสุมา สนิทวงศ์, "บทบาทของจีนในอนาคตของความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอินโดจีน," วารสารสังคมศาสตร์, หน้า 107.

กินแคนส่วนนี้ได้¹

ผลประโยชน์สำคัญประการหนึ่งของสหภาพโซเวียตในสงครามอินโดจีนคือการหลีกเลี่ยงการปะทะทางทหารกับสหรัฐอเมริกา แต่ในความเป็นจริงสหภาพโซเวียตต้องการให้สงครามอินโดจีนดำเนินต่อไป เพราะสงครามอินโดจีนมีได้สร้างเกียรติภูมิให้กับสหรัฐอเมริกาแต่อย่างใด ขณะเดียวกันยังช่วยป้องกันมิให้สหรัฐอเมริกามีโอกาสมากนัก ที่จะให้ความสนใจกับยุโรปและเอเชียตะวันออกเฉียงไกล ซึ่งเป็นเขตที่สหภาพโซเวียตมีอิทธิพลอยู่มากได้ นอกจากนั้นสหภาพโซเวียตยังเชื่อว่าความขัดแย้งระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนกับสหรัฐอเมริกายากที่จะคืนถิ่นกันได้² อย่างไรก็ตามเมื่อสหรัฐอเมริกาเริ่มโจมตีเวียคนามเหนือทางอากาศหนักขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2508 เป็นต้นมา สหภาพโซเวียตได้เข้ามาเกี่ยวข้องมากยิ่งขึ้นด้วยการสนับสนุนด้านอาวุธ

นโยบายดังกล่าวเปลี่ยนไปเมื่อประธานาธิบดีนิกสันเดินทางไปเยือนมอสโกในปี พ.ศ. 2515 เพื่อขอความร่วมมือผลักดันให้เวียคนามเหนือยอมเจรจายุติสงครามเวียคนาม สหภาพโซเวียตเห็นว่านโยบายประนีประนอมกับสหรัฐอเมริกาจะนำผลดีมาให้กับตนมากกว่า จึงยินยอมเกลี้ยกล่อมให้เวียคนามเหนือเปิดเจรจaprณีประนอมกับสหรัฐอเมริกา ขณะเดียวกันก็ให้ความช่วยเหลือเวียคนามเหนือในการทำสงครามโดยรวมมือกับสาธารณรัฐประชาชนจีน เพื่อหวัง

¹ สหภาพโซเวียตให้ความช่วยเหลือทั้งทางเศรษฐกิจและการทหารแก่เวียคนามเหนือตลอดมาเป็นจำนวนเงินไม่ต่ำกว่า 400 ล้านดอลลาร์ นับจากปี พ.ศ. 2497 - 2515 เฉพาะอย่างยิ่งตั้งแต่สหรัฐอเมริกาประกาศถอนตัวจากเอเชียเมื่อปี พ.ศ. 2512 เป็นต้นมา สหภาพโซเวียตยิ่งเพิ่มความช่วยเหลือให้เวียคนามเหนือมากยิ่งขึ้น

โปรดดู Geoffrey Jukes, The Soviet Union in Asia (Sydney : Angus and Robertson (Publishers) Pty. Ltd., 1972), pp. 206 - 207. and Douglas Pike, "North Vietnam in the Year 1972," Asian Survey, p. 56.

² W.W. Kulski, The Soviet Union in World Affairs, A Documented Analysis 1964 - 1972, p. 241.

จะฟื้นฟูความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน¹ แต่ต่อมาไม่สามารถประสานความขัดแย้งกันได้ ทั้งสาธารณรัฐประชาชนจีนและสหภาพโซเวียต จึงต่างแข่งขันอิทธิพลกันในเวียดนามเหนือแทนสหรั้ออเมริกาซึ่งถอนตนออกไปจากสงครามเวียดนาม

ในปีเดียวกันที่สหรัฐอเมริกาประกาศ "ลัทธิจีน" นายลีโอนิด เบรตเนฟ ได้ประกาศในที่ประชุมพรรคคอมมิวนิสต์ที่มอสโกระหว่างวันที่ 5 - 7 มิถุนายน พ.ศ. 2512 ที่จะจัดตั้งระบบความมั่นคงร่วมกันในเอเชียชั้นในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ มีหลักการเพื่อร่วมมือกันทางทหาร เศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม โดยตั้งอยู่บนผลประโยชน์ร่วมกันตามหลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ซึ่งเป็นนโยบายแสวงหาพันธมิตรควยการหาทางทำสัญญาความมั่นคงร่วมกันกับประเทศต่าง ๆ ในเอเชียอาคเนย์²

นอกจากพยายามขยายอิทธิพลทางด้านทหารแล้ว สหภาพโซเวียตยังพยายามขยายอิทธิพลด้านอื่น ๆ เพื่อแข่งขันกับสาธารณรัฐประชาชนจีนด้วย สหภาพโซเวียตพยายามใช้นโยบายประนีประนอมกับสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น โดยจัดให้มีการประชุมสุดยอดกับสหรัฐอเมริกาในปี พ.ศ. 2515 เพื่อตกลงมาตรการใหม่เกี่ยวกับการลดอาวุธและหาทางขยายความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับสหรัฐอเมริกา และพยายามหาทางเจรจากับญี่ปุ่นเพื่อตกลงทำสนธิสัญญาสันติภาพรวมทั้งหาทางเจรจาเพื่อความร่วมมือในการพัฒนาในทางเศรษฐกิจบริเวณไซบีเรียด้วย นโยบายดัง

¹Thomas P. Thronton, ed., "The USSR and Asia," in Asia and the International System (Cambridge : Wintrop Publishers, Inc., 1972), pp. 295 - 296.

²เดิมสหภาพโซเวียตมิได้เรียกร้องให้ประเทศฟิลิปปินส์ ไทยและญี่ปุ่นยกเลิกข้อตกลงเพื่อการป้องกันร่วมกัน 2 ฝ่ายที่ทำไว้กับสหรัฐอเมริกา แต่ต่อมาสหภาพโซเวียตถือเป็นเงื่อนไขสำคัญในการที่จะนำไปสู่การสถาปนาระบบความมั่นคงร่วมกันในเอเชีย ทำให้ไม่ประสบความสำเร็จ

โปรดดู Marine P. Kirsh, "Soviet Security Objectives in Asia," International Organization 24 (Summer 1970), p. 467.

กล่าวของสหภาพโซเวียตก็เพื่อหาทางประนีประนอมและลดความตึงเครียดในยุโรปนั่นเอง ที่ทำให้สาธารณรัฐประชาชนจีนเชื่อว่าเป็นสัญญาณว่าสหภาพโซเวียตได้หันมาให้ความสำคัญกับบริเวณตะวันออกมากขึ้น¹ อันเป็นกลยุทธ์ของสหภาพโซเวียตที่กองการลทธิพิลของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคนี้ลดลง แม้ว่าจะมีอิทธิพลน้อยกว่าสาธารณรัฐประชาชนจีน แต่ก็เป็นยุทธศาสตร์ส่วนหนึ่งของสหภาพโซเวียตในการต่อต้านลัทธิทุนนิยม นอกจากนั้นยังเป็นการแข่งขันอิทธิพลกับญี่ปุ่น ซึ่งขยายอิทธิพลทางทะเลเพื่อจะขยายอิทธิพลในภูมิภาคนี้ โดยเฉพาะในแถบของแคบมะละกาและอ่าวเปอร์เซียอันเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญในมหาสมุทรอินเดีย รวมทั้งเพื่อการขยายผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการค้าของตนอีกด้วย²

บทบาทของสหภาพโซเวียตในเอเชียอาคเนย์หลังสงครามเวียดนามเริ่มมีมากขึ้นในความขัดแย้งกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ไทยจึงมีความจำเป็นที่จะต้องหาทางสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน เพื่อเป็นการถ่วงดุลอำนาจสหภาพโซเวียตซึ่งไทยมีสัมพันธภาพทางการทูตอยู่แล้ว นโยบายต่างประเทศที่เป็นกลางของไทยจึงจะบรรลุผล

ง) ญี่ปุ่น บทบาทของญี่ปุ่นซึ่งเคยเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกาอย่างแน่นแฟ้นในนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ เริ่มเปลี่ยนแปลงไปเมื่อสหรัฐอเมริกาประกาศลัทธิจีนกันเมื่อปี พ.ศ. 2512 คือ เปลี่ยนจากการสนับสนุนอยู่เบื้องหลังมามีส่วนในการรับผิดชอบต่อภูมิภาคเอเชียอาคเนย์มากยิ่งขึ้น เนื่องจากลัทธิจีนกันยังผลให้ญี่ปุ่นมีบทบาททางเศรษฐกิจการเมืองเพิ่มมากขึ้น เพื่อแบ่งเบาภาระของสหรัฐอเมริกา

¹Doak A. Bennett, "The Changing Strategic Balance in Asia," in Sino-American Detente And Its Policy Implications, p. 27.

²Robert C. Horn, "The Soviet Perspective," in Southeast Asia Under the New Balance of Power, Edited by Sudershan Chawla, Melvin Gurtov and Alain - Gerard Marsot (New York : Praeger Publishers Inc., 1974), p. 32.

การประกาศนโยบายคืนคึกกับสาธารณรัฐประชาชนจีนของประธานาธิบดีนิกสัน คุ้มการเคินทางไปเจรจาและออกแถลงการณ์ร่วมที่กรุงปักกิ่ง เมื่อปี พ.ศ. 2515 โดยไม่บอกให้ญี่ปุ่นทราบล่วงหน้า ทำให้ญี่ปุ่นไม่สามารถปรับตัวไ้ทัน รวมทั้งการที่สหรัฐอเมริกาประกาศลดค่าเงินดอลลาร์ในปี พ.ศ. 2514 โดยมีได้ปรึกษากับญี่ปุ่นก่อนเพื่อตอบโต้การเสียเปรียบดุลการค้ากับญี่ปุ่น ทำให้ญี่ปุ่นเกิดความไม่พอใจสหรัฐอเมริกามาก ญี่ปุ่นพยายามแก้ไขด้วยการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เป็นอิสระจากสหรัฐอเมริกามากยิ่งขึ้น คุ้มการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีนแทนจีนไต้หวัน โดยออกแถลงการณ์ร่วมระหว่างโจวเอินไหลกับทานากะ¹ ในขณะเดียวกันในปี พ.ศ. 2515 ญี่ปุ่นยังได้ร่วมมือกับสหภาพโซเวียตในโครงการพัฒนาไซบีเรีย ประกาศให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่ประเทศต่าง ๆ ในเอเชียอาคเนย์เพิ่มขึ้น² และดำเนินนโยบายเป็นมิตรกับกลุ่มประเทศอาหรับ ซึ่งเป็นการดำเนินนโยบายที่ขัดแย้งกับสหรัฐอเมริกาอย่างชัดเจนเป็นครั้งแรก

นโยบายคืนคึกกับสาธารณรัฐประชาชนจีนของสหรัฐอเมริกามีผลกระทบต่อผลประโยชน์ของญี่ปุ่นเป็นอันมาก เพราะนโยบายเดิมของสหรัฐอเมริกาที่เผชิญหน้ากับสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นนโยบายที่ญี่ปุ่นได้รับประโยชน์มาก ในสงครามอินโดจีนญี่ปุ่นยินยอมให้สหรัฐอเมริกาใช้ฐานทัพของตนเพื่อปฏิบัติการในสงคราม ผลคืออาวุธขายเพื่อใช้ในสงคราม และยังได้ผล

¹แถลงการณ์ร่วมระหว่างสหรัฐอเมริกากับสาธารณรัฐประชาชนจีนที่เซ็นไซโซ่ ที่แถลงว่าสหรัฐอเมริกายอมรับนโยบายจีนเดียว และถือว่าจีนไต้หวันเป็นส่วนหนึ่งของสาธารณรัฐประชาชนจีน รวมทั้งการที่สหรัฐอเมริกายืนยันที่จะถอนทหารทั้งหมดออกจากจีนไต้หวัน เป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ญี่ปุ่นต้องทศสันใจสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนในเวลาต่อมา

โปรดคดู Gene T. Hsiao, ed., "The Sino - Japanese Rapproachment, A Relationship of Ambivalence," in Sino-American Detente And Its Policy Implications (New York : Praeger Publishers, Inc., 1974), p. 165.

²พัทธ์ ลีโรรส และอุมเมย์ ฉัตรานนท์, "มหาอำนาจในเอเชียอาคเนย์ในทศวรรษ 1970," ใน การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเศรษฐกิจและการเมืองในเอเชียอาคเนย์, อุมเมย์ ฉัตรานนท์, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แพรวพิตยา, 2518), หน้า 322.

ประโยชน์จากการที่สหรัฐอเมริกาจ่ายเงินค่าใช้จายจากสงครามในประเทศแถบเอเชียมาแก้กูด
ต่อเศรษฐกิจของญี่ปุ่นอีกด้วย

ญี่ปุ่นไม่มีทางเลือกมากนักในการดำเนินนโยบายที่จะต้องหันไปคืนดีกับสาธารณ
รัฐประชาชนจีนและสหภาพโซเวียต เพราะญี่ปุ่นไม่มีอำนาจทางทหารแต่มีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ
ที่สำคัญในบริเวณเอเชียอาคเนย์ที่จะต้องรักษา ซึ่งทั้งสาธารณรัฐประชาชนจีนและสหภาพ
โซเวียตต่างก็พยายามที่จะหาทางติดต่อกับมิตรด้วย เพื่อเป็นพลังต่อรองกับอีกฝ่ายหนึ่ง ประกอบ
กับการถอนกำลังบางส่วนของสหรัฐอเมริกาจากไอกินาวา เกาหลีใต้ จีนไต้หวัน และในเอเชีย
อาคเนย์ ที่ญี่ปุ่นถือว่าเป็นดินแดนที่ญี่ปุ่นมีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นอันมาก ญี่ปุ่นจึงต้องพยายาม
ปรับนโยบายในฐานะที่เป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจอันดับสามในสภาวะที่สหรัฐอเมริกาถอนตัวออกไป
เพื่อให้เข้ากับบรรยากาศที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับมหาอำนาจสำคัญในบริเวณนี้คือ สหรัฐ
อเมริกา สหภาพโซเวียต และสาธารณรัฐประชาชนจีน¹ โดยที่ญี่ปุ่นยังคงอาศัยอิทธิพลอาช
นิวเคลียร์ของสหรัฐอเมริกาคือเครื่องค้ำจุน และความขัดแย้งระหว่างสหภาพโซเวียตกับ
สาธารณรัฐประชาชนจีนยังคงช่วยให้เกิดดุลอำนาจขึ้นมาในบริเวณนี้

อย่างไรก็ดีญี่ปุ่นหันไปมีความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนแทนจีนไต้หวัน
ก็ควยสถานการณ์บังคับ ในความเป็นจริงแล้วสาธารณรัฐประชาชนจีนกับญี่ปุ่นยังมีผลประโยชน์บาง
อย่างที่ยังขัดแย้งกันอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลประโยชน์ของการจับปลาในบริเวณเกาะพาราเซล
(Paracel) และเกาะสเปรตลีย์ (Spratley) ที่สาธารณรัฐประชาชนจีนอ้างว่าเป็น
น่านน้ำของตน เหตุผลที่สาธารณรัฐประชาชนจีนต้องอ้างสิทธิ์ครอบครองเนื่องจากเป็นเส้นทางที่กอง
ทัพเรือสหภาพโซเวียตผ่านเมื่อจะไปมหาสมุทรอินเดีย ขณะที่ญี่ปุ่นก็จำเป็นต้องใช้ในการขนส่งสิน
ค้าจากตะวันออกกลางมาสู่ประเทศตน อย่างไรก็ตามก็ญี่ปุ่นก็ได้ทำการค้ากับสาธารณรัฐประชาชนจีน
เพิ่มมากขึ้นหลังจากที่ได้มีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างเป็นทางการ

สำหรับความสัมพันธ์กับสหภาพโซเวียตไม่สามารถตกลงทิวสนธิสัญญาสันติภาพ
กันได้ เพราะไม่สามารถตกลงเรื่องคืนเกาะทางเหนือทั้ง 4 เกาะให้ญี่ปุ่นได้ และญี่ปุ่นไม่ยินยอม

¹ Donald F. Lach & Edmund S. Wehrle, International Politics in East Asia Since World War II, pp. 293 - 294.

รับแผนการสร้างความมั่นคงร่วมกันแห่งเอเชียของสหภาพโซเวียต ซึ่งเป็นนโยบายที่สหภาพโซเวียตต้องการให้ความสัมพันธ์ทางทหารระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐอเมริกาอ่อนแอลง และป้องกันมิให้ญี่ปุ่นหันไปหาสาธารณรัฐประชาชนจีนมากขึ้น¹

การที่ญี่ปุ่นตัดสินใจไปสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนตามสหรัอเมริกา ทำให้ฐานะของสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นที่ยอมรับมากขึ้นในเอเชีย เพราะญี่ปุ่นมีบทบาทสำคัญในภูมิภาคนี้แทนสหรัฐอเมริกามากขึ้นหลังจากสหรัฐอเมริกาถอนตัวออกไปจากเอเชีย นโยบายต่างประเทศของไทยจึงจำเป็นต้องปรับตัวตามไปช่วยในการสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน

สรุปแล้วบทบาทของชาติมหาอำนาจทั้ง สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐประชาชนจีน สหภาพโซเวียต และญี่ปุ่น ล้วนมีผลอย่างสำคัญต่อการผลักดันให้ไทยต้องตัดสินใจที่จะสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนทั้งสิ้น ในฐานะที่ไทยเป็นประเทศเล็กไม่สามารถกำหนดนโยบายต่างประเทศของตนได้โดยเอกเทศ จำเป็นอยู่เองที่จะต้องกำหนดบทบาทและแนวนโยบายต่างประเทศให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงซึ่งเปลี่ยนแปลงไป ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่สุดที่ส่งผลกระทบต่อไทยโดยตรงคือ การประกาศลดบทบาทของสหรัฐอเมริกาในเอเชียภายหลังสงครามเวียดนาม อันนำไปสู่การปรับนโยบายคั่นค้ำกับสาธารณรัฐประชาชนจีนของสหรัฐอเมริกา ในที่สุดประเทศต่าง ๆ ต้องปรับนโยบายตามไปช่วยแทบทุกประเทศแม้แต่ญี่ปุ่น จึงเป็นความจำเป็นที่ไทยจะต้องปรับนโยบายหันไปสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีนเพื่อสร้างนโยบายต่างประเทศที่เป็นกลาง เฉพาะอย่างยิ่งภายหลังสงครามเวียดนามซึ่งบทบาทของสาธารณรัฐประชาชนจีนในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์มีมากขึ้น และเป็นมหาอำนาจที่มีความบาดหมางกับสหภาพโซเวียต นโยบายคั่นค้ำจึงมีความสำคัญและจำเป็นยิ่งขึ้น ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช จึงได้ตัดสินใจดำเนินนโยบายคั่นค้ำ โดยพิจารณาควบคู่ไปกับปัจจัยภายในและปัจจัยระหว่างประเทศ

3. โครงสร้างของระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน นอกจากบทบาทของชาติมหาอำนาจแต่ละชาติแล้ว

¹Sheldon W. Simon, "The Japan - China - USSR Triangle," Pacific Affairs 4 (Summer 1974), p. 133.

โครงสร้างของระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศโดยส่วนรวมทั้งในองค์การสหประชาชาติ และ องค์การส่วนภูมิภาคอื่น ๆ ในเอเชียอาคเนย์ก็มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนเช่นกัน ในฐานะที่เป็นระบบโลกตามสมมติฐานของทฤษฎีทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ว่า เมื่อระบบโลกเปลี่ยนระบบรองย่อมเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย

ก) องค์การสหประชาชาติ เติบโตขึ้นไต่หวั่นเป็นสมาชิกถาวรของคณะมนตรีความมั่นคง 1 ใน 5 ประเทศขององค์การสหประชาชาติ แต่เมื่อสหรัฐอเมริกาเปลี่ยนท่าทีที่เป็นปฏิปักษ์ต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน ด้วยการดำเนินนโยบายฉวยโอกาสความตึงเครียด ซึ่ง ดร. เฮนรี คิสซิงเจอร์ ที่ปรึกษาประธานาธิบดีฝ่ายความมั่นคงแห่งชาติได้เดินทางไปเจรจากับโจวเอินไหลที่กรุงปักกิ่ง ระหว่างวันที่ 9 - 11 สิงหาคม พ.ศ. 2514 เพื่อทาบทามให้เชิญประธานาธิบดีนิคสันไปเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีน เหตุการณ์ดังกล่าวได้ช่วยให้สาธารณรัฐประชาชนจีนสามารถเข้าเป็นสมาชิกถาวรของคณะมนตรีความมั่นคงแทนจีนไต่หวั่นได้เร็วขึ้น เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2514¹ เพราะพันธมิตรของสหรัฐอเมริกาไม่แน่ใจในนโยบายของสหรัฐอเมริกาที่มีต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน เนื่องจากสหรัฐอเมริกาเลิกโจมตีสาธารณรัฐประชาชนจีนและมีท่าทีว่าจะสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีนและทอคั้งจีนไต่หวั่น

นโยบายดังกล่าวของสหรัฐอเมริกาเป็นผลให้ภาพพจน์ของสาธารณรัฐประชาชนจีนในเวทีการเมืองระหว่างประเทศดีขึ้น ประเทศต่าง ๆ ในค่ายเสรีจึงตัดสินใจเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นจำนวนมาก ขณะเดียวกันก็ตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนไต่หวั่นด้วย จำนวนประเทศที่ให้การรับรองสาธารณรัฐประชาชนจีนเพิ่มขึ้นจาก 53 ประเทศ ในปี พ.ศ. 2513 เป็น 100 ประเทศ ในปี พ.ศ. 2518 ขณะที่ประเทศที่เคยรับรองจีนไต่หวั่น

¹สาธารณรัฐประชาชนจีนได้เข้าเป็นสมาชิกถาวรคณะมนตรีความมั่นคง โดยสมาชิกสมาชิกใหญ่สหประชาชาติลงมติด้วยคะแนนเสียงข้างมาก 76 ต่อ 35 (งดออกเสียง 17 ประเทศ ไม่เข้าประชุม 2 ประเทศ)

โปรดดูรายละเอียดใน เขียน ชีระวิทย์, "ปัญหาที่นิ่งงันในองค์การสหประชาชาติ," จีนกับสังคมโลก (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วัฒนาธรรมสังคมนศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2519), หน้า 79 - 89.

68 ประเทศ ในปี พ.ศ. 2513 ลดเหลือเพียง 30 ประเทศ ในปี พ.ศ. 2518¹ และมีแนวโน้มว่าประเทศต่าง ๆ ที่เคยให้การรับรองจีนไต้หวันจะเปลี่ยนไปให้การรับรองสาธารณรัฐประชาชนจีนแทนมากขึ้น

บทบาทของสาธารณรัฐประชาชนจีนในเวทีการเมืองระหว่างประเทศจึงนับวันจะทวีมากยิ่งขึ้น ในฐานะที่เป็นมหาอำนาจที่เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางทั่วโลก ฐานะและบทบาทของสาธารณรัฐประชาชนจีนจึงส่งผลกระทบต่อสภาพการเมืองในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์โดยตรง เฉพาะอย่างยิ่งส่งผลกระทบต่อองค์การส่วนภูมิภาคที่สำคัญ ๆ ในภูมิภาคนี้ ที่เป็นการรวมตัวกันของประเทศต่าง ๆ ทั้งในและนอกภูมิภาค ทั้งนี้มีวัตถุประสงค์เผชิญหน้ากับสาธารณรัฐประชาชนจีนโดยตรงและโดยอ้อม

ข) องค์การส่วนภูมิภาค องค์การส่วนภูมิภาคที่เกี่ยวข้องทั้งโดยตรงและโดยอ้อมกับสาธารณรัฐประชาชนจีน อาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ประเภทที่มีวัตถุประสงค์ต่อต้านสาธารณรัฐประชาชนจีนโดยตรง และประเภทที่มีวัตถุประสงค์โดยอ้อม

1) องค์การซีโต้ (SEATO) และองค์การแอสแพค (ASPAC)²

การที่สหรัฐอเมริกาหันไปค้ำค้ำกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งในอดีตสหรัฐอเมริกาเคยต่อต้านว่าเป็นประเทศคอมมิวนิสต์ผู้รุกราน ทำให้ข้ออ้างดังกล่าวของสหรัฐอเมริกาไม่สมเหตุผลผลอีกต่อไป องค์การส่วนภูมิภาคซึ่งสหรัฐอเมริกาสนับสนุนให้พันธมิตรก่อตั้งขึ้นมาเพื่อต่อต้านสาธารณรัฐประชาชนจีน จึงต้องพลอยกระทบกระเทือนไปด้วยเพราะกลายเป็นสิ่งที่ล้าสมัย เฉพาะอย่างยิ่งองค์การซีโต้ ในเอเชียอาคเนย์ที่นโยบายต่อต้านสาธารณรัฐประชาชนจีนโดยตรงจึงหมดความสำคัญลง เห็นได้จากกาที่ปากีสถาน ประเทศสมาชิกถอนตัวออกในปี พ.ศ. 2514 ฝรั่งเศสส่งคำขอรุงสมาชิกตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2516 รัฐบาลพรรคกรรมกรของออสเตรเลียและนิวซีแลนด์

¹เขียน ชีระวิทย์, "จีนกับการคลี่คลายความตึงเครียดในเอเชีย," จีนกับสังคมโลก (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2519), หน้า 386.

²สมาชิกองค์การซีโต้ประกอบด้วย สหรัฐอเมริกา ฟิลิปปินส์ ไทย ปากีสถาน ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ อังกฤษ และฝรั่งเศส ส่วนสมาชิกองค์การแอสแพคประกอบด้วย ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ญี่ปุ่น ไต้หวัน เกาหลีใต้ เวียดนามใต้ มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และไทย

ประกาศการเข้าร่วมกิจกรรมใด ๆ ขององค์การ แต่ยังคงสมาชิกสภาพอยู่ด้วยการขอร้องของ
สหรัฐอเมริกา ประเทศอื่น ๆ ก็มีได้ให้ความสำคัญกับองค์การซีไอมากนัก คงจะมีแต่ไทยและ
ฟิลิปปินส์เท่านั้นที่ยังคงรู้สึกผูกพันอยู่กับองค์การซีไอ เพราะยังคงมีนโยบายต่างประเทศผูกพันกับ
สหรัฐอเมริกาอย่างแน่นแฟ้น โดยเฉพาะไทยซึ่งเป็นประเทศที่ตั้งที่ทำการขององค์การซีไอ อย่าง
ไรก็ดีแม้ว่าองค์การซีไอจะมีได้ยุบเลิกไปแม้จนกระทั่งปี พ.ศ. 2518 ก็ตาม แต่ก็มีได้มีบทบาท
อะไรเด่นชัดนัก โดยเฉพาะบทบาทในทางการเมือง บทบาทใหม่ขององค์การซีไอจึงพยายามเน้น
ไปในทางความร่วมมือกันในระหว่างประเทศสมาชิกในภูมิภาคทางด้านเศรษฐกิจและสังคมมากกว่า
ด้านการเมืองและการทหาร

บทบาทใหม่ขององค์การซีไอเท่ากับเป็นการยอมรับสภาพความเป็นจริงใน
ภูมิภาคนี้ คั้งนั้นถึงแม้องค์การซีไอจะมีอยู่ต่อไปหรือไม่ก็ตาม ก็จะไม่เป็นอุปสรรคต่อการที่ไทยจะ
สถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนมากขึ้น เพราะองค์การซีไอไม่มีประสิทธิภาพอยู่
แล้วตั้งแต่เมื่อสหรัฐอเมริกาเปลี่ยนนโยบาย ไปคบกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งองค์การซีไอก็คง
จะต้องล้มเลิกไปในที่สุดเพราะวัตถุประสงค์สำคัญขององค์การหมดความจำเป็น

สำหรับองค์การแอสแปค ซึ่งกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ว่าเป็นความร่วมมือกัน
เพื่อยกระดับพัฒนาการในหมู่ประเทศสมาชิกในค่านเศรษฐกิจ สังคม เทคนิค วิชาการ ฯลฯ โดย
ปฏิเสธว่าไม่ใช่องค์การทางการเมืองหรือการทหาร แต่ก็ยากที่จะปฏิเสธได้ว่ามีเป้าหมายสำคัญที่
แอบแฝงอยู่เพื่อการต่อต้านสาธารณรัฐประชาชนจีน อย่างไรก็ตามผลของการประชุมองค์การแอสแปค
ครั้งที่ 7 ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2514 ที่กรุงเซอูล ประเทศเกาหลีใต้¹ เป็นที่เห็นชอบร่วมกัน
ว่า การเดินทางไปเยือนปักกิ่งของประธานาธิบดีนิกสัน เป็นสิ่งที่ต้องยอมรับ และเห็นคว้าวางความ
แตกต่างของอุดมการณ์และลัทธิการเมืองมิได้เป็นอุปสรรคต่อความร่วมมือระหว่างประเทศ องค์การ
แอสแปคจึงมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงท่าทีและปรับปรุงแนวนโยบายขององค์การ ให้เข้ากับสภาพ
ที่เป็นจริงของสถานการณ์ระหว่างประเทศ เพื่อเป็นการลดความตึงเครียดและระงับการขัดแย้ง
ระหว่างประเทศ ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่ได้ตกลงสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนใน

¹"ASPAC meet ends with call for co-operation,"

เวลาต่อมาเกือบทุกประเทศ ดังนั้นบทบาทขององค์การแอสเปคจึงแทบไม่มีความสำคัญอีกต่อไป บทบาทดังกล่าวขององค์การแอสเปคจึงน่าจะเป็นองค์ประกอบอีกประการหนึ่ง ที่ทำให้ไทยในฐานะประเทศสมาชิกตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องเปิดความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนตามไปด้วย

2) สมาคมอาเซียน (ASEAN) ¹ ผลของการเปลี่ยนแปลงสภาพ

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างมหาอำนาจในเอเชียอาคเนย์ เป็นผลให้เกิดการปรับนโยบายต่างประเทศของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคนี้ใหม่ นั่นคือ มาเลเซียได้เสนอ "ปฏิญญาแห่งกัวลาลัมเปอร์" ซึ่งประกาศใช้ในปี พ.ศ. 2514 เพื่อเสนอให้ประเทศในภูมิภาคนี้ร่วมมือกันเพื่อบรรลุถึงนโยบายเป็นกลาง อย่างไรก็ตาม นโยบายดังกล่าวไม่สามารถบรรลุผลเต็มที่นัก เพราะผลประโยชน์ของประเทศสมาชิกมีแตกต่างกัน จึงไม่สามารถกำหนดนโยบายที่สามารถปฏิบัติร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เหตุการณ์ทางการเมืองในอินโดจีนในเวียดนามและกัมพูชาที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์ชนะ ทำให้ประเทศสมาชิกสมาคมอาเซียนมีความตื่นตัวที่จะหาทางกำหนดนโยบายร่วมกันเพื่อเผชิญสถานการณ์ใหม่ ในการประชุมระดับรัฐมนตรีต่างประเทศของกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน ครั้งที่ 8 เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2518 จึงได้กำหนดเรื่องดังกล่าวไว้ นอกจากนั้นยังได้มีการประชุมปรึกษาหารือกันในบรรดากลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนในเรื่องการรับรองสัมพันธภาพกับสาธารณรัฐประชาชนจีนด้วย² โดยเป็นที่เห็นชอบร่วมกันที่จะวางท่าทีที่ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อเวียดนามและกัมพูชา รวมทั้งพยายามหาทางสร้างความสัมพันธ์ใหม่ต่อกันด้วยการเชิญให้รัฐบาลใหม่เข้าเป็นสมาชิกขององค์การอาเซียนแต่ยังไม่เป็นที่ตกลงกัน นอกจากนั้นยังแสดงท่าทีที่พร้อมที่จะเปิดความสัมพันธ์กับประเทศในอินโดจีน และหวังที่จะมีความร่วมมือกับกลุ่มประเทศในอินโดจีนโดยไม่ถือเอาความแตกต่างในระบบสังคมและการเมืองเป็นอุปสรรค

¹สมาชิกขององค์การอาเซียนประกอบไปด้วย มาเลเซีย พิลิปปินส์ สิงคโปร์ ไทย และอินโดนีเซีย.

²อุมเมย์ ฉัตรานนท์, "ก้าวใหม่ของอาเซียน," รัฐศาสตร์สาร 3 (มกราคม 2519), หน้า 72.

สำหรับเรื่องการเคลื่อนไหวในบรรดาประเทศอาเซียนบางประเทศที่จะสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ก็ได้มีการประชุมปรึกษาหารือกันในการประชุมครั้งน่ายุค ประเทศแรกที่ได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีนคือ มาเลเซีย เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2517¹ แต่บรรดาประเทศสมาชิกไม่สามารถตกลงที่จะกำหนดนโยบายร่วมกันในการติดต่อกับสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ ทั้งนี้เนื่องจากบางประเทศไม่มั่นใจในสถานการณ์ของประเทศตนอย่างเพียงพอ และยังไม่ไว้วางใจต่อท่าทีของสาธารณรัฐประชาชนจีนด้วย

ประเทศฟิลิปปินส์เป็นประเทศที่สองในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนที่ได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีนเมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2518 ภายหลังจากการประชุมครั้งนั้นไม่นานนัก โดยฟิลิปปินส์ได้ประกาศยกเลิกข้อจำกัดในการค้าขายกับกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์ และมีการแลกเปลี่ยนผู้แทนทางการค้าต่อกันด้วย นโยบายดังกล่าวนี้ว่าเป็นผลดีต่อประเทศทั้งสองเป็นอันมากในการผ่อนคลายความตึงเครียดกับสาธารณรัฐประชาชนจีน

สำหรับประเทศไทยตั้งแต่เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งสำคัญในอินโดจีนในปี พ.ศ. 2518 ซึ่งเวียตนามและกัมพูชารวมทั้งลาวพ่ายแพ้ต่อฝ่ายคอมมิวนิสต์ ทำให้เกิดปัญหาสำคัญเรื่องความมั่นคงปลอดภัยมากยิ่งขึ้น ในทศวรรษของผู้นำไทยจึงหวังพึ่งพาทิศทางอาเซียนทั้งในแง่ของความมั่นคงทางทหาร และยังคงคาดหวังที่จะร่วมมือกับมิตรประเทศในอาเซียนเพื่อสถาปนาสันติภาพและความมั่นคงร่วมกันในภูมิภาคอีกด้วย²

รัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้ดำเนินนโยบายต่างประเทศใหม่ให้เข้ากับบรรยากาศของการเมืองระหว่างประเทศ เพื่อสร้างบรรยากาศของความเป็นกลางให้เกิดคุณอำนาจขึ้นเพื่อสร้างไว้ซึ่งเอกราชและผลประโยชน์แห่งชาติ รัฐบาลจึงได้ตัดสินใจที่จะสถาปนา

¹โปรดดูรายละเอียดใน กอบแก้ว สุวรรณทัต - เพ็ญ, "จดหมายจากมาเลเซีย : การเปิดสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน," สังคมศาสตร์ปริทัศน์ 12 (สิงหาคม 2517), หน้า 65 - 80.

²Sarasin Viraphol, Directions in Thai Foreign Policy, pp. 46 - 47.

ความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน ประกอบกับการที่สาธารณรัฐประชาชนจีนมีบทบาทในฐานะประเทศมหาอำนาจในองค์การสหประชาชาติที่ประเทศส่วนใหญ่ให้การยอมรับ ประเทศสมาชิกสมาคมแอสแปคบางประเทศก็ได้ให้การยอมรับ ประเทศไทยซึ่งหวังที่จะดำเนินนโยบายร่วมมือกับประเทศสมาคมอาเซียนจึงตัดสินใจติดต่อกับสาธารณรัฐประชาชนจีน เพื่อให้นโยบายสร้างความเป็นกลางบรรลุผลสำเร็จ เนื่องจากไทยเกรงภัยจากลัทธิคอมมิวนิสต์เพราะมีอาณาบริเวณติดต่อกับประเทศคอมมิวนิสต์ในอินโดจีนโดยตรง

การดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ในการสถาปนาความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน จึงเป็นการสอดคล้องกับบรรยากาศทางการเมืองระหว่างประเทศทั้งในระดับระหว่างประเทศและในระดับภูมิภาคซึ่งเปลี่ยนแปลงไป และไทยจำเป็นต้องปรับนโยบายตามไปด้วย

สรุปแล้วถือว่าความตัดสินใจของรัฐบาล ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เพื่อสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นการสอดคล้องกับสภาพทางการเมืองทั้งภายในและภายนอก กล่าวคือสอดคล้องกับสภาพภายใน เนื่องจากเป็นที่ยอมรับของกลุ่มพลังทางการเมืองอย่างกว้างขวาง เพราะรัฐบาลดำเนินนโยบายเพื่อแก้ปัญหาความไม่เป็นธรรมและช่องว่างทางเศรษฐกิจระหว่างคนรวยกับคนจนควบคู่กันไปด้วย แม้อาจจะยังไม่ประสบผลสำเร็จมากนักเพราะรัฐบาลเพิ่งจะบริหารประเทศได้เพียง 3 เดือนเท่านั้น ขณะเดียวกันก็เป็นประโยชน์กับรัฐบาลสหพรรค ซึ่งกำลังแตกความสามัคคีกันให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมากยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับสภาพการเมืองภายนอก ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปทั้งในภูมิภาคและในโลก อันเป็นความจำเป็นที่ไทยจะต้องให้การรับรองสาธารณรัฐประชาชนจีน เพื่อสามารถบรรลุนโยบายต่างประเทศแบบเป็นกลาง นั่นคือการได้รับการค้าประกันจากมหาอำนาจทุกฝ่ายอย่างแท้จริง